



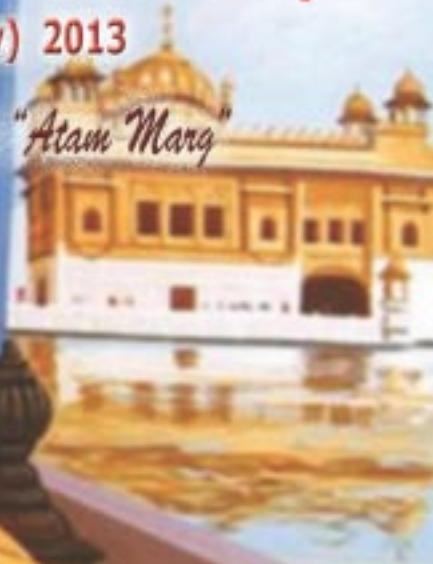
20/-

ਬ੍ਰਾਹਮਦੀਸੈ ਬ੍ਰਾਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅਤਮ ਮਾਰਗ

ਮਈ (May) 2013

Monthly Issue "Atam Marg"



ਬੈਠਾ ਸੌਢੀ ਪ੍ਰਾਤਕਾਹ ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਾਇ

amolak singh

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨ੍ਹੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਈ, 2013
 ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਹਾਨੀ ਸਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
 ਬਾਨੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ
 ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ
 ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
 ਚੇਅਰਮੈਨ
 ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼
 ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਮੈਨੋਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ
 ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
 ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
 Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
 CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
 Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
2500/-	25000/-

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
 [F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
 (Regulation) Act 1976 R.No.115320023

For more information please visit us on internet at:-
 Email : atammarg1@yahoo.co.in
[http:// www.ratwarasahib.org](http://www.ratwarasahib.org)
[http:// www.babalakhbirsinghbhalongi.org](http://www.babalakhbirsinghbhalongi.org)

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ	3
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ	5
3. ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ	7
4. ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ	19
5. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ	26
6. ਸੰਤ ਬਚਨ	30
7. ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ	46
8. ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	51
9. ਪਦਮਾ	55
11. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ	59
12. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ	63
13. ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ	64

ਸੰਪਰਕ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	9855132009
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ ਐਡ ਕਾਲਜ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ	9417214382
ਅਡੀਓ ਵੀਡੀਓ	9872814385, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ (CBSE)	01602255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ (PSEB)	01602255004
ਜਗਨਨਾਲ ਸੇਵਾ	9417214384, 83
ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ	- 0160-2255007, 8872485694
ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ	0160-2254459

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਈ 2013 ਦਾ ਅੰਕ ਭੇਟ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੋਟ ਕੋਟ ਧੰਨਵਾਦ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਾਚਦਿਆਂ ਇਕ ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਪਾਠਕਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਧੂਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਕੂੜ ਨਾਲੋਂ, ਕੱਚ ਨਾਲੋਂ, ਝੂਠ ਨਾਲੋਂ, ਪਖੰਡ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ; ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ, ਸੱਚਾ ਆਚਰਨ, ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਸੱਚਾ ਅਮਲ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ-ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਜੀਵਨ-ਲਕਸ਼ ਕੀ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨

ਇਹ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਖੇਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਵੇਸਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਬਾਜੀ ਹਾਰ ਕੇ ਅੰਤ ਜਾਣ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਪੁਜੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠ-ਪਠਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸਾ ਹੈ - 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ'। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋੜਨੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਚਿਆਰਾ' ਬਣਨਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਸ਼ਟ 'ਧਿ' ਹੈ, ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਜੋ ਸਦੀਵ ਸੱਚ ਹੈ - ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਵਿਚ, ਰਚਨਾ-ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਪਸ਼ਨ 'ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?' ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ : 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ।' ਹੁਕਮ ਕੀ ਹੈ? 'ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥' ਇਹ ਹਉਮੈ ਹੀ ਕੂੜ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰੱਬ ਤੋਂ ਵਿਛੋਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੂੜ ਨਾਲ ਜੁਝਿਆ ਮਨੁੱਖ ਕੂੜ ਦਾ ਸੰਸਾਰ, ਕੂੜ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮੇਟਣ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅੰਭੇਲਾਸ਼ਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਮਾਰਗ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੇ?

ਫੇਰਿ ਕਿ ਅਗੈ ਰਖੀਐ ਜਿਤੁ ਦਿਸੈ ਦਰਬਾਰੁ ॥

ਮੁਹੌ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ, ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਅਰਥਾਤ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਦਾ, ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲਾ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ

ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਸਿਫਤਿ ਰੂਪੀ ਪਟੋਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਪਾ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਨਾਲ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲਿ' ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੇਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥

ਨਨਕ ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਉਹ ਸਚਿਆਰ-ਰੂਪ ਹੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਦਾ-ਬਿਚਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਢਲਣਾ ਹੈ-

ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬

'ਗਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਸਦਕਾ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਰਾਹਿੰ, ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਵਿੱਚ, ਸੱਚ-ਖੰਡ ਵਿਚ, ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕਤਾ, ਇਕ-ਰੂਪਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਜ਼ਜਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਸਚ ਖੰਡ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਚਿਆਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਜਤ-ਰੂਪ ਦੁਕਾਨ ਹੋਵੇ, ਧੀਰਜ ਸੁਨਿਆਰਾ ਬਣੋ, ਮਤ ਅਹਿਰਣ ਉਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੱਥੋੜਾ ਵੱਜੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਡਰ ਧੌਂਕਣੀ ਹੋਵੇ, ਘਾਲ-ਕਮਾਈ ਅੱਗ ਐਸੀ ਪੇਮ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਗਲਾਵੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੱਚੀ-ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਸਚਿਆਰ-ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਨਦਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥

ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ ॥

ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਉ ॥

ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ ॥

ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ - ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਲੋਕ, ਆਕਾਰ, ਲੱਖਾਂ ਕੂੜਾਂ ਜੀਵ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਭ ਉਸਦੇ ਤਾਣ ਤੇ ਜੋਰ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ, ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਉਹ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਤਾਮਾ ਆਪ ਹੈ -

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੩

ਨਿਰਣ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕੱਚੇ, ਕੂੜੇ, ਅਸਤਿ ਹਨ -

ਨਨਕ ਸਚ ਧਿਆਇਨਿ ਸਚੁ ॥

ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ 'ਸਚਿਆਰ' ਬਣਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਬੇੜਾ ਸੱਚ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਉਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੇ) 'ਸਚਿਆਰ' ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ 'ਕੁਝਿਆਰ' ਜੋ ਝੂਠ, ਪਖੰਡ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਥਾ, ਠੱਗੀ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵੱਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ 'ਨਰਕ' ਸਹੇਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਹੈ -

ਨਨਕ ਜੀਆ ਉਧਾਇ ਕੈ ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥

ਉਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੇ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਵੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥

ਥਾਉਂ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੁਝਿਆਰ ਮੁਹੁ ਕਾਲੈ ਦੋਜਕਿ ਚਲਿਆ ॥

ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਰਤੇ ਸੇ ਜਿਣਿ ਗਏ ਹਾਰਿ ਗਏ ਸਿ ਠਗਣ ਵਾਲਿਆ ॥

ਲਿਖਿ ਨਾਵੈ ਧਰਮੁ ਬਹਾਲਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੩

'ਸਚਿਆਰ' ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਵਿਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ। ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਦੀ ਅਰਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਤੋਖੀ; ਮੰਦੇ, ਭੈਤੇ, ਕੁੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼, ਢੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਖਚਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਥਿਨਾਸੀ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾ ਕੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਦੀ ਜਿਨੀ ਸਰੋ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਓਨੀ ਮੰਦੇ ਧੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਨਿਮਨ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ' ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਬਖਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਚਿਆਰ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਸੱਚ' ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਕੁੜੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਕੇ ਤਨ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਰੀਰਕ ਇੰਦਰੇ ਗੰਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਟਿਕ ਜਾਣ, ਸਰੀਰ-ਤੁਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੀ ਕਿੱਹਿਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿੰਖਿਆ ਅਧੀਨ ਕਰਦਿਆ ਧੂਰ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦ ਪੁਸ਼ਾਤਮਾ ਆਪ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥

ਕੁੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਉਂ ਸਹਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੁ ਪਾਪ ਕਵੈ ਧੋਇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਸਾਰੰਸ਼ ਇਹ ਹੈ, ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ, ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ, ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਰਧਨਾ ਕਰੀਏ, ਸੱਚ ਸੁਣੀਏ, ਸੱਚ ਬੋਲੀਏ, ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ, ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੀਏ, ਸਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲੀਏ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਰਾਹੀਂ 'ਸਚਿਆਰ ਪਦ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਵੈਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਿੜ੍ਹੁ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਿਖਮ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਦੀ ਬੋੜੀ (ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ-ਜਪੁ ਦੀ ਬੋੜੀ) ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਨਕ ਬੋੜੀ ਸੱਚ ਕੀ ਤਰੀਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੦

ਸੱਚੇ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਮਿਲੇ ਸੱਚੇ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿ ॥

ਨਨਕ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ ਜਿਊ ਪਿੰਡੁ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੦

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨ-ਦੇਹੀ ਹਿਤ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਨਿਰੰਤਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ, ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਛੱਪਣ ਵਾਲੇ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਤੋਂ 'ਕੁੜ ਦੀ ਪਾਲ' ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ, ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਈ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੌਵਾਂ ਕਰਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਜ ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਕੁਸਲਤਾ ਸਹਿਤ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੂਰਾ ਮਹੀਨਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ -

ਸੱਚੈ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੯

ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸ਼ਣੀਐ ਏਕ ਏਕ ਵਖਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੫

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਸਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਉਦਮ ਕਰੀਏ ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਹਰ ਘਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਣਾਈਏ। ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ 'ਵਿਸਾਖੀ ਅੰਕ' ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਜੁਨ 2013 ਵਿਚ 'ਸ਼ਹੀਦੀ ਅੰਕ' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ 'ਕੱਚ' ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮ-ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰੀਏ। ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗ।

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ

ਜੋਠ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗ. ਕੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਗਰੀ ਜੋਠ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ॥
ਗਰੀ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ॥
ਮਾਣਕ ਮੌਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ॥
ਜੇ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥
ਜੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਈ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ॥
ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ॥
ਗਰੀ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦਾ ਰਖਣਹਾਰਾ, ਪਾਲਣਹਾਰਾ,
ਰਿਜ਼ਕਦਾਤਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ, ਜਲ
ਬਲ ਮਹੀਅਲਿ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਾਨ ਆਪਾ ਸਤਿ
ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ
ਵਿਚ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਗੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੋ ਅਨੇਕਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ
ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਨਿਵਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ
ਲਈ ਸੱਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੁੜਨਾ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਜੇੜਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ
ਸੱਤਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਖਿੱਚਾਂ
ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾ; ਇਸਨੂੰ ਜੁੜਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੇ ਸੱਜਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਜੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਏਏ ਤਾਂ ਜਮਦਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਸੇ ਪੇਸੀ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਣ। ਉਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਧਰਮਰਾਜ
ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ,
ਸਗਵਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ
ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦੀ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰੋ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ॥
ਅਧਿਆਤਮੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਤਾਸੁ
ਮਨਿ ਜਪਹਿ ਏਕੁ ਮੁਰਾਰਿ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੈ
ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 38-39

ਧਰਮਰਾਇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ
ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਹਿਤ, ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਕਰੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਮ ਦੀ ਤਲਬ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ -

ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹਨਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੈ ਨਾਨਕ ਕਾ ਧਨੁ ਸੋਈ॥
ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਰੈ ਓਨਾ ਕਉ ਜਮ ਕੀ ਤਲਬ ਨ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - 1328

ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
ਰੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ
ਕੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ
ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮਰਾਜ, ਅਜਿਹੇ
ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ॥

ਅੰਗ - 271

ਜੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸੱਚੇ ਸਾਂਈ ਦੇ ਲੜ ਲਗੇ ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਰੁਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ
ਧਰਮਰਾਜ ਪਾਸ ਬੰਨ੍ਹ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਘੱਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਧਰਮਰਾਜ
ਪਾਸ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ,
ਠੱਗੀਆਂ-ਚੌਗੀਆਂ, ਧੋਖਿਆਂ-ਪਾਖੰਡਾਂ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ
ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸ
ਮਾਣਕ ਮੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਮਤੀ 'ਨਾਮ ਰਤਨ' ਹੋਇਆ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਖੋਹਿਆ
ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨਾਮ ਉਪਰ ਕੋਈ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ
ਲਗਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਨਾਮ ਧਨ ਕੋਈ ਚੌਗੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ,
ਨਾ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਡੱਬੇ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਜੀਅਰੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ
ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ-ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਆਦਰ ਹੋਇਆ
ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥

ਅੰਗ - 283

ਹਰਿ ਧਨੁ ਰਤਨੁ ਜਵੇਹਰੁ ਮਾਣਕ

ਹਰਿ ਧਨੈ ਨਾਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ

ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਕਾ ਬੀਜਿਆ

ਭਗਤ ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੈ ਨਿਖੁਟੈ ਨਾਹੀ॥

ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹਰਿ ਧਨੈ ਕੀ

ਭਗਤਾ ਕਉ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ ਸਾਚਾ

ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਅਗਨੀ ਤਸਕਰੈ ਪਾਣੀਐ ਜਮਦੂਤੈ

ਕਿਸੈ ਕਾ ਗਵਾਇਆ ਨ ਜਾਈ॥

ਹਰਿ ਧਨੁ ਕਉ ਉਚਕਾ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ

ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਭੰਡੁ ਨ ਲਗਾਈ॥

ਅੰਗ - 734

ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ
ਧਰਮਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਸਤ ਵੀ ਨਾਲ

ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਧਨ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ
ਹਾਇ-ਹਾਇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ, ਪਾਪਾਂ ਬਾਝੋਂ
ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ -

ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ
ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ॥
ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਬਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 417

ਸਾਕਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਖਿਆ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ
ਤਿਨਾ ਇਕ ਵਿਖ ਨਾਲਿ ਨ ਜਾਈ॥
ਹਲਤੈ ਵਿਚਿ ਸਾਕਤ ਦੁਰੋਲੇ ਭੇਈ
ਹਥੁ ਛੁੜਕਿ ਗਇਆ ਅਗੈ ਪਲਤਿ ਸਾਕਤੁ
ਗਰਿ ਦਰਗਹ ਫੌਈ ਨ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - 734

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਜੋ ਜੀਵ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ
ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਬਣ ਕੇ
ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਸਚੁ ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਤੂੰ ਧਣੀ
ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥
ਸਭੁ ਭਾਂਡੇ ਤੁਧੈ ਸਾਜਿਆ
ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਹਰਿ ਬਾਰਾ॥
ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਸਾ ਨਿਕਲੈ
ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਾ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿਆ
ਗਰਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ॥

ਅੰਗ - 449-50

ਇਸੁ ਹਰਿ ਧਨ ਕਾ ਸਾਹੁ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ ਸੰਤਹੁ
ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਇ ਸੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਲਦਿ ਚਲਾਈ॥
ਇਸੁ ਹਰਿ ਧਨੈ ਕਾ ਤੱਟਾ ਕਦੇ ਨ ਆਵਈ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - 734

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਛੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਈ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ
ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਧਨ ਨੂੰ ਜਮ-ਜਗਾਤੀ ਕਿਸੇ ਪੱਜ
ਨਾਲ ਵੀ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦੁਸਰਾ ਧਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ, ਉਸਨੂੰ
ਚੋਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਧ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਧਨ ਲੈ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਪਰ ਹੀਅਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿਚ
ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ, ਕੋਈ ਖੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦਾ
ਫਲ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ

ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ॥

ਅੰਗ - 795

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਐਸੀ
ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ॥

ਘਰਿ ਤ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ

ਜਿਸੁ ਦੇਰਿ ਸੁ ਪਾਵਈ॥

ਅੰਗ - 917

ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਅਨੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
ਪੱਲਾ ਫਲਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਲੜ ਲਗ ਗਏ
ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰੜਾ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ, ਇਕ ਰਸ
ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ
ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ -

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ॥

ਅੰਗ - 134

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ
ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਤਾ ਮਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦੇ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਉਹ ਭੋਲਾ ਦਾਤਾ, ਜੋ ਵੀ ਉਸ
ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਬਕਿ ਪਾਰਿ॥

ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹੀ ਖਾਰਿ॥

ਅੰਗ - 2

ਪਰ ਜੀਵ ਦਾ ਐਸਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਦੇਹ-
ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ - ਹੋਰ ਦੇਹ; ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ। ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਚਿਤ
ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਰ ਛਿਨ ਭੁਲਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬੀ ਜੀਵ,
ਦਿਤੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ
ਉਹ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਆਖਹਿ ਮੰਗਹਿ ਦੇਰਿ ਦੇਰਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 2

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ
ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਰੜਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਓਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਐਸੇ ਵਡਭਾਗੇ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਧੰਨ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਧੰਨ-
ਧੰਨ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ -

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਰੈ ਨਾ ਕੋਊ॥

ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸਭੁ ਦੇਊ॥

ਅੰਗ - 252

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ
ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਚਾ
ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਪਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰ ਦਾ
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ

(ਬਾਕੀ ਧੰਨਾ 58 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ਼!
ਡੱਡੀਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿਕੈ ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੇ ਦੁਆਰ॥
ਬਾਂਹਿ ਗਰੇ ਕੀ ਲਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰਾ॥

ਦੋਹਰਾ

ਧਾਰਨਾ - ਜਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਣ ਕੀਆ ਹੈ,
ਤੁਧੁ ਬਿਨ ਕੇਹਾ ਮੇਰਾ ਮਾਣੇ ਜੀ॥
ਮੌਰੀ ਰਣ ਝਣ ਲਾਇਆ ਭੈਣੇ ਸਾਵਣ ਆਇਆ॥
ਤੇਰੇ ਮੁੰਧ ਕਟਾਰੇ ਜੇਵਡਾ ਤਿਨਿ ਲੋਭੀ ਲੋਭ ਲੁਭਾਇਆ॥
ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਖੰਨੀਐ ਵੰਵਾ
ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੇ॥
ਜਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਣ ਕੀਆ ਹੈ ਤੁਧੁ ਬਿਨ ਕੇਹਾ ਮੇਰਾ ਮਾਣੇ॥
ਚੁੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ ਸਣੁ ਬਾਹੀ ਸਣੁ ਬਾਹਾ॥
ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀਏ ਮੁੰਧੇ ਸਹੁ ਰਾਤੇ ਅਵਰਾਹਾ॥
ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੁੜੀਆ ਨਾ ਸੇ ਵੰਗੜੀਆਹਾ॥
ਜੋ ਸਹ ਕੰਠਿ ਨ ਲਗੀਆ ਜਲਨੁ ਸੇ ਬਾਹੜੀਆਹਾ॥
ਸਭਿ ਸਹੀਆ ਸਹੁ ਰਵਣਿ ਗਈਆ
ਹਉ ਦਾਧੀ ਕੈ ਦਾਰਿ ਜਾਵਾ॥
ਅੰਮਲੀ ਹਉ ਖਰੀ ਸੁਜੀ ਤੈ ਸਹ ਏਕਿ ਨ ਭਾਵਾ॥
ਮਾਠਿ ਗੁੰਦਾਈ ਪਟੀਆ ਭਰੀਐ ਮਾਗ ਸੰਪੁਰੇ॥
ਅਗੈ ਗਈ ਨ ਮੰਨੀਆ ਮਰਉ ਵਿਸੂਰਿ ਵਿਸੂਰੇ॥
ਮੈ ਰੋਵੰਦੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਰੁਨਾ ਰੁੰਨੇ ਵਣਹੁ ਪੰਖੂਰੇ॥
ਇਕੁ ਨ ਰੁਨਾ ਮੇਰੇ ਤਨ ਕਾ ਬਿਰਹਾ

ਅੰਗ- ੫੮੮

ਜਿਨਿ ਹਉ ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੋੜੀ॥
ਧਾਰਨਾ - ਸੁਪਨੈ ਆਇਆ ਭੀ ਗਇਆ,
ਮੈ ਜਲੁ ਭਰਿਆ ਰੋਇ।

ਸੁਪਨੈ ਆਇਆ ਭੀ ਗਇਆ ਮੈ ਜਲੁ ਭਰਿਆ ਰੋਇ॥
ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤੁਝ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ ਭੇਜਿ ਨ ਸਕਾ ਕੋਇ॥
ਆਉ ਸਭਾਗੀ ਨੀਦੜੀਏ ਮਤੁ ਸਹੁ ਦੇਖਾ ਸੋਇ॥
ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ॥
ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ॥
ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਜੀਅੜਾ ਨ ਦੀਜੈ ਜਾ ਸਹੁ ਭਇਆ ਵਿਡਾਣਾ॥

ਅੰਗ - ੫੮੮

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ ॥ ੧ ॥

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੁਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥

ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੁਆਤ ਜਿਉ ਸੁੰਦੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥

ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਰ ॥

ਫਲੀਅਹਿ ਫਲੀਅਹਿ ਬੁਪੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਬੇਅੰਤ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਾਢੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ-ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਸ ਨੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਹਨੇਰਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਹੀ ਜੀਵ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਕੋਠੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਇੱਜਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਅਹੁਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਓਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਉਂ ਲੈਣਾ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਹੈ - ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੇ ਗੁਣ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਭਾਈ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੈਗਾ, ਦੋ ਘੜੀ ਨੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਾ, ਅੱਜ ਮਕਾਨ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਬੇਹ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹੋ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਕਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਵਜਲ ਹੈ, ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਛਾਲੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਆ ਕੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਭੁੱਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਨਾ ਕੋਠੀਆਂ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾ ਪੈਸਾ ਰਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਟਰੋਕ ਰਾਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਬੱਸਾਂ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਲੱਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਨ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਡੁਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਦਰਜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਜੇ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਖੱਟ ਗਿਆ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਹਾਲ ਬੁਰਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ 'ਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ 'ਚੋਂ ਆਪ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਭੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਰਨਾ - ਗਰ ਭੁਬਦਾ ਲਏ ਤਰਾਈ,
ਗਰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਆਪ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ, ਗੁਰ ਦਾਤਾਂ, ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਫੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ -

ਗਰੁ ਦਾਤਾ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੩

ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦੇਖ ਲਈ, ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਉਹਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ -

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮ੍ਮਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯੪

ਬਾਹਰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਗਰੁ ਦਾਤਾ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰੁ ਭੁਬਦਾ ਲਏ ਤਰਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੯

ਕਰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੁਬਦੇ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ -

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੁਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੩

ਬੇਅੰਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੇ ਓਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸੇ, ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿਓ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਕਦੇਵ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰੀ। ਛੇ-ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਟਾਵਾਂ ਵਧ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ।

ਹਣੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਹੈ, ਉਹਦੀਆਂ ਜਟਾਵਾਂ ਸੱਤ ਮੀਟਰ ਲੰਮੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਮੀਟਰ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡਾ ਰਿਕਾਰਡ ਉਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ

ਸੁਕਦੇਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਵਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦਾ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਠੰਢ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਡੇ ਦੇ ਦੇਣੇ ਤੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲ ਲੈਣੇ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਣਾ ਚਿੱਤ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਅੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਕਤ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਉੱਤੇ frustration (ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ) ਹੈ, ਅਗਨ ਹੈ; ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਇਹ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਐਨੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਛੱਡੀ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੂੰ। ਬਣਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੀਤਰਾਗ ਪੁਰਸ, ਨਿਹਚਲ ਚਿੱਤ ਪਰਸਪਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਧਤੀ ਵਾਲੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਮ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਕਦੇ ਡੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਦੁੱਖ ਆ ਜਾਏ, ਸੁੱਖ ਆ ਜਾਏ, ਹਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਲਾਭ ਹੋ ਜਾਏ, ਮਾਣ ਹੋ ਜਾਏ, ਅਧਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਏ, ਆਸਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਨਿਰਾਸਾ ਹੋ ਜਾਏ ਲੇਕਿਨ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਹੀ ਖੇੜਾ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਧ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਗੁਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਟਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ। ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਤਪ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉਂ ਨ ਪਾਈਐ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਦ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ ਨਾਮ -

.....ਬੁਝੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬੁੱਝ ਲਈ। ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਨਾਲੈ, ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦਾ ਇਹ ਅਸਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇ -

ਭਾਈ ਰੇ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਪੁਛਹੁ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਾਰਦੈ ਬੇਦ ਬਿਆਸੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯

ਪੁੱਛ ਲਓ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ
ਹਨ੍ਹੇਂ ਹੈ, ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ-
ਧਰਨਾ - ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਘੋਰ ਹਨ੍ਹੇਂ,
ਭੁਬ ਮੁਏ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਜੀ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਗੈਰ
ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਜੇ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ? ਐਸਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦਸ
ਬੰਦੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਗਏ, ਸਾਧਾਰਣ ਮੱਤ ਦੇ ਸੀ, ਸਿੱਧੇ
ਸੀ ਸਾਰੇ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਨਦੀ ਆ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ
ਕਿ ਨਦੀ ਆ ਗਈ, ਨਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਆਹ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ
ਸੀਗਾ, ਬਰਸਾਤ ਹੋ ਜਾਏ ਪਾਣੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ਕ ਪਈ ਸੀ।
ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘੀਏ, ਕਿਸਤੀ ਦੇਖੋ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸਤੀ ਤਾਂ
ਇੱਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਨਦੀ 'ਚ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸਤੀ ਦਾ
ਕੀ ਸਵਾਲ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਫੇਰ?"

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੱਪੜੇ ਲਾਹੋ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ, ਹੱਥ ਮਾਰੀ
ਜਾਓ, ਪੈਰ ਮਾਰੀ ਜਾਓ, ਤੈਰਦੇ-ਤੈਰਦੇ ਨਿਕਲ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਵੇਂ
ਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਦਸਾਂ ਨੇ ਹੀ। ਰੇਤੇ 'ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਪੈਰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਘਸਰ-ਘਸਰ ਕੇ ਅਗਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਈ ਜਾਂਦੇ
ਨੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਦੀ ਤਾਂ ਲੰਘ ਆਏ, ਆਪਾਂ
ਕਿੰਨੇ ਸੀਗੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, "ਦਸਾ!"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਗਿਣੋ। ਕੋਈ ਡੁੱਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।"

ਗਿਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਇੱਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ, ਪੰਜ,
ਛੇ, ਸੱਤ, ਅੱਠ, ਨੌਂ; ਨੌਂ 'ਤੇ ਮੁੱਕ ਜਾਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਲੈ ਬਈ ਬੰਦਾ ਡੁੱਬ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਾ।"

ਦੂਜਾ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਨੌਂ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਬਈ, ਡੁੱਬ ਗਿਆ
ਬੰਦਾ।

ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਡੁੱਬਿਆ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ
ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਇੱਕ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ ਆ
ਗਿਆ। ਕੋਲ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ,
ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂ
ਬਾਈ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਂਦੇ ਕਿਉਂ ਓਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛ। ਸਾਡਾ
ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਰੁੜ ਗਿਆ ਨਦੀ 'ਚ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸ
ਨਦੀ 'ਚ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਲੈ ਬਈ ਸਿੱਧੇ
ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦਸੋ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਸਾਡਾ ਬੰਦਾ

ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦਾ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਦਿਓ ਸਾਰੇ। ਰਖਾ
ਲਏ ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ। ਇੱਕ ਦੇ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ ਜਦ
ਮੈਂ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਾਂ, ਬੋਲੀ ਜਾਓ ਇੱਕ। ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਹ
ਕਹਿੰਦਾ ਦੇ, ਤੀਜੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਤਿੰਨ, ਚੌਥੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਚਾਰ;
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਵੇਂ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਦਸ। ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਬਈ, ਪੂਰੇ
ਹੋ ਗਏ। ਪੈਰੀਂ ਪਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਆਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ
ਬੰਦਾ ਡੋਬ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ
ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਡੁੱਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਾਣੀ 'ਚ ਤਾਂ ਡੁੱਬਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ
ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਪਏ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਗੁਰੇ ਨੇ -

ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ

ਅੰਗ - ੧੨੨੫

ਐਸੀ ਮੱਤ ਹੈ ਉਲਟੀ ਕਿ ਕੱਲਰ 'ਚ ਬੀਜ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਲੱਗਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਲਰ ਨੇ ਤਾਂ ਦਾਣਾ
ਖਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਉੱਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇੱਥੋ।

.....ਨਿਗੁਰੇ ਕੀ ਨਿਸਾਣੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰਾ ਡੁੱਬੀ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੨੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੁਕਦੇਵ! ਗੁਰੂ ਕਰ ਬੇਟਾ ਜਾ ਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ
ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਕੇਵਲ ਸੰਸਾਰ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ
ਉਸ ਤੋਂ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਮੁਕਤੀ
ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿ
ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸੋ। ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,
ਨਾ, ਇਕੱਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰੁ ਹੈ ਭੀ ਹੋਗੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਇਹੈ ਜਨਾਈ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਲਾਹ ਵੀ ਆਪੇ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਹਾਜ ਵੀ ਆਪੇ
ਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਜਹਾਜੁ ਖੇਵਣੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤਰਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੧

ਅੱਜ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੧

ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ -

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾ ਮਿਲੈ

ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਨਿਕਟਿ ਨਿਤ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੮੦

ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਰ
ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨ ਦੁਖ ਭਰਮੁ ਹੈ

ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਦੂਰਿ ਪਈਆਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਪੜਦਾ ਧੈ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਰ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੁੱਬਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਸੋਚਦੇ ਨੇ ਕਿ-

.....ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੫

ਨਿਗੁਰਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਈਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਿਕਲਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ, ਡੂੰਘੀ ਹੁੰਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਜਿੰਦਗੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਢੂੰਘਾ ਹੀ ਡੂੰਘਾ ਸਿੰਜਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੱਕ ਸਿੱਖੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ, ਈਰਾਨ, ਤਾਜ਼ਕੰਦ, ਲੰਕਾ, ਜਾਵਾ, ਸੁਮਾਟਰਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਸੀ, ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੋ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਛਾਂਟੇ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਆਏ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੀ ਲਾਹੌਰ ਦਾ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੀ, ਬਾਹਰਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਸੀ, ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਅਰਬੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਉਰਦੂ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਜੁਬਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਫੇਰ ਅਕਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕੋਸ਼, ਗਜ਼ਨੀ 'ਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਦੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਏਸ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਏਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ। ਦੀਵਾਨ-ਏ-ਖਾਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੀਵਾਨ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਕਦਰ ਪੁਆ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਐਸੇ ਹੋਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੁਸਰੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਬਾਣੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਉਹ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋ ਗਏ, ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ 'ਚ ਐਨੀ ਲਿਆਕਤ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੱਕ ਗਜ਼ਨੀ 'ਚ, ਉਲਮਾ

'ਚ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਬੱਚਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਐਸੀ ਉਹਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅੱਜ ਉਹਦਾ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਲ ਗੁਰੂ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਮਹਾਤਮਾ ਰਟਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਪ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੀਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚ ਲੰਘ ਕੇ, ਗਜ਼ਨੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੀ ਉਥੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਓਸ ਥਾਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -

.....ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੫

ਜਿੱਥੇ ਨਿਗੁਰਾ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮਨਾ! ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਨਿਗੁਰਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ ਦੇ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ੇ! ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਬੜਾ ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੰਠੀ ਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਲਓ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਗੁਰੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ, ਸਮਾਗਮ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਜਿੰਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਥੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਲਦੇ ਮਿਲਦੇ, ਵਰਤਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਿਆ। ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਂਦਾ, ਚੌਂਕੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ ਦੀ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ, ਨਿਗੁਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਫੇਰ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਕੰਠੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਗੇ, ਤੂੰ ਕੰਠੀ ਪੁਆ ਲੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਰਨਾ - ਗੁਰੂ ਧਰ ਲੈ ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ,
ਕੰਠੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈ ਆਪਣੇ।

ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਛੋਟੀ ਉਮਰ 'ਚ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਠਾਯੁ ਪਾਸ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ।

ਕਰਿ ਸੁਤ ਸੋਂ 'ਹਮ ਹੈਂ ਹਰਿ ਦਾਸ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਬੇਟਾ! ਆਪਾਂ ਬੈਰਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਬੈਰਾਗੀ ਸੀ, ਆਪਾਂ ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ। -

ਗੁਰੂ ਬੈਸ਼ਨੋ ਧਾਰਨ ਕਰੋ॥
ਤਿਸ ਆਗਯਾ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨਸਰੋ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੭੬

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਡੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਣਗੇ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲੋ।

ਕੰਠੀ ਅਪਣੇ ਕੰਠ ਬੰਧਾਵਹੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੭੬

ਆਪਣੇ ਮੁਬਾਰਕ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੰਠੀ ਪਾ ਦੇਣਗੇ -

ਧਰਮ ਬੈਸ਼ਨੋ ਕੇ ਮਹਿੰ ਆਵਹੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੭੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਬੈਸ਼ਨੋ ਧਰਮ 'ਚ ਆ ਜਾਓਂਗੇ -

ਗਰ ਨੇ ਭਨਯੋ ਧਰਮ ਕੋ ਧਾਰਾ।

ਕੰਠੀ ਪਾਵਹੁ ਕੰਠ ਮਝਾਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੭੬

ਗੁਰੂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਨੰਦਲਾਲ ਤੂੰ ਕੰਠੀ ਆਪਣੇ ਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੀ, ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੀ ਸੀ। ਜੋ ਬੰਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਉਹਦੇ ਡੋਲਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹੇ-ਕਹਾਏ 'ਤੇ ਕਿ ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ। ਛਕ ਲਵੇ ਉਹ ਡੋਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਛਕਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਬੁੱਧੀ ਤੇਜ਼ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਆਪ ਵੀ ਏਸ ਉਮਰ 'ਚ ਹੋਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੇਅੰਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੁਲਾਏ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਬ੍ਰਾਹਮ ਭੋਜ ਕਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਪਾਧਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਨੇਊ ਪਾ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਖੱਤਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸਣ ਦਾ ਜਨੇਊ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਤ ਦਾ ਜਨੇਊ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੈਸ ਦੇ ਉਨ ਦਾ ਜਨੇਊ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੂਦਰ ਦੇ ਕੋਈ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ 'ਯਗੋ ਪਵੀਤ' ਦੀ ਜੋ ਰਸਮ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਕਰ ਲੈ ਤਾਂਕਿ ਜਨੇਊ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੌ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਧਾ ਜੀ! ਇਹਦੇ ਪਾਏ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਇਹਦੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਜਮਦੂਤ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਹਿਣਗੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਫੇਰ ਇਹ ਤਾਂ ਟੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਦਰਗਾਹ 'ਚ?"

ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ।

ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਧਰਨਾ - ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਨੇਊ ਨਾਲ ਜਾਣ, ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਹਨੂੰ ਭੁੱਲਾਵੈਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਮੇਰੇ?"

ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰੋਂਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਨੇਊ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ?

ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਹੀਂ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਉਹ ਜਨੇਊ ਪਾਓ ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਵੀ ਨਾਲ ਨਿਭੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਨਾਲ ਨਿਭੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਐਸਾ ਜਨੇਊ ਵੀ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ, ਕਪਾਹ ਉਹਦੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਸੂਤ ਉਹਦਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਵੱਟ ਉਹਦਾ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਗੰਢ ਉਹਦੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਲੱਭ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਦਰਗਾਹ ਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਦਇਆ ਕਪਾਹ" ਦਇਆ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਰ ਲੈ, ਕਪਾਹ ਲੈ ਲੈ। ਬਿਰਤੀ 'ਚ ਸੰਤੋਖ ਧਰ ਲੈ - ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਸੰਤੋਖ ਧਰ ਲੈ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੁ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੪

ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰ, ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਥਾਉਂ ਚੱਲ ਕੇ ਨਾ ਜਾ। ਇਹ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰ ਲੈ ਭਾਈ, ਇਹਦਾ ਸੂਤ ਬਣਾ ਲੈ ਕਪਾਹ ਦਾ। ਜਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਜਤ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ, ਕੰਨਾਂ ਦਾ, ਸਰੀਰ ਦਾ, ਹੱਥਾਂ ਦਾ, ਪੈਰਾਂ ਦਾ; ਇਹ ਜਤ ਦੀ ਤੂੰ ਗੰਢ ਦੇ ਲੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੱਟ ਦੇ ਲੈ। ਪਖੰਡ ਨਾ ਕਰ। double faith (ਦਵੰਦ ਵਿੱਚ) ਨਾ ਹੋ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈਗਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਰਹਿ -

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਣੁ ॥

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਡੇ ਘੜੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੧

ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੋਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਨ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਣਸ ਨਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੈ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੧

ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਰ ਟਕਿਆ ਦਾ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੂਤ, ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਤੇ ਚੌਂਕਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਬਿਨਾ ਲਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਜਨੇਊ ਗਲ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣ ਗਿਆ। ਕੰਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ,

ਝੜ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਵੇਤਗਾ ਹੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਨੇਊ ਉਹ ਪਾ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਜਾਵੇ।

ਚਉਕਿੜ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਠਿ ਚੜਾਇਆ ਗੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਿਆ ॥

ਓਹ ਮੁਆ ਓਹ ਝੜਿ ਪਾਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਰੁਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੀ ਬੜੀ ਲਾਲਸਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਗੁਰਾ ਨਹੀਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੰਠੀ ਮੇਰੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਪਰ ਪਾਓ ਐਸੀ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭ ਜਾਏ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਨਿਭ ਜਾਏ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ,
ਐਸੀ ਕੰਠੀ ਪਾ ਦਿਓ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੈਂ ਕੰਠੀ ਪੁਆਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਐਸੀ ਕੰਠੀ ਪਾਇਓ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੀਅ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਉਥੇ ਮਾਣ ਹੋਵੇ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਮੁਖ ਉਜ਼ਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨੰਦਲਾਲ -

ਨੰਦਲਾਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ ਦੋਵੇਂ -

ਇਸ ਕੰਠੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨ ਜਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਓਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਾਈ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਕ੍ਰੋਧ, ਓਹੀ ਲੋਭ, ਓਹੀ ਮੋਹ, ਓਹੀ ਅੰਕਾਰ, ਓਹੀ ਸੰਕੇ; ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੋਝ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਆਇਆ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਦੀ, ਕੋਈ ਨਾਮ ਦੀ ਕੰਠੀ ਪਾਓ। ਅੰਦਰ ਵਸ ਜਾਵੇ -

ਏਕੁ ਸਬਦੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਾਨਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੰਠ ਪਾਓ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ 'ਚ ਨਾ ਆਵਾਂ -

ਬਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਕੰਠ ਜੋਇ।

ਮੇਰ ਗਰੇ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਸੋਇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਉਹ ਪਾ ਦਿਓ। ਜਿਹੜੀ ਅੰਦਰਲੀ ਨਾਮ ਧੁਨ ਹੈ, ਉਹ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ -

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਸੁ ਜਿਸ ਮਾਹੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਗੁਰੂ ਦਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮੈਂ ਜਸ ਗਾਵਾਂ -

ਬਰਨਨ ਕਰਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਨਾਂਹੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੨੬

ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ।

ਸਦਾ ਕੰਠ ਮਹਿੰਦੁਰ ਸੋਹੈ।

ਪਠਨ ਸੁਨਿਨ ਤੇ ਜਨ ਮਨ ਮੋਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਜਿਹੜੇ ਸੁਣਨ, ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੋਹੇ ਜਾਣ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੰਠੀ ਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਚੱਲੇ ਵੀ -

ਬਰਥ ਹਜ਼ਾਰਹੁਂ ਬਰਥਤਿ ਰਹੈ।

ਜਗ ਮਹਿੰਦੁਸਾ ਆਗੈ ਗਤਿਲਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੬

ਇੱਥੇ ਵੀ ਜਸ ਮਿਲੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਜਸ ਹੋਵੇ, ਐਸੀ ਕੰਠੀ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਾਲਾ ਤਾਂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਨੇ ਤਸਵੀਂ ਲੈ ਲਈ ਹੱਥ 'ਚ, ਇੱਕ ਨੇ ਮਾਲਾ ਲੈ ਲਈ। ਇੱਕ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਪੁਰਾਨ ਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਇੱਕ ਢੂਜੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਪਿਆਰ ਲੱਗਿਆ ਹੀ ਨਾ ਰੱਬ ਦਾ।

ਹਿਰਦੈ ਜਪਨੀ ਜਪਉ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥

ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ

ਜਨ ਪਗਿ ਲਗਿ ਧਿਆਵਉ ਹੋਇ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੪੧

ਹਰਿ ਮਾਲਾ ਉਤ ਅੰਤਰਿ ਧਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੮

ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਲਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਵੇ 'ਵਾਹਿ' ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਵੇ 'ਗੁਰੂ'। ਪਾ ਲਓ ਮਾਲਾ ਜਿਹਨੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਹਿ ਦਿਓ -

ਵਾ.....ਹਿ.....

ਬਾਰਹ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾਹ -

ਗੁ.....ਰੂ।

ਹਰਿ ਮਾਲਾ ਉਤ ਅੰਤਰਿ ਧਰੈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਾ ਢੂਖ ਨਿਵਾਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੮

ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਤਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ -

ਹਿਰਦੈ ਸਮਾਲੈ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੈ ॥

ਸੋ ਜਨੁ ਇਤ ਉਤ ਕਤਹਿ ਨ ਡੋਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੮

ਜਿਹਨੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ ਬੋਲਦਾ ਹੈ -

ਕਰੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਰਾਚੈ ਨਾਇ ॥

ਹਰਿ ਮਾਲਾ ਤਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੮

ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ 'ਚ ਰਚ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਨਾ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਉਸ

ਵੇਲੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੁਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ਜੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਆਸਣ ਸੀ। ਆਪ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਦ ਪਾਣੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਧੂਲੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਆਪ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾਈਏ। ਜਦੋਂ ਡੇਰੇ ਗਏ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸ਼ਕਰ ਕਰੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਪ ਨਰਜ਼ ਹੋ ਗਏ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਮਾਫ ਕਰੋ। ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਜਿਆਦਾ, ਤਰਕ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਟਾ! ਤੇਰਾ ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਮਤਵੰਤ ਹੈ, ਐਸਾ ਬੱਚਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚਾ ਮੈਂ ਖਦ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ, ਉਹ ਕੰਠੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ -

ਆਸ ਕੰਠੀ ਮਮ ਨਿਕਟ ਨ ਅਰੈ।
ਜਿਸ ਵਿਗ ਹੋਇ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੯

ਇਹਨੂੰ ਲੱਭ ਜਾਏਗਾ ਕੰਠ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਹੱਠ ਨਾ ਕਰੋ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਧਰਮ 'ਚ ਲਿਆਓ ਕਿ ਬਣਾ ਦੇਈਏ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਦੇਈਏ। ਨਾ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਕੰਠੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲੱਭ ਜਾਣੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ -

ਸੁਮਤਵੰਤ ਇਹੁ ਬਾਲਕ ਹੋਵੈ।
ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਪਰੋਵੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੦੨੯

ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਬਾਲਕ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਏਸ ਕੰਠੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪਹਿਨੀ ਨਹੀਂ ਕੰਠੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ।

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੈਗੀਆਂ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਤੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਗ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਗ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਰੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖੂ ਵੇਮੁਖ ਮੁਹ ਕਾਲਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਸੋ ਐਸਾ ਗੁਰੂ, ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੱਭਣਾ ਅੱਖਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਸੇ,
ਉਹ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਹੈ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥

ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀਂ ਸਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੦

ਮੇਰੀ ਆਪੇ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ, ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਿਟਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਟਿਆ ਕਰਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਅਨੰਦ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅਨੰਦੁ ਆਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੇ ਕਰੈ ਆਨੰਦੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੭

ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੂਰਾ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਘਾਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ -

ਜਿਸ ਮਿਲਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀਐ ॥

ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਸੀ ਜਾਇ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਲਹੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੧੬੮

ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਲੋਭ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੋਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅਭਿਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਈਰਖਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ heart burning (ਸਾੜਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਹਮ ਨਹੀਂ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਮਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪੂਰਾ, ਉਹਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਬਿਧਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ -

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਹੁਣ ਬਣ ਗਈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਬੇਗਾਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਿਹਾ। ਢੂਸਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਪਰਮਪਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਹੈ,

ਨ ਸਾਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ, ਜੇ ਕੋਈ ਡਰਾਈਵਰ ਬਹੁਤਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਵੇ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੁੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਕਹੇ ਕਿ ਆਹ ਬਸ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਆਹ ਬੱਸ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਸਾਰੇ ਹੱਸਣਗੇ ਕਿ ਆਹ ਦੇਖ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਕੇ ਬੋਹੋਸ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਸਰੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਹ ਸਰੀਰ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਫਲਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੀਵੀਂ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਜੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੯

ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ ਹਾਂ, ਵੈਸਾ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਵਿਚਾਲੇ ਭੋਰਾ ਕੁ ਲਕੀਰ ਹੈ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ, ਇਹਨੇ ਮੈਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਇਹਨੂੰ, ਜੇ ਉਹ ਲਕੀਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਰੱਬ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਅਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੁਜਾਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਉਥੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਘਰ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ -

ਪੰਚ ਸ਼ਬਦੁ ਧੁਨਿਕਾਰੁ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਜੈ ਸ਼ਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਥੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜਦੇ ਨੇ, ਅਲਾਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤੇ ਧੁਨਕਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲੁ ਹੈਰਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਨੇ, ਸਭ ਅਸਚਰਜ, ਅਸਚਰਜ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਨੇ। ਆਹ ਧੁਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ -

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਦ੍ਰੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਸੱਚਾ ਤਖਤ -

**ਕਬੀਰ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ ॥
ਤਹ ਕਬੀਰੈ ਮਟੁ ਕੀਆ ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬਾਟ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੧**

ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ, ਉਥੇ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਤੇ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਕਬੀਰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ? ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਬੀਰ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਹਿਜ ਸੁੰਨ ਦੇ ਘਾਟ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ। ਸੁਲਤਾਨ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -
**ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਦ੍ਰੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਅਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਜਿਹਨੂੰ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਲਿਵ ਲਾ ਕੈ, ਉਥੇ ਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਦਸੇ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੂੰ। ਉਥੇ ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਆਹ ਮਨ ਸਮਾਅ ਗਿਆ ਵਿਚੇ ਹੀ। greater (ਮਹਾ-ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ) ਮਨ, comic ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਹ ਜੀਵ ਮਨ ਸਮਾਅ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਉਥੇ -

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਫੇਰ ਮਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਜੀਭ ਨਾਲ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਆਪੇ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਫੁਹਾਰਾ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖੂਹ ਚਲਦੇ ਨੇ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਆਪੇ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਫੁਹਾਰੇ ਵਾਂਗਣ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਫੇਰ ਉਹ 'ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥' (ਅੰਗ - ੧੨੯੧) ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਮਿਲਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਖੋਜ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ, ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਖੋਜ ਲਿਆ ਉਹਦਾ ਦਾਸ ਬਣ ਜਾ।

ਸੋ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ -

ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੁਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੨

ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੱਚਾ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਵਧੂਤ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦਿਖਾ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈਗਾ, ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ।

ਜਦੋਂ 19 ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਪਿਤਾ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਹਾਕਮ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ, ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਲੀ ਡਾਕਿਆ ਦੇ ਦਿਓ, ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਨੰਦ ਲਾਲ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਬਹੁਤ ਹੈਂ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜਿੰਨਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਅਜੇ ਤੂੰ administrator (ਪ੍ਰਬੰਧਕ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ, ਉਹਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਮੇਰੇ ਰਾਜ 'ਚ। ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਛੋਟੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੈਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਚਿੱਤ 'ਚ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਵੇਚ ਕੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀਂ, ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਨੂੰ, ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਪਸ ਮੁੜ ਆਏ। ਮੁਲਤਾਨ ਆ ਕੇ, ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਨੌਕਰ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਆਗ ਅਰਬੀ 'ਚ ਭੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਸ਼ਤੋ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਾਲਕ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਆਗਾ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੁੱਹਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਆਗਾ ਮੁੱਹਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਨਾਲ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ,

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹੈਂ?"

ਹਾਂ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ?" ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਭੋਲਿਆ! ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਬਹੁਰ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੰਤਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਆਪੇ ਤਾਂ -

ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭ ਕੋ ਕਰੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਰਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੧

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਕਰਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਸਿੱਖ ਹੈਂ, ਮੰਤਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣ ਲੈ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿੰਹ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਸਰੋਵਰ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਵਰ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਖਿਆ ਹੈ -

ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ

ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਪ -

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ

ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਬਹਿੰਦਾ ਉਠਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ -

ਜੇ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂਰਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕੀ.....॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਫੇਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਕਿਹੜੇ ਦੀ?

ਜੇ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਇਹ ਬੀਬੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰਹੁਰੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਸੀਗੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਭਜਨ ਕਰਨਾ, ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ। ਪਤੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਇਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਹੀ ਸੇਵਾ 'ਚੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਮਾਣ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਣ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁਣਨਾ ਕਿ ਇਹ ਕੁਛ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹੈਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇੱਕ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਿ ਦਿੱਤੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ, ਮੇਰਾ ਮਰਨਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਗੁਪਤ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਨਿਸੰਗ

ਹੋ ਕੇ ਦੱਸਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ -

**ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮਥ ਮਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥
ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੪**

ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪੜਿਆ ਕਰਾ!"

ਜਦੋਂ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਗਲ੍ਹ ਕੀ ਸੀ, ਕਮਾਲ ਸੀ, ਜਾਦੂ ਅਸਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲਦੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਗਈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਗੁਟਕੇ ਮੰਗਾ ਲਏ, ਆਪ ਲਿਖ ਲਏ ਤੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆ ਕੁ ਹੱਥ ਆਈਆਂ, ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੀ। ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਆਸ ਬੱਝੀ, ਅੱਜ ਜਾਂਦੇ ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ, ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਲੋਕਿਨ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਓਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਧਰਨਾ - ਕਿਥੋਂ ਗਏ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਪੀਰ ਔਲੀਏ,
ਸੰਸਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਜਗ 'ਤੇ।**

**ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰਧੁ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ
ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੌਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕ੍ਰਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਬਟੇ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਅੰਧੁ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਤੁਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥
ਤੁਪਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)**

ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰਿਆ ਕਿ ਆਹ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ -

**ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨੀ ਤੂ ਜਾਣਿਓਹਿ ॥
ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅੱਜੈ ਨ ਪਤਿਲੋਹਿ ॥ ਅੰਗ-੧੩੮੧**

ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਬੀਆ ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਰ ॥

ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਟੂਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਨਾਂ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਢੁ ਬੰਧੁ ॥

ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੪

ਕੀ ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਫੰਧਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਨਿਗੁਰਾ ਹੀ ਨਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ, ਅਕਲ ਨਾ ਮਾਰ ਲਵੇ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ। ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ ਪਈ, ਪੈਸਾ ਦਿੱਤਾ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਆਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਮੈਂ ਦਿਲ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦਾ ਲਈਂ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਹੱਥ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀਂ। ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰ ਲਵੇ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਮੈਂ ਵੇਚਣ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਘਰ ਰਹਿ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਉੱਥੇ ਰੱਖ। ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਇੱਕ, ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਦੋ ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਸੀ। ਸਨੇ-ਸਨੇ, ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਦੂੱਚੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਲੋਕਿਨ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ, ਮਕਾਨ ਲੈ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਨਾਂ! ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਲੰਘਾਏ ਨੇ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰਖ ਕੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਰਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਦੇਣਾ ਹੈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ। ਕਿਉਂਕਿ reservation (ਸੰਕੋਚ) ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੌਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਰਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਰਹੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਔਖਾ ਹੈ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਾਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣਾ ਹੈ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰ। ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਜਾਏਂ ਤੂੰ, ਇਹ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣੀਆਂ, ਸੋ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਿਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਘਰੋਂ ਬੁਲਾਉਣਗੇ, ਘਰੋਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਇਨਸਮ ਦੇਣਗੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸੌਦਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਓਧਰ ਵੀ ਪਰਖ ਹੈ, ਓਧਰ ਵੀ ਪਰਖ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹਦਾ ਬੈਰਾਗ ਪੂਰਾ ਹੋ ਲਵੇ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ ਕਿ ਕੱਚ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੈਰਾਗ ਨਹੀਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਵਧਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦੀ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਭਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੇ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਨ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੨੯

ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਬਿਰਹਾ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਿਘੋਗ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵਿਘੋਗ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸਹਿਨੀ ਮੁਸਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁੰਗਮੁ ਮਰਿ ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਨੈ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੮

ਬਉਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ, ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ।
ਅੱਖੀਆਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਸਾਹਿਬਾ।
ਜੇ ਤੁ ਮਿਤੁ ਅਸਾਡੜਾ ਹਿਕ ਭੋਰੀ ਨਾ ਵੇਛੋਤਿ ॥
ਜੀਉ ਮਹੰਜਾ ਤਉ ਮੋਹਿਆ ਕਟਿ ਪਸੀ ਜਾਨੀ ਤੋਹਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੦੯੪

ਡਿਠੀ ਹਭ ਢੰਢੋਲਿ ਹਿਕਸੁ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਆਉ ਸਜਣੁ ਤੁ ਮੁਖਿ ਲਗੁ ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਠੰਡਾ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੦

ਐਸੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈਗਾ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਹਾਲਤ ਕਿ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਆਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ, ਓਧਰ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ -

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੪

ਚੰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨਾ ਤਰਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਰੇਕ ਤੁਣਕੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ, ਚੁੱਪ ਕਰੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਆਹ ਮੁਹੱਲੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨੰਦਲਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਹ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆ। ਸਿੱਖ ਉਸ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਇਆ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕੀਤੀ, ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਗਈ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੌਦਾ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਵਿਕਾਊ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਆਪ ਬੁਲਾ ਲਓ।

ਚੋਬਦਾਰ ਚੁੱਪ ਕਰਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਥੌੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਨੌਕਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਹੈ।

ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਤਨ ਮਨ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਦਮ ਮਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਹੁਤ। ਅੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਝਰਨਾਟਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਸੁਨਤ ਕਾਨ ਮਹਿੰ ਅਨਦੰ ਮਹਾਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੨

ਐਨਾ ਅੰਦ ਹੋਇਆ ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਆ ਗਿਆ -

ਸੁਨਹੁੰ ਰਾਜ ਲੇ ਸਕਲ ਜਹਾਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੫੦੨੨

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਵਾਂ? -

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਵੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਾਮੂਣੇ ਬਹਿ ਜਾ, ਜਦੋਂ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਣਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਹਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਚਾਹੇ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਕਿਸੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਉਹ। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਝਰਨਾਟ ਛਿੜ ਗਈ। ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਚੱਲ ਪਿਆ, ਸ਼ਸਤਰ ਰਹਿ ਗਏ, ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਸ਼ਸਤਰ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚਲਾ ਸ਼ਸਤਰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜ ਹੁਣ ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜੋ ਝਲਕ ਹੈ ਇਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿੰਨੁ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਹੀ ਅਸਰ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੈਂ ਮੋਹੀ ਪਿਆਰੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇਰਾ ਦੇਖ ਕੇ।

ਹਥਿ ਕਲਮ ਅਗੰਮ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਾਵਤੀ ॥

ਉਰਭਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਸੰਗਿ ਅਨੁਪ ਰੂਪਾਵਤੀ ॥

ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਮੁਖਹੁ ਤੁਹਾਰੀਆ ॥

ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੧

ਬਲਿਹਾਰ! ਬਲਿਹਾਰ! ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ। ਸੁਧ ਨਾ ਰਹੀ, ਬੁਧੀ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਨਾ ਰਹੀ। ਵਿਸਮਾਦ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਝਰਨਾਟਾਂ ਚੱਲ

ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਰੂਹਾਨੀ ਕੰਬਣੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮਸਤ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਜੋ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਸੀ ਉਹ ਨੰਦਲਾਲ 'ਤੇ ਪਈ। ਪੈਂਦੇ ਸਾਰ ਕਵੀ ਮਨ, ਰਸਕ ਮਨ ਸੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਉੱਠਿਆ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਦੁਹਾਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਝੱਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਝੱਲੀ ਜਾਵੇ ਨਾ ਤਾਬ ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ,
ਦੁਹਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਮਾਲਕਾ।

ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦਾ ਤੇਰੀ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਚ, ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਜ਼ਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਮਹੱਤਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਹੱਤਤਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ -

ਨੈਣਾਂ ਮਸਤ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਅਪਨਿਆਂ ਤੋਂ,
ਹਾਇ ਰੱਖ ਲੈ, ਦਿਆਂ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੀ!
ਮਿਠੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਸੀਰੀਂ ਲਬਾਂ ਕੋਲੋਂ,
ਹਾਇ ਰੱਖ ਲੈ, ਦਿਆਂ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੀ!
ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਬੀਤਿਆਂ ਦਮਾਂ ਉਤੇ,
ਹਾਏ, ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਸ਼ੋਕ ਸੁਹਣੇ,
ਏਸ ਗਾਵਲੀ ਗਫਲਤਾਂ ਵਾਲੜੀ ਤੋਂ,
ਹੈ ਫਰਯਾਦ ਤੇ ਹੈ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੀ!
ਓਦਰ ਗਿਆ ਹਾਂ ਦੇਖਦਾ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ,
ਦੀਨ ਧਰਮ ਤੇ ਕੁਫਰ ਅਧਰਮ ਵਾਲੇ,
ਹੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਢਾਰ ਤੇਰੇ,
ਰੱਖ ਲਵੀਂ ਤੂੰ ਦਿਆਂ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੀ!
ਮੋਹਨਹਾਰੀਆਂ ਠੱਗਣਾ ਠੱਗ ਲੀਤਾ
ਸਾਰਾ ਜਗ ਹੈ ਮੁੱਠਿਆ ਹਾਇ, ਹਾਏ!
ਕਰੀਂ ਰੱਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਬਹੁੜੀਂ,
ਪਾਵਾਂ ਵਾਸਤਾ ਦਿਆਂ ਦੁਹਾਈ ਤੇਰੀ!
(ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ)

ਐਸੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਦਰ, ਇੱਕ ਨਦਰ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ, ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਬਾਬੁਆਂ ਬੰਨੀ ਦਾ। ਕਿਧਰੇ ਹਉਮੈ ਗਈ, ਨਾ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ, ਨਾ ਜਪ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ, ਨਾ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ, ਪਹਿਲੀ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ!

ਧਾਰਨਾ - ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰ 'ਤਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ,
ਸੋਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਬੁਆਂ ਬੰਨੀ ਦਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੋਂ ਦੇਖਨਿ ਕਰਯੋ।

ਭ੍ਰਮ ਅੰਗਯਾਨ ਸੁ ਤਿਸ ਪਰਹਰਯੋ।

ਮੋਹ ਮਹਾਨ ਨੀਂਦ ਮਹਿੰ ਸੋਵਾ।

ਜਾਗਤਿ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਰਵਿ ਜੋਵਾ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 402

ਤਉ ਕਸੋਟੀ ਬਿਨ, ਮਲ ਖੇਵਾ।

ਬਾਰਹਿ ਬੰਨੀ ਕੰਚਨ ਹੋਵਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 402

ਨਾ ਤਪ ਕਰਾਇਆ, ਨਾ ਜਪ ਕਰਾਇਆ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰੀ ਜੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਕਾਹੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੈਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ। ਐਸਾ ਇੱਕ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਪੂਰਾ ਜਗਿਆਸੁ ਸੀ, ਸੌਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਨੰਦਲਾਲ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ, ਸਰੀਰ ਸਾਰੇ 'ਚ ਗੁਰੂ ਰਚ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਿੰਡ 'ਚ ਰਚ ਗਿਆ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਰੱਸੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਸੱਪ ਦੀਂਹਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੱਪ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਤਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪੜੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਲੱਕੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਰਤ ਸਾਡੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ, ਜਾਗ ਆ ਗਈ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਈ,
ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਮਨ ਦਾ।

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਬੈਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

ਅੰਗ - 208

ਮਿਲ ਗਿਆ ਪੂਰਾ, ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਜੇ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜਾਗ ਆਉਣ 'ਤੇ ਕੁਛ ਹੋਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਗੁਰੂ ਵਸ ਗਿਆ, ਜੁਬਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਵਸ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ 'ਚ ਗੁਰੂ ਵਸ ਗਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਫੇਰ ਦਿਸਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਪੇ ਦਿਸਿਆ ਓ ਖੇਲੁ ਕਰਦਾ,
ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਏ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ।

ਗਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - 802

'ਚਲਦਾ.....।'

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤੁ॥ ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤੁ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਕਿਰਨ ਚੇਤਨ ਤੱਤ,
ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਜੀਵ ਦੀ ਉਪਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ, ਤਾਂ ਇਕ ਗਲੋਬ ਜਿਹਾ ਇਸ ਕਿਰਨ
ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਛਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ
ਉਠੀ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ
ਵਿਯੋਗ ਆਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ‘ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼’ ਯਾਨਿ
ਅਨੰਦ ਦਾ ਪੜਦਾ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣ ਉਪੰਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼
ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੁਧਿ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ
‘ਵਿਗਯਾਨਮਈ ਕੋਸ਼’ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿਤਾ। ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨ
ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਨਾ ਉਠਿਆ, ਕੁਝ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਗੀ,
ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਗੀ, ਹੰਗਤਾ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਨੇ
ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ
ਵਿਚ ਪੱਕ ਦਿਤਾ; ਫੁਰਨਿਆਂ ਦਾ ਐਨਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਕਿ ਲੜੀ ਟੁੱਟਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ
ਨਾਮ ‘ਮਨੋਮਈ ਕੋਸ਼’ ਦੱਸਿਆ। ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਮੰਡਲ
ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ ਸ਼ਕਤੀ (cosmic
energy) ਨੇ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਧੱਕਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਮੰਡਲ ਨੂੰ
ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ‘ਪ੍ਰਾਣਮਈ ਕੋਸ਼’ ਆਖਿਆ। ਇਹ
ਸ਼ਕਤੀ, ਮਾਇਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ
ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੌਟ ਪਤੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯

ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ‘ਅਨੰਮਈ ਕੋਸ਼’ ਆਖਿਆ
ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਬੂੰਦ ਆਪਣੀ
ਨਿਰਮਲਤਾ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮਾਇਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੇਪੋਟਦੀ ਹੋਈ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨ ਰਿਹਾ
ਕਿ ‘ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਮੇਰਾ ਪਸਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ’
ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋਤਿ ਨ ਸਮਝ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਿਆਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਰਹੀ।
ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਸ ਹੇਠਲੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਅਨੰਮਈ ਕੋਸ਼’
ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ।

ਆਪਣੀ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਿੱਟੀ
ਦਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ
ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ-

ਆਤਮਾ, ਮਹਾਨ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ, ਬਿਲਲਾਉਂਦਾ ਤੇ
ਕਰਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ
ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਸੋਮੇ ‘ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ’ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਮਾਵਾਂ। ਸੋ
ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੀਰਾਂ, ਪੈਰਗਬਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਆਰਫਾਂ,
ਬਹਮਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਤੱਤ ਬੋਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ
ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਅਲੋਕਿਕ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਬਚਨ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ,
ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ
ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ, ਬਾਈਬਲ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ ਤੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਪੰਜਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਭਵਜਲ
ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਪਾਵਨ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤੁ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤੁ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ
ਚਲਦਿਆਂ ਇਹ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕਟਦਾ ਹੋਇਆ,
ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ‘ਜੋਤਿ ਰੂਪ’ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਇਸ ਯਤਨ ਵਾਸਤੇ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ
ਅਵਵੱਸਕ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ
ਕਿ ਮੈਂ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ
ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਜਤਨ, ਉਪਰਾਲੇ ਫਲ
ਰਹਿਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹਨ
ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਪਹਿਲੀ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਪ੍ਰਮਾਣ’ ਹੈ।

੧. ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ - ਜੋ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰਾ
ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਇਸਤੀ ਹੈ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹਨ, ਆਪਣਾ
ਸਰੀਰ ਹੈ, ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਬੰਧ ਹਨ, ਮਿਤ੍ਰ, ਦੁਸ਼ਮਣ,
ਸੁਖਦਾਇਕ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਦੁਖਦਾਇਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਤਿਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿਣਾ ‘ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ’ ਕਹਾਉਂਦਾ
ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਣਾਂ ਬਹੁਤ
ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ
ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੀ ਇਹ ਜੀਵ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਪਿਆਰਿਆ -

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਉ ਕਛੁ ਸੰਗ ਨ ਜਾਇ

ਮਾਨੁ ਤਿਆਗ ਮੋਹਾ॥ ਅੰਗ - ੧੨੩੦

ਇਹ ਜੀਵ, ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ, ਕਿ ਨ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ, ਇਸਤੀ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਛੋਂ ਦਾ ਦੁਖ ਅਸਹਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

੨. ਵਿਪਰਜੇ ਬਿਰਤੀ - ਦੂਸਰੀ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਵਿਪਰਜੇ’ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਪਰਜੇ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਯਾਨਿ ਅਣਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ‘ਹੋਈਆਂ’ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਣਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਸ ਰਾਹੀਂ, ਰੜ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਦੀ ਬਿਹਲਤਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਰੜ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹ ‘ਸਤਿ’ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਹੀ ਵਿਥ ਤੇ ਪਾਣੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ; ਰੜਾ ਮੈਦਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਨੈਨਹ ਦੇਖਤ ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - ੩੨੫

ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਕਿ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹਨ, ਹਰ ਥਾਂ ਹਨ -

**ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਰਜੂਰ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ ਮਹਿ ਮਨ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਈ॥**

ਅੰਗ - ੬੭੭

ਅਤੇ

**ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥
ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ**

ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ‘ਅਸੱਤਿ’ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਚਤ ਮਾਤਰ ਵੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ, ਕਿ ਜਗਤ ਤਾਂ ਸਤਿ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਦਿਸ਼ਟ ਅਦਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਰਬੁਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਸੱਤਿ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੋ, ਇਸ ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਸੱਤਿ ਅਤੇ ਅਸੱਤਿ ਨੂੰ ਸਤਿ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ‘ਵਿਪਰਜੇ ਬਿਰਤੀ’ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

**ਇਹੁ ਜਗੁ ਪੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ॥
ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੯

੩. ਨਿੰਦਾ - ਤੀਸਰੀ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਨਿੰਦਾ’ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਨਿੰਦਾ ਬਿਰਤੀ’ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੪. ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ - ਚੌਬੀ ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਅਧੀਨ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਨ ਪੁੰਨ, ਸੇਵਾ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਭਜਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ; ਯਾਨਿ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਅਧੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ‘ਸੇਵਾ ਬੋਰੀ ਮਾਂਗਨ ਬਹੁਤ’ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ।

੫. ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਬਿਰਤੀ - ਪੰਜਵੀਂ ‘ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਬਿਰਤੀ’ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਯਾਨਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਜਨ ਬੰਦਰੀ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਬਿਰਤੀ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ, ਪਾਠ ਆਦਿ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋਂ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਖੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੇਂ ਟੌਭੀ ਲਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਇਕੋ ਬਚਨ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ -

ਨਾ ਰਮ ਰਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ॥

ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਨ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੯

ਸਾਰੇ ਭਾਰਤਵਰਸ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੰਕਾ ਨਵਿਰਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਨਿਸਚੇਪੂਰਵਕ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਵਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮਨੁਖਤਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੰਡ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਹ ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੁੰਮੇ (ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ) ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਚਲੋ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੋ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਉਜੂ ਕੀਤਾ, ਕਾਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਜੂ (ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ) ਕਰਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੌਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕ੍ਰਿਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋੜ੍ਹਾ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਆਖਿਆ -

ਠਾਂਢੇ ਆਪ ਮਸੀਤ, ਨ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇਆ॥

ਹੋ ਸਿਜਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਕਲਪ ਕੰਧਾਰ ਪਠਾਇਆ॥
ਕਰਤਿ ਖਰੀਦ ਤੁਰੰਗ ਤਰਲ, (ਚੰਲ) ਮਨ ਤਰਲਿਆ॥
ਕੂਰੇ ਬੀਚ ਮਸੀਤ ਨਿਵੈਂ ਕਬ ਸਰਲਿਆ॥

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੩੯੭

ਯਾਨਿ ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਨਿਵਿਆ।

ਜਿਹ ਕਰਨੀ ਸੋ ਮੂਲ ਨ ਬਿਰ
ਉਰ (ਹਿਰਦਾ) ਮਹਿੰ ਕਰਾ।
ਹੋ ਬੇਸ ਬੰਦਗੀ ਧਰਜੋ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ ਮਨ ਫਿਰਾ।

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੩੯੭

ਯਾਨਿ ਹੋ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤਾਂ ਕੰਧਾਰ ਵਿਖੇ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੋ ਨਾਨਕ! ਤੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਨਵਾਬ ਉਪਰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੇ ਹੋ; ਫੇਰ ਜੋ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ?” ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ -

ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਐਨ ਸੁਖ ਗੁਨ ਦਯਾ।
ਕਾਜ਼ੀ ਕਰੀ ਨਿਵਾਜ ਸਦਨ (ਘਰ) ਮੈਂ ਮਨ ਗਯਾ।
ਬੜਵਾ (ਘੋੜੀ) ਜਯੋ ਵਛੇਰ,
ਗਰਤ (ਟੋਇਆ) ਤਹਿ ਪਾਸ ਹੈ।
ਹੋ ਤਹਿ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਗਿਰ ਪਰੈ,
ਬਹੁਤ ਬਿਸਵਾਸ (ਸੰਸਾਰ) ਹੈ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਮਨ ਫਿਰਤਿ,
ਨ ਬਿਰ ਇਕ ਛਿਨ ਭਯਾ।

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੩੯੮

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਭੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਹੋ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਸਮੁੰਹ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਹੈਂ, ਮੇਰੀ ਪੀੜਾ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈਂ” -

ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ।

ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੂਢ ਨ ਲਖਿ ਸਕਨੋ

ਨਿਜ ਐਸੂਰਜਹਿੰ ਗਰਬ॥

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ. ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੩੯੯

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੋ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭੁਗਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਸੁਨੋ ਖਾਨ! ਦੇ ਕਾਨ, ਪ੍ਰਬਲ ਮਨ ਲੋਲ (ਚੰਲ) ਹੈ।
ਯਾਂ ਕੋ ਰੋਕਨ ਕਠਨ, ਰੁਕੈ ਤ ਅਮੋਲ ਹੈ॥

ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੩੯੯

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਪਾਰਾ ਉੱਗਲੀ ਹੇਠਾਂ ਕਿਸੇ ਤਗੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੱਬਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਦਵਾਈ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਪਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਾਰਾ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਚਲ ਘੋੜਾ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ

ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਝਵਾਨ ਸਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੜਿਆਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਭੁਗਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜ਼ੀ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਰੈ ਕਬੀਰਾ

ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਕਤੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੀਉ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤ ਕੋ ਜੀਉ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਲੇ ਜਉ ਉਨਮਨਿ ਰਹੈ॥

ਤਉ ਤੌਨਿ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੈ ਕਰੈ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਇਸ ਉਤੇ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਖੇ ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਨਾਮੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਜੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਈ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਰਾਜਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੋ ਰਾਜਨ! ਅਜੇ ਇਕ ਰਾਜਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਆਪ ਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੱਤਾ ਐਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੰਖ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ।” ਤਾਂ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਰਾਜੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ? ਹੁਣ ਛੇਤੀਂ ਦੱਸ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਉਸਦੇ ਹਥਿਆਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਛੇਤੀਂ ਹੀ ਫਤਹਿ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਵਜੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਰਾਜਨ! ਉਹ ਰਾਜਾ ਸਭ ਸਗੋਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਮਨ ਰਾਜ’ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸਰਮੇ ਅਜਿੱਤ ਹਨ, ਮਹਾਬਲੀ ਹਨ; ਤਪੀਆਂ ਦੇ ਤਪ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਪੀਆਂ ਦੇ ਜਪ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਸਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਚੁਗਲੀ, ਬਖੀਲੀ, ਆਸਾ, ਅੰਦੇਸਾ ਆਦਿ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪ ਦਿਗ-ਵਿਜਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫਤਿਹ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਰਸਨਾਥ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਤਨ ਕੀਤੇ - ਪ੍ਰਾਣਾਯਮ ਕੀਤੇ, ਸੁਆਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸਮਾਪੀ ਲਾਈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਾਪੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਚੰਚਲਤਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਹਾਰ ਗਿਆ ਪਰ ਮਨ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਨ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਮੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਵਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਉਂਦੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਣਾ ਪਿਆ।

ਨਵਾਬ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਿਆ, “ਹੋ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਐਸੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ? ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਲਗਨ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੀਨ ਉਪਰ

ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਓ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।” ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਚੰਚਲਤਾਈ ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ -

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ
ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥
ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੯੬

ਅਤੇ

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਪੁਤਲਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਦੁਸਟੀ ਪਾਈ ॥
ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ
ਮਨਮੁਖਿ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੩੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਵਾਬ ਜੀ! ਸੰਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ-ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨ ਜਾਗਦੇ, ਨ ਸੌਂਦੇ; ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।”

ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, “ਹੋ ਰਾਮ! ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਨ ਕਰਕੇ ਦਿੜ੍ਹ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੋਰਥ ਦਾ ਕਿਆਸ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਸਤਾ ਕਰਨੀ, ਇਸਦਾ ਨਾਉਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਿਘਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਖੀ ਹੈ - ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਭੋਜਨ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ ਨਸੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਗਵਾਲਈ ਤੇ ਇਸ ਨਸੇ ਅਧੀਨ ਜਦੋਂ ਅਰਲ-ਬਰਲ ਮੁੰਹਿੰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰ ਨੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਰਾਜਾ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹਿਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਿਕਉਰਟੀ ਗਾਰਡ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਟਹਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਜੀ, ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਮਹਿਲ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਅਰਾਮ ਕਰ, ਤੇ ਵਰਦੀ ਮੰਗੀ।

ਵਜੀਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਵਰਦੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਨਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਵੀਟ ਉਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਰਾਈਫਲ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਤੇ ਐਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਜੀਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ, ਆਪ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਨਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਗ ਗਏ ਸੀ। ਤਾਂ ਉਸੀ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਾ ਦਿਤੇ। ਉਸ

ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, “ਮੈਂ ਐਨਾ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ?” ਤਾਂ ਵਜੀਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸੀ - ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ!” ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ? ਵਜੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਰਾਜਨ! ਇਕ ਦੋ ਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਜੀਵ ਆਤਮਾ’ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਨੀਵਾਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਸੋ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, “ਹੋ ਰਾਮ! ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁਰੰਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਣਾ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੇ, ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਸੀਤਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਸਹਜੇ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਨ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਦਿਸ਼ਟੀ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜਗਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।” ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

“ਹੋ ਕੁੰਤੀ ਪੁਤਰ ਅਰਜੁਨ! ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਕਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਛੁਟਣ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅੰਤਕਾਲ ਵਿਚ ਅਵੰਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਨੂੰ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।” ਇਸੇ ਭਾਵ ਦੀ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਹਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ
ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ
ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ
ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੯

ਜੇ ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਰੁਕ ਜਾਣ, ਤੇ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਮਿਠੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ - ਕੇਵਲ ਛਿਨ ਵਾਸਤੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਾਮਲ ਪਾਪੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਰੁਕ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਰੋਈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਤਮ ਪਦਵੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜੋਗੀਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨ ਹੋ ਸਕੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਐਨਾ ਪ੍ਰੰਭਾਵ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਉਪਰੰਤ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅੰਦਰੋਂ

ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਭਾ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸੋਤੇ ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਜੋਰ ਨਾਲ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਹੱਸ ਪਏ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਸੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੀਡੇ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੰਧ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕਾਰਨ ਆਪ ਦੇ ਅੰਨਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਆਪ ਗੁਪਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦਾ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂਦੇਵ ਜੀ! ਇਹ ਕੀਡਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਤੋਂ ਪਿਹਿਲਾਂ ਚੌਦਹ ਬਾਰ ਇੰਦਰ ਦੇ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਵੀ ਟੂੰਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਗਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਭੋਗਣ ਉਪਰਤ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ੧੦੧ ਯੱਗ ਕਰਕੇ ਇੰਦਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਮਰਖਤਾ ਤੇ ਹੱਸਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਕ ਅਚੱਲ ਪਦਵੀ ਭੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਉਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਐਨਾ ਲਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਦਾ ਚਿਤ ਇਕ ਛਿਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਲੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਹਲਟ ਦੀ ਮਾਹਲ ਵਾਂਗੂੰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਇਹ ਹਨ -

੧. ਪੁਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ - ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੁਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ; ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਇਉਂ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ -

ਜਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਮਾਨੇ॥
ਪੁਰੂ ਹੇਤ ਤਰਿ ਇਸ਼ਟ ਪਛਾਨੇ॥
ਸਯਦ ਖਵਾਜਾ ਪੀਰ ਫਕੀਰਾ॥
ਮਾਨਤ ਜੋਰਤ ਹਾਥ ਅਧੀਰਾ॥
ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਮਨਾਵਤ ਨਾਨਾ॥
ਧਰਤ ਸਿਵਾਬਲ ਭੂਮੀ ਮਸਾਨਾ॥
ਅੰਰ ਯੰਤ੍ਰ ਤਾਵੀਜ ਘਨੇਰੇ॥
ਲਿਖ ਮੜਵਾਵੇ ਪੂਤ ਗਲ ਗੇਰੇ॥ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ
ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਪੁਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ

ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸ਼ਣਾ, ਤੇ ਜੇਕਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੇਚੈਨੀ; ਜੇਕਰ ਨਾਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨਿਕਲ ਆਵੇ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ; ਫੇਰ ਉਸਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਇਤਿਆਦਿ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਲ ਹੈ।

੨. ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ - ਧਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਾਸਤੇ ਬੰਦਾ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਖੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਛਲ ਕਪਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਬਾਂ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਐਨੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਰੁਪਈਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ! ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਿਜਾਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਕਾ ਫਿਰਾਇਆ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਜਾਦੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਹੋਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਲੜਕਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿੱਦ ਕਰ ਬੈਠਾ, ਬਥੇਗਾ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਨ ਮੰਨਿਆ। ਆਖਿਰ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦਫਨਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਉਸਦੇ ਮੁੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਹ ਕਬਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਹ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਲਿਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ - ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਤਾਂ ਕਾਰੂੰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੂੰ ਗਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਜਦ ਲੜਕੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਬਰਸਥਾਨ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਮੁੰਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਐਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ - ਧਨ ਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਤਮ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜੇਕਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

੩. ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ - ਦੇਹ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਨੇ, ਦੇਹ ਨੂੰ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਾਂ ਆਦਿ ‘ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ’ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ-ਭੋਗਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ
ਨਵਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਹੀ
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥

ਅੰਗ - ੨੯

ਇਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਅਮੇਲਕ ਦੇਹ ਤੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਕੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

੪. ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ- ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਪਾਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਨ ਕਰੇ ਪਰ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਹੀ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਦਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਜਦੋਂ ਲੰਕਾ ਦਾ ਯੁੱਧ ਫਤਿਹ ਕਰਕੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਯੁਧਿਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਕ ਧੋਬੀ ਨੇ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਧੋਬੀ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਧੋਬੀ ਘਾਟ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਸਨ, ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਧੋਬੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਕੇ, ਦੇਖਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਦਿੰਦਾ? ਤਾਂ ਧੋਬੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੰਜਸ਼ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਪੁਛੋ, ਆਪਣੇ ਪੇਕੀਂ ਕਿਉਂ ਗਈ? ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੁੱਛਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਧੋਬੀ ਘਾਟ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੇਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੂਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪੁਰਖਾ! ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਸ਼ਰ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦੋ” ਤਾਂ ਧੋਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਜਿਸ ਨੇ ਨੌ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੀਤਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦੀ।” ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕ ਰਾਏ ਜਾਣ ਕੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਨਵਾਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਫੇਰ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਛਮਣ ਜੀ ਸਮੇਤ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਓਥੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਮੜੇ ਦੇ ਫੁਟਲਸ ਪਾਏ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬੈਲਾਂ ਉਪਰ ਜਾਲੀਦਾਰ ਝੁੱਲ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪੰਡੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਿੱਖੀ ਚੰਝ ਵਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਝਪਟ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਮਾਸ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਲੀ ਦੇ ਝੁੱਲ ਪਾਏ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਲਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਜਾਲੀ ਦੇ ਝੁੱਲ ਪਾਏ

ਹਨ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਟਲਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਏ ਹਨ ਕਿ ਏਥੇ ਐਸਾ ਬਿੱਛੂ ਹੈ, ਜੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਸੂਣ ਕੇ ਸੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੁਰਖਾ! ਤੂੰ ਇਹ ਥਾਂ ਛੱਡੋ ਕੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭੂਮੀ ਲੈ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਤੂੰ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ। ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਹੀ ਸਮਝ ਲਿਆ? ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਕਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।” ਇਹ ਸੂਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਛਮਣ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹੁਣ ਦੱਸ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਸੀਤਾ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ।”

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? ਨ ਹੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਸੇਠ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਗਹਿਣੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਹਿਣੇ ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਦੀ ਸੇਠਾਣੀ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਉਤਾਰ ਲਏ। ਉਸਨੇ ਪੜ੍ਹਸਣ ਪਾਸ ਜਾ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਣ ਲਗੀ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੇਠ ਜੀ ਗਏ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੇਠ ਜੀ! ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀਦਾ; ਐਵੇਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ; ਇਹ ਲਓ ਆਪਣੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਪੋਟਲੀ। ਸੇਠ ਘਰ ਆ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਗਹਿਣੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ ਸਨ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਸੇਠਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੇਠਾਣੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਸਣ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਇਹ ਸੂਣਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਲੁਝ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਆਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੁੱਠੀ ਸਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੁਸਰੀ ਮੁੱਠੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਟਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ; ਸਾਨੂੰ ਨ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦਵੈਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰਾਗ ਹੈ। ਸੋ ਲੋਕ

ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਭੀ ਉਪਰ ਉਠਣਾ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਅਵਸ਼ੇਕ ਹੈ।

੫. ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ - ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੋਣੀ।

ਭਾਰਦਵਾਜ਼ ਨਾਮੀ ਇਕ ਗਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਗ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੱਤ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਰਦ ਤੇ ਦਰਵਾਸਾ ਜੀ ਸਨ, ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਰਿਸੀਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੜਛੀ ਵਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੜਛੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੱਤ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਐਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥
ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥
ਅੰਗ - ੪੬੭

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। ਦਰਵਾਸਾ ਰਿਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- ‘ਭਾਰਾਵਾਹੀ ਗਰਧ ਆਵਤ’ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦਰਵਾਸਾ ਜੀ! ਕਿਉਂ ਆਪ ਜੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹੋ - ਗਏ ਵਾਂਗ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।”

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਛਚੋਲਿ॥
ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ॥
ਅੰਗ - ੨੬੫

੬. ਮਲੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਥਵਾ ਅਨਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ - ਜੰਤਰਾਂ-ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ ਚਲੀਹੇ ਕੱਢਣੇ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਵੱਸ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ; ਇਹ ਵੀ ਅਨਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸ਼ਤੇ ਵੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰ॥

ਅੰਗ -
੬੨

ਉਹ ਕਿਸੇ ਫੁਰਨੇ ਵਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਚਾਰ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਛੁੱਲ ਵਾਂਗ ਕੁਦਰਤੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਸ ਫੁਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਵਾਂ ਤੇ ਉਸ ਫੁਰਨੇ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਲਪ ਪ੍ਰਿੰਤ 4, 32, 00, 00, 000 (ਚਾਰ ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ) ਪਿਛੋਂ ਬਦੇਹ ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਜੀ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੜੀਅਲ ਘੋੜਾ ਕੜਿਆਲ ਨਾਲ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮਨ, ਮੁੜ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਨ ਵੱਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀਏ, ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤਿ, ਬੁੰਧੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਲੀਨੀ ਕੁਮਿ ਮਿਲਾਇ॥
ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ॥
ਅੰਗ - ੧੩੨੫

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੂੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਪਰਿ ਗਈ ਕੁਮਿ ਬਿਕਾਰ॥
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉਂ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ॥
ਅੰਗ - ੧੩੨੪-੧੫

ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਜੋਤਿ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਵਿਚ ਦਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚਾ ਅਤੇ ਦਿੜ੍ਹ ਲਗਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਅੰਦਰਲਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਪਰਮਹੰਸ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਕੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਧੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜਾ!

ਡੰਡਿੱਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥

ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਰਨਾ - ਗਿਣੇ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਅਸੰਖ ਅਵਗੁਣ ਮੇਰੇ,

ਦਇਆ ਧਾਰ ਰੱਖ ਲੈ ਗੁਰਾ।

ਹਉ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹਉ ਬੇਸੁਖ ਮੰਦਾ।

ਚੋਰ ਯਾਰੁ ਜੂਆਰਿ ਹਉ ਪਰ ਘਰਿ ਜੋਹੰਦਾ।

ਲਿੰਦਕੁ ਦੁਸਤ ਹਰਾਮਖੇਰੁ ਠਗੁ ਦੇਸ ਠੰਗੰਦਾ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦੁ ਲੋਭ ਮੌਹੁ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੰਦਾ।

ਬਿਸਾਸਘਾਤੀ ਅਕਿਰਤਘਨ ਮੈ ਕੈ ਨ ਰਖੰਦਾ।

ਸਿਮਰਿ ਮੁਰੀਦਾ ਛਾਵੀਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਖਸੰਦਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੬/੧

ਜਿਉ ਜਾਨਹੁ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਿਆ ॥

ਕੇਤੇ ਗਨਉ ਅਸੰਖ ਅਵਗੁਣ ਮੇਰਿਆ ॥

ਅਸੰਖ ਅਵਗੁਣ ਖਤੇ ਫੇਰੇ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸਦ ਭੂਲੀਐ ॥

ਮੋਹ ਮਗਨ ਬਿਕਰਾਲ ਮਾਇਆ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਘੂਲੀਐ ॥

ਲੂਕ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਬਿਖੜੇ ਪ੍ਰਭ ਨੇਰੇ ਹੁ ਤੇ ਨੰਹਿਆ ॥

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਧਾਰਹੁ ਕਾਝੁ ਭਵਜਲ ਫੇਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਧਰਨਾ - ਸੈਨ੍ਹੁ ਕੱਢ ਲਈ ਭਵਜਲ ਫੇਰਿਆਂ ਤੋਂ,

ਦਇਆ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ
ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ
ਹਰ ਵਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸਰਧਾ ਧਾਰ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ
ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ ਇੱਕ ਯੱਗ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ
ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜੋ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ, ਨਾਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ
ਮੱਥੇ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਲੇਖ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ
ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ
ਦੀ ਸਰਵਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੪੯

ਕਈ ਕਰੋੜ ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸੁਣਦੇ
ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਨੇ, ਹਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ

ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਗਿਣਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਤਪ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਜਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਜਪ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਣ
ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਵੀ ਸਾਰੇ ਬਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸੰਸਾਰ
ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗਣ ਖਹਿ-ਖਹਿ ਕੇ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ, ਛਲ, ਕਪਟ, ਧੋਖੇ, ਫਰੇਬ,
ਦਿਖਾਵੇ, ਪਾਖੰਡ; ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੈ ਸਾਧਨ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ
ਬਾਤ ਸਮਝ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਇੱਕ ਵਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ
ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵ ਗਿਰ ਗਏ ਤੇ ਜਲਦੇ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਅੱਗ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਸਤਾ
ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਇੱਕ ਨਦੀ ਠੰਡੇ ਜਲ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉੱਦਮੀ
ਜੀਵ ਉਸ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੌੜ ਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ, ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ
ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ
ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਵਾਹਨ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਹੈ ਹੀ ਅੱਗ
ਦਾ -

ਕਲਜੁਗ ਰਥੁ ਅਗਨਿ ਕਾ.....॥

ਅੰਗ - ੪੨੦

ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੋਲ ਸੌ ਆ
ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇ, ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲਾ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ,
ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਲੱਖ ਹੋਵੇ, ਲੱਖ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ
ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਦੱਸ ਲੱਖ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ
ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਰੋੜ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅੱਗ ਲੱਗੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ, ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ
ਏਸ ਵਾਹਨ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਆਪਾਂ ਕਾਰਾਂ 'ਚ ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਕਲਜੁਗ
ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਰਥ ਹੁੰਦੇ ਸੀ,
ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਟਰੋਲ ਨਾਲ ਚੱਲਣ
ਵਾਲੀਆਂ, ਡੀਜਲ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਕਾਰਾਂ, ਟਰੈਕਟਰ ਬੱਸਾਂ,
ਟਰੱਕ, ਬੇਅੰਤ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਆਦਿ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਜਿਹੜਾ
ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਡਰਾਈਵਰ ਹੈ, ਜੇ ਤਾਂ ਸੋਝੀਵਾਨ ਹੋਵੇ ਸਾਰੇ
ਹੀ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਸੋਝੀਵਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ
ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਰਥਵਾਹੀ ਹੈ ਉਹ ਝੂਠ ਹੈ,
ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਤਿ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਹੀ

ਝੁਠ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਝੁਠ ਫੈਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ, ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਬਗੈਰ ਸਤਿਜੁਗ ਤੋਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਤੀ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਆ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨੀ ਨੀਵੀਂ ਆ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਕਲੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਅਉਤਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੫੫੯

ਜਿੰਨ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਮਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਨਾ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੈਸੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਨਾ ਦਵਾਈਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਖਰੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਨਕਲੀ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਇਹਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੇਡ ਕੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਚੀਜ਼ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸਹੀ ਖਲ ਦੇ ਦਿਓ, ਸਹੀ ਦਾਣਾ ਦੇ ਦਿਓ, ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਪੂਰੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਹਾਕਮ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਪੈਸਾ ਦਿੱਤੇ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਅਸੂਲ, ਮਰਿਯਾਦਾ, ਧਰਮ, ਕਰਤੱਬ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰਾਫ਼ੇਰੀ ਹੋਂਦੀ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਉਲਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਭਾਈ? -

ਕਲੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਅਉਤਾਰੁ ॥

ਪੁਤ ਜਿਨ੍ਹਾ ਧੀਆ ਜਿੰਹੁੰਗੀ ਜੇਤੁ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਸਿਕਦਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੯

ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਹੀ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਘਰ 'ਚ। ਕਲਾ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਮਚਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਲਾ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਮਨੁੱਖੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਸਭ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਫਿਰਦੇ ਪ੍ਰੇਤ ਨੇ, ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਬਹੁਤੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨਸਾਨ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਨੇ ਭਾਈ, ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰੇਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਤ, ਭੂਤ ਹੀ ਭੂਤ, ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰੀਂ ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਫੁਰਮਾਨ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਆਪ ਦਾ-

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਤ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਨੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਤ ਹੀ ਨੇ ਸਾਰੇ -

.....ਸਤਜੁਗ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੯

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਜੁਗ

'ਚ ਆਮ ਸੀਗੇ। ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਝੁਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲਦਾ -

ਸਤਜੁਗ ਸਚੁ ਕਰੈ ਸਭ ਕੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੮੮੦

ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਝੁਠ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੀ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਲਜੁਗ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ, ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਝੁਠ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹਦਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਇਹਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ -

ਕਲਜੁਗ ਰਥ ਅਗਨਿ ਕਾ ਕੁਝੁ ਅਗੈ ਰਥਵਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੦

ਇਹ ਆਪਣੀ ਰਥਵਾਹੀ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣ ਗਿਆ ਏਸ ਜਗ ਦਾ ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਸਾਰੀ ਤਿੰਨ ਮੂੰਹਾਂ ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਹੈ, ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਹੈ। ਚਿਹਰੇ ਹੀ ਬੋਅੰਤ ਨੇ, ਇੱਕ ਦੋ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਛਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਬੰਦਾ। ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਚਿਹਰਾ ਬਦਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ

ਸਤਜੁਗ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ -

ਦੁਆਪੁਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ ਮਾਣਸ ਵਰਤਹਿ ਵਿਰਲੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਪੱਧਰ ਸੀ ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਆ ਗਈ। ਪਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਨਾ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਤੋਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਓਸ ਵੇਲੇ ਹਉਮੈ ਦੀ। ਕਰਤੱਬ ਸੀਗਾ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ego (ਹਉਮੈ) ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ego (ਹਉਮੈ) ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਇਲਾਜ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕਲਾ-ਕਲੇਸ਼ ਇਹਦੇ ਗਲ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸੰਸਾਰ, ਸੰਸਾਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਧੁੰਦ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੂੰ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸੰਗ ਵਾਸਾ ਵਿਰਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪਰ ਕਿਨੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਕੰਧ ਆ ਗਈ ਵਿੱਚ, ਕੰਧ ਵੀ ਕਰਾਰੀ, ਇਹ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਇਹ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ।

ਗਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੌਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਏਸ ਕੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇ।

ਫੇਰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਜੁਗ ਦਾ ਵਰਣਨ
ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਭੇਖ ਕਰੈ ਬਹੁਤੁ ਚਿਤੁ ਡੋਲੈ.....॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਭੇਖ ਕਰ ਲਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੇਖ
ਨੇ, ਨੇਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਭੇਖ ਨੇ, ਸਰੀਫ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਭੇਖ ਹੈ,
ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਭੇਖ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭੇਖ ਹੈ, ਬਾਣਾ ਜਿਸਨੂੰ
ਆਖਦੇ ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਅੰਦਰ ਚਿੱਤ ਡੋਲਦਾ
ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ ਵੀ ਇਹਦੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ
ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਵੀ ਕਰ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ
ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਚੁਗਲੀਆਂ, ਈਰਥਾ, ਵਖੀਲੀ,
ਆਸਾ, ਤੁਸ਼ਨਾ; ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਛਲ ਕਪਟ ਕਿੰਨਾ ਕੁਛ ਗਿਣਿਆ
ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਡੋਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ
ਭੇਖ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਰਮ
ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਚਿੱਤ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਸੁਗਤ ਨਹੀਂ ਆਈ,
ਚਿੱਤ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਜ਼ ਲਹਿਰਾਂ
ਦੇ ਵਿਚ ਡੋਲਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਵੱਡੀਆਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਡੋਲਦੇ ਨੇ,
ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਛੁੱਥ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਭੇਖ ਕਰੈ ਬਹੁਤੁ ਚਿਤੁ ਡੋਲੈ ਅੰਤਰਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਪੰਜ ਚੋਰ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਨੇ -

**ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਜ ਚੋਰ ਵਸਹਿ
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੌਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥** ਅੰਗ - ੬੦੦

ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ peace of mind
ਹੈ, ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਜਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਨਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਬੁਝਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੁਕਾਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੦੦

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਮਨ ਦੇ
ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਨਿਗੁਰੇ ਪੁਰਸ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਲਗਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ -

ਅੰਤਰਿ ਤਿਸਾ ਬੁਖ ਅਤਿ ਬਹੁਤੀ ਭਉਰਤ ਫਿਰੈ ਦਰ ਬਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਤੁਸ਼ਨਾ ਐਨੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ,
ਬਾਂ-ਬਾਂ ਤੇ ਭਉਰਕਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਪੂਰਤੀ
ਵਾਸਤੇ ਸਤਿ ਤੇ ਅਸਤਿ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੁਛ ਕਰਾ
ਲਓ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮੌਹਿ ਖੁਆਇਆ ਦੁਖ ਖਟੇ ਦੁਖ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਜਦੋਂ ਮੋਹ ਨੇ ਏਸਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਲਿਆ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ
ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਕੇ, ਫੇਰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ -

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਕਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ
ਉਹਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਸੁੱਖ।

ਮਨਮੁਖ ਸਉ ਕਰਿ ਦੋਸਤੀ ਸੁਖ ਕਿ ਪੁਛਹਿ ਮਿਤ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨੧

ਸੁੱਖ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਮਿੱਤਰਤਾ ਮਨਮੁਖਾਂ
ਨਾਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਾ ਨਾਲੋ ਤੁਟੀ ਭਲੀ ਜਿਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈ ਗਿਆ,
ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਲੋਂ ਤਾਂ ਚੂਰ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਿਆਨ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦੇਣਗੇ -

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਖੁਆਇਆ ਦੁਖੁ ਖਟੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥
ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਹਲਕੁ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਬਿਬੇਕ ਭਰਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਲੋਭ ਹਲਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੁੱਤਾ ਹਲਕ ਜਾਵੇ,
ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਤਿ
ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਅਸਤਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
ਉਹ ਨੋਟ ਗਿਣਨ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਭੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੋਭੀ
ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਨਜਾਇਜ਼ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ - 'ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ' ਹਲਕ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਦਰ,
ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੋਭ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੜਾ ਹੀ ਦੁੱਖ ਇਹਨੂੰ
ਪਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ - 'ਬਿਨੁ ਬਿਬੇਕ ਭਰਮਾਇ॥' ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਤਿ ਤੇ ਅਸਤਿ ਦਾ ਨਿਰਣ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸਤਿ
ਚੀਜ਼ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਝੂਠੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਸੱਚੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ
ਜਿਹੜੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਨਮੁਖ
ਆਦਮੀਆਂ! ਐ ਪੁਰਖ! ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਕੇ ਤੂੰ ਕੁਛ ਖੱਟ
ਕੇ ਜਾਏਂਗਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ। ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਏਂਗਾ-

ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥

ਸਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ.....॥ ਅੰਗ - ੧੦੨੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਨੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਿਣ ਲਓ, ਚਾਹੇ ੮੪ ਕਹਿ
ਦਿਓ, ਚਾਹੇ ਅਠਾਰ੍ਹ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਅਠਾਰ੍ਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇ, ਛੋਟੇ
ਪਾ ਕੇ ਚੌਰਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੇ,
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਚੱਜ ਦਾ, ਰੋਗੀ
ਸਰੀਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਪਿਛਲੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਹੁਣ ਕਰਿਆ
ਕੀ ਜਾਵੇ? ਇੱਕ ਜਨਮ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਦੁਖੀ
ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਨੁਕਸ ਪੈ ਗਿਆ,
ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਨੁਕਸ ਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ

ੱਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕੰਨ ਦਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੁਬਾਨ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਹੁਣ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪ ਲਏਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਆਚਾਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੁੱਖ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹਨੇ, ਦੁੱਖ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ 'ਚ ਹੀ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ 'ਚ ਹੀ ਜੰਮਣਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

'ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ ॥'

ਅੰਗ - ੧੦੨੩

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਵੈਰ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ -

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਛਾਇ ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੨
ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਲੇਗਾ ਵੀ ਕੁਛ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨

ਇਹ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇਂਗਾ ਤੇ ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਖਿੜਿਆ ਰਹੇਗਾ, ਤੇਰਾ nervous system ਕਦੇ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਅਤੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੀ ਕਾਮੀ ਹੋਵੇ, ਅਤੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਵੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਲੈ ॥ ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨

ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਤੈਨੂੰ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕੇਵਲ ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਾ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਚੋਜ਼ ਕਹਿ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੈਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਰ ਕਰਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੩

ਹਰ ਵਕਤ ਓਸਦੀ ਅਰਦਾਸ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖ ਲੈ,
ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ।

ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾ। ਇੱਥੇ ਮਨਮੁਖ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਬੇਮੁਖ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਬੇਮੁਖ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਭੂਤ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰੇਤ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਮਹਾ-ਮੂਰਖ ਤੇ ਹਤਿਆਰੇ ਵੀ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ - 'ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥' ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਓਹਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਧਾਰ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਰ ਵਕਤ ਦੁਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਿਆ ਕਰਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ -

ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥

ਚਾਲਾ ਨਿਰਾਲੀ ਭਗਤਾਹ ਕੇਰੀ ਬਿਖਮ ਮਾਰਗ ਚਲਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੮

ਬੜਾ ਔਖਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਜਿਧਰੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਗਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲਿਆ ਜਾਏਗਾ? ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪਈ ਏਸ ਦੀ, ਸੱਚ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦੀ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਰਨਾ ਪਿਆ, ਖੋਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਨੀਆਂ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਨੇ ਬਹੁਤ ਸੌਖਣੇ ਨੇ, ਇਹ ਕਹਿ ਲੈਣਾ ਕਿ ਨੰਗ ਪੈਰੀਂ ਚਲਦੇ ਸੀ। ਕੰਡੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਛਾਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਖੂਨ ਸਿੰਮਦਾ ਸੀ, ਕੱਪੜਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਧਰਤੀ ਗਿੱਲੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪ ਬਿਰਜਮਾਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ, ਭੱਖੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਜੇ ਕਦੇ ਤੁਰ ਪਈਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾਲ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਿੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ। ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਭਾਈ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ, ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੩

ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚਸ਼ਮਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ। ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸੁਭਾਅ ਮਾਤਰ 'ਚ ਹੀ ਐਸਾ ਉਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਨ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮਨਮੁਖ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨਮੁਖ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ, clear cut ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਲਾਈਨ ਖਿੱਚੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ, ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। ਸੋ ਵਾਰੀ ਫਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 38 'ਤੇ)

ਸੰਤ ਬਚਨ

(ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)

ਪਰਮ ਸੰਤ 108 ਸੰਤ ਦੀਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਲੇ ਸਾਹਿਬ
ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਭਲ ਉੱਤਰ -

1 ਮਈ 1961 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (108 ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਦੀਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਦ੍ਦੀਤ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨੋ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1960 ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਾਡਾ", ਸੈਕਟਰ 19-ਸੀ, ਦੀ ਇੱਨਿਆਦ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਲ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 5 ਮਈ ਤੱਕ 19 ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਲਕਾਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਹੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦਰਲਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਕ ਲੌਲ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬਛਾ ਖੇਤ ਵਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਪ ਤੇ ਤਾਰਮੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸੀਂ ਸਧਾਰਣ ਬੰਦੇ ਸੀਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਨਾ-ਮੁਖਾਵਰਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਾਛਾਵਾ ਰਿਹਾ। ਅਕਾਲੇਂ ਸਾਲ ਆਪਣੇ 1 ਮਈ 1961 ਤੋਂ 12 ਮਈ ਤੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਰਲਨ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਆਪ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਮੇਰ ਸਿੰਘ ਰੇਖਿਨਿਹੁ ਮਨਿਸ਼ਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਦੀ ਬਟੀ 10 ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਰੱਖੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਦਿੱਤੇ ਇਨ ਵਿਚ ਦੇ ਵਾਰੀ ਲਾਈਆ ਸੀ। ਜਾਨ੍ਤ੍ਰ ਦੇਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁਹਤਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਤਿਆਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

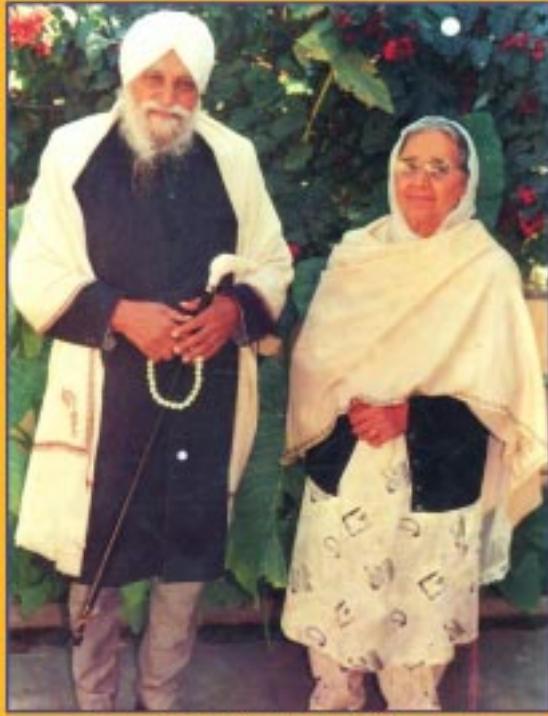
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਿਉਂਕਿ ਨਦੀਆਂ ਸਹਿਰ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਹੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਆਨੁਸਥਾਈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਹੀ ਸਾਹੂਆਂ ਤੋਂ ਵਰਤੀਆਏ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1960 ਵਿਚ ਲੌਗੀ ਦੀਵਾਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾੜੇ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਪੁਰਨ ਬੁਹਾਮਿਆਂਤੀ, ਪੁਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਨ ਅਨੁਭਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ 1961 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹੀਆਂ ਹੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ, ਨਾਮਯਾਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਉਂਦਾਕਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰੋਸ਼ਾਈ ਹੋਈ ਸੰਗਤ, ਮਸਤੁਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਿਆਨ੍ਤੀ ਅਤੇ ਬਾਈ ਸਾਹਿਗ ਤੋਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਾਵਤ ਤੋਂ ਮੇਹਿਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸੁਝਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਵਾਜਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਸ਼ਵੇਤ ਥੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਨਮਾਕਾਰ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨਿਚਬਕਾਰ ਅੱਡੇ ਐਤਵਾਕ ਦੀ ਢੁੱਟੀ ਥੋੜੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਕ ਘੱਟਾ ਹੋਰ ਬਾਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਣ੍ਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਲ ਕਰਤਾ, ਮੇਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਲ ਦੱਸ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਦੀ ਬਾਚਨਾ ਕਰਦਾ। ਸੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਣ੍ਹਿ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਲ - ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕੱਲ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜ ਕਲੋਈਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਗਤ ਬੇਨੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੋਈਂ ਬਾਬੇ ਦੱਸ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ੇਂ?

ਉਤਰ - ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਲੋਈਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਅਨੇਕ ਬਾਈਂ ਕਲੋਈਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪਾਤੰਜਲ ਰਿਸੀਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਸਾਸ਼ਾਡ਼ ਵਿਚ ਕਲੋਈਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਲੋਈਂ ਵਿਚ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਿਣ੍ਹਿ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀਂ ਆਤਮ ਬਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਣੀ ਵਿ. ਹੁ. ਮਿਸ਼ਨ



ਸੰਚਮੰਡਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਦਾਵਿਮਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤਕਾਰੀਓਕਾ ਰਾਣੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਬਾਣੀ, ਬਿਕਾਰ ਸੁਭਾਨਿਕ ਤੁਲਨੀ ਮਿਲਾਨ ਚੀਕੀਟਿਕਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਨਾਕ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਣੀ, ਬਿਕਾਰ ਸੁਭਾਨਿਕ ਤੁਲਨੀ ਮਿਲਾਨ ਚੀਕੀਟਿਕਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਨਾਕ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਣੀ, ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਲ ਦੀ ਹਉਂਦਾਕਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰੋਸ਼ਾਈ ਹੋਈ ਸੰਗਤ, ਮਸਤੁਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਬਾਈ ਸਾਹਿਗ ਤੋਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਾਵਤ ਤੋਂ ਮੇਹਿਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸੁਝਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਵਾਜਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਸ਼ਵੇਤ ਥੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਨਮਾਕਾਰ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨਿਚਬਕਾਰ ਅੱਡੇ ਐਤਵਾਕ ਦੀ ਢੁੱਟੀ ਥੋੜੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਕ ਘੱਟਾ ਹੋਰ ਬਾਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਣ੍ਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਲ ਕਰਤਾ, ਮੇਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਲ ਦੱਸ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਦੀ ਬਾਚਨਾ ਕਰਦਾ। ਸੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਣ੍ਹਿ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



ਪੰਜਿਆ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲੋਂ
ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੇ ਸ਼ਾਹਰਤਰਕਾਲੀਂ
ਨੇ ਪੰਜ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦੇਂਡੇ ਹਨ।

ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
ਕਲੋਂ ਇਸ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰੂਪ
ਨਦੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਜਹਿਰੀਲੇ
ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ
ਇੰਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਜੀਵਨ
ਉਪਰ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
ਜਦੋਂ ਭਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੋਂਹਾਂ ਦੀ
ਨਾਵਿਗੇਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਆਪਣਾ
ਲੁਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ - ਅਵਿਦਿਆ,
ਅਸਿਮਤਾ, ਰਾਗ, ਦੇਖ ਅਤੇ
ਅਭਿਨਵੇਂ।

1. ਅਵਿਦਿਆ ਕਲੋਂ - ਅਨਿਤ ਵਿਚ ਨਿਤ, ਅਪਵਿਦੁ ਵਿਚ ਪਾਵਿਦੁ, ਦੁਰ
ਵਿਚ ਸੁਖ, ਅਤੇ ਅਨਾਤਮ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਵਿਦਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਜੇ ਪਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹੋ ਪਰਮ ਮੰਨ ਲੈਣਾ
ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਜਗਤ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੰਪੱਤੀ ਅਨਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਮਾਨ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਨਾਗਮਾਨ ਨ ਗਲਾਓਣਾ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਕਰ, ਜੜ੍ਹ, ਮਲ ਮੁਠਰ ਅਤੇ ਅਨੋਕਾ ਮੌਲੀ ਕਰਕੇ ਅਪਵਿਦੁ ਹੈ - ਇਸਨੂੰ ਪਾਵਿਦੁ ਮੰਨ ਲੈਣਾ; ਅਤੇ ਅਧਿਰਮ, ਪਾਪ, ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਭਾਖਿਆ
ਹੋਇਆ ਅੰਤਸ਼ਰਟ ਅਪਵਿਦੁ ਹੈ - ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਵਿਦੁ ਮੰਨ ਲੈਣਾ; ਸੋਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮੰਨਣਾ, ਇਸੇ
ਰੂਪ ਅਨਾਤਮ ਵਿਚ ਆਤਮ ਗਿਆਨ। ਇੰਦੀਆਂ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ, ਚਿਡ, ਬੁਧ ਆਇ ਸੇ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹਨ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਮੰਨਣਾ, ਇਹ
ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਵ ਛਿਨ-ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਮਨੁਥੀ ਚਿਤਤ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ ਜਵ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੀਸ਼ਕਾਰੀ
ਚਿਤੁ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਿਥ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਵਖਤਾ-ਪਨ ਦਾ

ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਕਹਾਂ
ਆਤਮਾ ਤੇ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ ਰੋਹ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲੀਖੀ ਪਾਣੀ ਦੇ
ਕਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ
ਪ੍ਰਤੀਕਿਥ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਬਦਲਨ ਵਿਚ
ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਜੜ੍ਹ ਚਿਤ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ, ਜੇਦੇ
ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੈ ਜਾਣਾ, ਅਸਿਮਤਾ ਕਲੋਂ

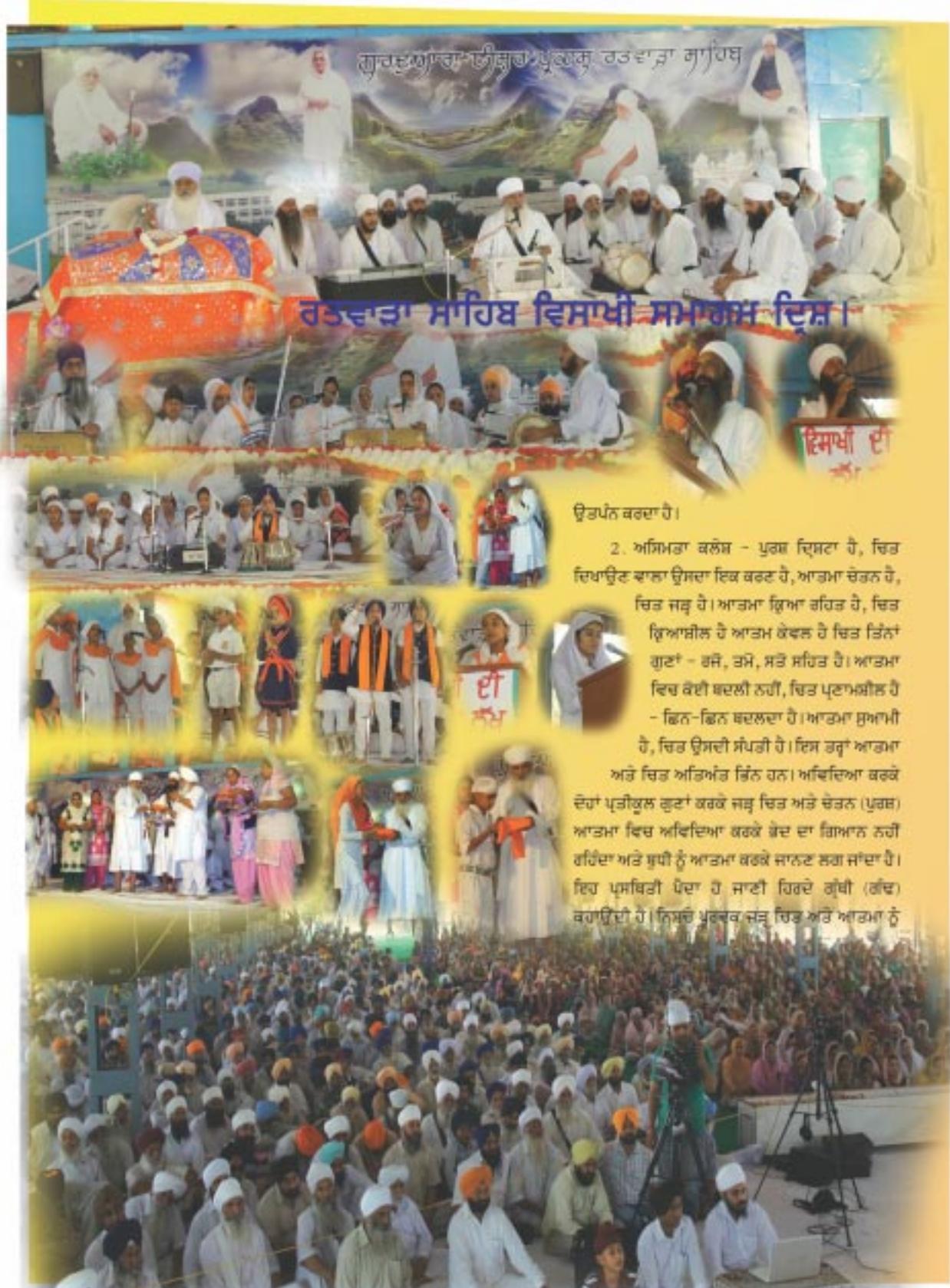
ਜੀ ਮੇਡ ਕਾਲਸ ਹਰਿਕਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਹਿਤਾਵਕੀ ਸੰਤੋਂ ਸਲਾਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡ ਸਮਾਂਵੇਲ ਦੇਰਨ ਸਥਾ
ਬੀਰਤਾਨ ਅਤੇ ਲੋਕਚਰ ਵਿਖੇ ਹੋਣੇ।

**WELCOMES YOU
ALL ON
7TH ANNUAL D**

Baba Bhupinder Singh Ji

ਸਨਾਉਂਹ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰ ਕਈ ਸੁਖਦੇਰ ਸਿੰਘ, ਬੜੇ ਹਰਪਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤ ਸੌਂ ਬੜੇ ਲਭਕੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੇਮਾਨੇਂ ਵਿਕਾਰ ਹਣਾਰੀ ਗੁਪਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸੈਰੀਟੋਰੀ ਟਾਈਅਨ ਚਰਵਾਕ ਸਹਿਯਾ





ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਾਖੀ ਸਮਾਗਮ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਇਕੋ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਅਜਿਆਤਾ ਕਲੋਸ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਿਡ ਦੀ ਜਵੁਭਾ ਆਤਮ ਦੀ ਚੇਰਨਭਾ ਦਾ ਪਰਤੀਖ ਗਿਆਨ ਨਿਝੇ ਪੁਰਵਕ ਹੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਕਲੋਸ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

3. ਰਾਗ ਕਲੋਸ - ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਅਸਿਮਤਾ ਕਲੋਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮਲ, ਇੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮ ਡਾਕ ਪੇਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਰਾਗ (attachment) ਪੇਦਾ ਹੋ ਜਾਣੀ 'ਰਾਗ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਖ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਇੰਡਾ ਕੁਪ ਕੁਣਨਾ ਅਤੇ ਲੌਡ ਪੇਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿਡ ਵਿਚ ਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਬਦੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਗ' ਕਲੋਸ ਹੈ।

4. ਦ੍ਰੇਸ ਕਲੋਸ - ਉਪਰ ਕਥਿਆਂ 'ਰਾਗ' ਹੀ ਦ੍ਰੇਸ ਦਾ ਸਜ਼ਾਵ ਦਾਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਦੋਂ ਰਾਗ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿਡ ਵਿਚ ਜੰਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲੋਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖ ਪ੍ਰਤੀਭ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲੋਸ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਬਿਖਨ ਪ੍ਰਤੀਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦ੍ਰੇਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ ਦ੍ਰੇਸ ਕਲੋਸ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖ ਪ੍ਰਤੀਭ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਣਣਾ, ਲੁਧ, ਈਕਾਥ, ਬੇਰ, ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਪੇਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਸੰਸਕਾਰ ਪੇਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਈਕਾਥ, ਨਿੰਦਾ, ਨਕਰਤ, ਦ੍ਰੇਸ, ਕੁਪ ਆਦਿ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚਿਡ ਵ੍ਯੁਹਿਟ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰੇਸ ਕਲੋਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਦ੍ਰੇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚਿਡ ਨਿਸਚਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਪ ਵਿਚ ਬਿਖਨਕਾਰੀ ਕੁਕਾਵਣ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਜਥੁ ਧਾਰੇ ਕਉ ਬੈਠੀ ਮੌਤੁ ॥ ਤਥ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਹੀਂ ਚੀਤੁ ॥

ਜਥੁ ਲਗੁ ਮੇਹ ਮਲਾਨ ਸੰਭਿਆ ਮਾਣੀ ॥ ਤਥ ਲਗੁ ਪਕਮਾਇ ਦੇਇ ਸਜਾਣੀ ॥

ਪੰਨਾ - 278

5. ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ ਕਲੋਸ - ਸ਼ਰੀਰ ਇੰਦੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ ਕਲੋਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਮਰਣ ਦਾ ਕੇ ਚਿਦਕਾਨ ਅਤੇ ਮੁਰਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਰਣ ਦਾ ਕੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਭਰੀ ਤੋਂ ਕਹੁੜ ਲਾਹਿਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿਡ ਵਿਚ ਪੇਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕੇ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਟੀ ਇਹ ਚਾਰੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੰਪਰੀ, ਪੁਰਤ, ਪੇਤਰੇ, ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ (ਮੇਹ ਦਾ ਬੰਦੂਆਂ) ਰਹਾ, ਕਦੇ ਮੇਹਾ ਆਵਾਜ਼ ਨ ਹੋਵੇ, ਮੇਰਾ ਕਿਨ੍ਹਿਤਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੀ ਆਸੀਨੀ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਬਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਿੰਚ ਕੇ ਕੇ (ਅਦੇਸ਼ਾ) ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ ਕਲੋਸ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਪਰ ਕਥੇ ਪੈਸ ਕਲੋਸ ਸੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰਭਰਣ ਵਿਚ ਭਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੰਕਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਦੂਧੀ ਕਰ ਕੇ ਹਨ। ਗਿਆਨਕਾਨ ਪੁਰਸ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਕਿਸੇ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦੀ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ਅਤੇ ਜਾ



ਗੀ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਅਣਹੋਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਜਨਮਾ, ਨਿਰਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਭਨ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੀਤਾ ਚਿਤ੍ਰ ਬੁਰਮਾਈ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਅਰਜਨ! ਜੇ ਪੁਰਖ ਇਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਾਸ ਰਹਿਓ, ਨਿਰਿ, ਅਜਨਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਕਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪੁਰਾਣੇ ਬਸ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਢੂਸਕੇ ਨਹੀਂ ਬਸ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਿਨੈਤਰ ਬੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗਾ



ਸ੍ਰੀ ਮਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਪੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀ ਖਵੀਨਾ ਨੌਜਵਾਨ ਧ.ਪੀ., ਸਿੰਘ ਵਿਸਾਂਧੀ ਸਾਲਾਂ ਸਾਂਝੇ ਸੀਵਤਾਂ ਨੂੰ ਲੀਵਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।



ਦੁਹੀਂ ਗੇਤ੍ਰ ਮਹਾਂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨ ਵੇਖ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਹੀ ਨੂੰ ਬੀਜਾਂ ਪੁੱਛ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਹੋਏ।



ਪਿੰਡ ਸੰਤੀਆਨਸਾਹ ਲੋਤੇ ਰਤਵਾਹਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਪੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀ ਸਲਾਹੀ ਸਾਲਾਂ ਰਤ ਸਾਂਝੇ ਸੀਵਤਾਂ ਨੂੰ ਲੀਵਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਜਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜਲ ਭੁਬੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਬਾਫੂ ਸੁਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਇਹ ਆਤਮਾ ਬਿਸ਼ਵਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਜਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਗਲਦਾ ਹੈ, ਸੁਖਗਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਇਹ ਆਤਮਾ ਬਿਨਾਂ ਬੌਖ ਨਿਤਿ, ਸਰਦ-ਵਿਆਪਕ, ਅਚੰਕ, ਕੁਟਸਥ ਅਤੇ ਸਨਾਤਨ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਾ ਆਵਿਸ਼ਕਤ ਆਵਾਜ਼ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਿਸਚੇ ਪੁਰਖ ਸਮਝ ਕਿ ਆਤਮਾ ਕਦੇ ਭੀ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਵਿਸ਼ਕਤੇਤ

ਕਲੇਸ਼ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਵਿਆਰੋ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਪਰ ਏਨੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਰਾਗਾ ਅਤੇ ਸੌਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਡਮ ਆਧਿਆਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਰਖ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਣ ਕੇ ਹੋਏ ਵਿਦਾਕਾਨ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੈਂਡਿਕ (ਪ੍ਰਾਣਿਕਤਕ) ਸਹੀਰ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਪਾਲਣ-ਪੇਸ਼ਣ ਵਿਚ ਹਰ ਸੇਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਘਾਗਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤ੍ਰਾਵਾਂ ਇਸ ਮਿਨ੍ਹੂ ਦੇ ਭੇਂਦੇ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਘਬਰਾਹਟ ਪੇਦਾ ਹੋ ਕੇ ਚਿਤ ਦ੍ਰਾਧੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਅਚਸਥਾ ਨੂੰ ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ ਕਲੇਸ਼ ਹੀ ਸੁਖਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸਤਾਵਾਂ ਚਿਤ



ਜਾਂਗਲਾ ਅਤੇ ਖਤੀਬ (ਨੇਤੇ ਬਟਾਲਾ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ

ਤੁਮੀ ਵਿਚ ਬੇਠ ਕੇ ਚਰਕਾਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ (ਆਚਾਰਾਚਨ) ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਖਾਮ ਬੀਜ, ਅੰਤਸਲਕਟ ਵਿਚ ਸੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲੰਖਤਾਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸ਼ਹੁਤ ਹੀ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਇਹ ਕਲੇਸ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਗਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁਕੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਸਾਚਧਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਿਆਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿੜ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਕੂ ਸਿਸਰਨ ਹੀ ਦੇਂਨਿਆ ਹੈ -

ਸਿਮਰਾਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਾਉ ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ਼ ਤਨ ਮਾਹਿ ਸਿਟਾਵਾਉ ॥

ਅੰਕ - 262

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਾਦ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਡ ਹੈ ਕੇ ਤੰਤ-ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਾਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਲ ਤੇ ਵਿਖੌਪ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰਿਆਨ ਤੁਪੀ ਬਚਨ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਲੋਸ਼ ਢੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਚੋਡਤਾ ਇਸਥੂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਵਧਵਾਈ ਚੰਕਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸੇ ਸੁਖੈਤ ਮਾਰਗ ਤੰਤ-ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਾਤ ਕਰਨਾ, ਇੜ੍ਹ ਚਿਡ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਅਖਿਆਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ, ਵਾਸਨਾ ਰਿਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪੁਰੀ ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਸੰਗਾਤ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਖੌਪ ਤੋਂ ਮਲ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੰਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਾਤ ਅਕਰਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਸੰਗਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਜਾਈ ਹੈ।



ਕਿਰਮਨ ਛੇਕ ਚੰਗਾਰ ਪੁਰਨਾਂਕੀ ਰੋਣਸਥਾਈ ਅਤੇ ਗੁ, ਟੀਸਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਐਤਵਾਦ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੰਗਾਤ ਉਹ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਪਨੀ ਹੋਵੇ। ਸੇ ਲੋਸੀ ਸੰਗਾਤ ਪ੍ਰਹਾਲੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਹੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

ਹਉ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ ਹੈ ਸਿਖ ਕਰਮਨ ਕੇ ਕਰਮਾ॥

ਚਲਦਾ.....

(ਪੰਨਾ 29 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਨਮੁਖਿ ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੈਸਾਰਿ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀਂ ਚੇਤਿਆ
ਗਰਿ ਸਿਉ ਕਦੇ ਨ ਲਾਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲਓ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਾ ਲਓ, ਈਰਖਾ ਕਰਾ ਲਓ, ਕਚ ਪਿੱਚ ਬੁਲਾ ਲਓ, ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੋਲੀ ਜਾਓ। ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਲੱਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰੱਬ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰ ਲਗਦਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਰੱਬ ਦਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹਦੇ ਆਸਰੇ, ਜਿਹਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਪਰੀਪੂਰਨ, ਚੇਤਨ ਹਸਤੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਭੂਤਾਂ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।
ਪਸੂਆ ਕਰਮ ਕਰੈ ਨਹੀਂ ਬੁਝੈ ਕੁਝ ਕਮਾਵੈ ਕੁੜੇ ਹੋਏ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਪਸੂਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਸੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਜੇ ਪਸੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ, ਜੇ ਹਰਿਆ ਗਾਂ ਹੋਵੇ, ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਵੜਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਪਾਲੀ ਹੈ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੋਕਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਖੇਤ 'ਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਛੁਪਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਠ ਕਰੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਫੇਰ ਖੇਤ 'ਚ ਵੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ -

ਪਸੂਆ ਕਰਮ ਕਰੈ ਨਹੀਂ ਬੁਝੈ ਕੁਝ ਕਮਾਵੈ ਕੁੜੇ ਹੋਏ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਉਲਟੀ ਹੋਵੈ ਖੋਜਿ ਲਹੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੨

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਆਹੀ ਜਿਹੜੀ ਮੱਤ ਹੈ ਇਹ ਉਲਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮੱਤ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੇਣੀ ਬਣ ਗਈ ਫੇਰ ਇਹ ਖੋਜ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੦

ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ,

ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਿਚਿ ਕਦੇ ਨ ਨਿਕਲੈ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੦

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ ਗਰਭ ਜੂਨੀ 'ਚੋਂ।

ਅਸੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਆ ਕਰ ਭਾਈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਕੀ ਮੋਹ ਲਿਆ ਏਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਟ ਹੁੰਦਾ। ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ ਪਰ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਚੁਗਲੀ ਨਾ ਕਰ, ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਈਰਖਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਐਨੀ ਢੂੰਘੀ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਸੈਲ ਨੇ, ਸਾਡੀ body ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੋ ਸੌ ਪੰਦਰਾ ਬਿਲੀਅਨ ਸੈਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਲ ਦਾ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਆਖਰੀ ਸਿਰਾ ਹੈ ਉਥੇ ਤੱਕ ਬੀਮਾਰੀ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੌਣ ਕੌਂਚ ਲਈਗਾ ਏਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਲਾ-ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ। ਲੇਕਿਨ ਪੂਰੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਦਾ ਨੁਸਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਜਾਣੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੀਮਾਰੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਈਰਖਾ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ। ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਤੰਕੀ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਸੋਹਣਾ ਕੰਮ ਚਲਾ ਲਿਆ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮੰਦਾ ਕਹਿੰਦੇ। ਮੰਦਾ ਜੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਹਮ ਨਹੀਂ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੋ ਸਭ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੪

ਸੋ ਮੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਈਰਖਾ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਵ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਰਨਾ - ਨਾ ਦਿਸੇ ਬੇਗਾਨਾ ਜੀ,
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ-ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ।

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੌਹਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਚ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਅੱਖ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਹੀ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥

ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੁਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਬੁਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੦

ਸੋ ਬੀਮਾਰੀ ਹਟ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ -

ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ, ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਵਗੈਰਾ, ਇਹ ਹਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ। ਲੋਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਾ ਹੈ -

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੦

ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੈਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੱਖ ਲੈ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਬੁਰਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਦੁਸਰੇ ਦਾ। ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨੀਚਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁੱਸਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੰਦਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੰਦਾਉਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਤ ਪੁਸਤਾਂ ਤੱਕ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੜਦਾਦੇ ਨਾਲ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ। ਗੁੱਸਾ ਹੰਦਾ ਰਹੇ ਨੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਵਲ ਕੱਢਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ -

ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਿਚਿ ਕਦੇ ਨ ਨਿਕਲੈ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥
ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਮਨਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੦

ਧਿਰਕਾਰ-ਧਿਰਕਾਰ ਤੈਨੂੰ, ਫਿਟੇਮੂੰਹ-ਫਿਟੇਮੂੰਹ ਦੋ ਸੌ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਲਓ। ਸੌ ਨੂੰ ਸੌ ਵਾਰੀ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਡਬਲ ਆ ਗਿਆ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਕਹੀ ਜਾਓ, ਫਿਟੇਮੂੰਹ-ਫਿਟੇਮੂੰਹ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੁਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੦

ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ? ਸੋ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਜਨਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਨਮੁਖ ਮੂਲੁ ਗਵਾਵਹਿ ਲਾਭੁ ਮਾਗਹਿ ਲਾਹਾ ਲਾਭੁ ਕਿਦੁ ਹੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਮੂਲ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ, ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਸ ਇਹਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ, ਭੈੜੀਆਂ ਸੋਚਾਂ 'ਚ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਕਬਾਬਾਂ, ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਅੰਡਿਆਂ 'ਚ, ਸੁਆਦਾਂ 'ਚ, ਰਸ ਕਸ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੂਲ ਤਾਂ ਗਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੇ ਇੱਕ ਵੀ ਬਚ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਵਾਸ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਆ ਜਾਵੇ ਗਿਆਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅੰਦਰੋਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂ ਬਗੈਰ ਬੁਲੇ ਕਹਿ ਦੇਵੇਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ

ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਐਡੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਐਡੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਮਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗਵਾ ਲਿਆ, ਲਾਭ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਖ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਮਕਾਲੁ ਸਦਾ ਹੈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਵੈਤ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਇਆ -

ਬਹਲੇ ਭੇਖ ਭਵਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਭੇਖ ਜਿੰਨੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਲੁੜਹਿ ਬਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ

ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੇਰ ਜੂਝਦਾ ਹੈ, ਲੜਦਾ ਹੈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਵਾਦ ਵਖਾਣਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਆ ਗਈ, ਰੂਹਾਨੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਗੀ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਵਿਸਾਰਾ।

ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਵਿਸਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੮

ਸੁਰਤ ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗਵਾਈ ਗਈ ਸੁਰਤ ਏਸਦੀ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਲੁੜਹਿ ਬਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ

ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਜਿਹਦੀ ਸੁਰਤ ਹੀ ਗਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚੋ ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ॥

ਅੰਗ - ੬੪੩

ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ, ਸਾਰਾ ਹੀ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਉਹ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ -

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੫

ਇਹ ਸੋਝੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ ਵੱਜਦਾ ਨਾਦ, ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਰਤ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਰਤ ਗਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਸੁਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਸਰਾਬ ਬਹੁਤੀ

ਪੀ ਲਈ, ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੀਂ ਜਾਓ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕੁੱਤੇ ਮੂੰਹ ਚੱਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੁਰਤ ਉੱਦੋਂ ਹੀ ਗਵਾਉਣੀ ਸੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਰਤ ਗਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਕਿਰਨ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਗਵਾ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪਾਗਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਗਲਪੁਣਾ ਏਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪਾਗਲਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਪਾਗਲਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਤ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਰਤ ਗਵਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਤ ਬਣ ਗਏ ਸਾਰੇ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ॥ ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਰਾਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਗਿਆ ਪ੍ਰੇਤ ਤੇ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀਗਾ -

.....ਸਤਜੁਗਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਦੁਆਪੁਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ ਮਾਣਸ ਵਰਤਹਿ ਵਿਰਲੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਤੇਤੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ level 'ਤੇ ਸੀਗਾ। ਸੋ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਬਚਾਅ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਪਿਆਰਿਆ। ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਧਰੋਂ-ਉਥਰੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਕੱਚਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅਵਧੂਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਨਨਕ ਪੁਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਨਾਮ ਜਪ ਲਿਆ, ਉਹ ਇੱਕ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਂਪਾਪੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਜਾਮਲੁ ਪਾਪੀ ਜਗੁ ਜਾਨੇ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੨

ਇੱਕ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕੇ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ 'ਚ ਨਾਮ ਨੇ ਉਸਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪਾਪੀ ਵੀ ਐਡਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਡਿਆਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਰਨਾ - ਵਡਿਆਈ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੀ,
ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਾਪੀ ਬੰਦੇ।**

ਕਲਿ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥

ਜੁਗ ਜੁਗ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੈ ਜਾਤਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਪ ਇਸੇ ਵਿਸੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਕਲਜੁਗ ਕੀ ਸੁਣ ਸਧਨਾ ਕਰਮ ਕਿਰਤ ਕੀ ਚਲੈ ਨ ਕਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੬

ਹੁਣ ਕਰਮ, ਕਿਰਤ, ਜਿਹੜੇ ਯੱਗ ਵਗੈਰਾ ਸੀਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ, ਅਧੂਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਨਨਕ ਨਿਹਫਲੁ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਹਫਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਮਾਣ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ Level ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਦਸਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਕਢਾਏਗਾ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਏਗਾ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਪਬਲਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ, ਛੋਟੋਆਂ ਖਿਚਾਏਗਾ, ਛੋਟੋਆਂ ਵੰਡੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਤੇ ਦਾਨ ਫਲੇਗਾ ਕਿਵੇਂ? ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਹਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਫੇਰ ਪਾ ਲਈ -

ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਠੌਰ ਨ ਬਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੬

ਏਸ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਤਾਂ ਥਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ।

ਲਹੇ ਕਮਾਣਾ ਏਤੇ ਜੁਗ ਪਿਛਲੀ ਜੁੱਗੀਂ ਕਰੀ ਕਮਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੬

ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਉਹਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਨਾਮ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੇ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬੂਟਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਫਲਾ ਦਿੱਤਾ -

ਪਾਇਆ ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ ਕਉ ਐਥੇ ਚੁਕਿਆ ਠੌਰ ਨ ਠਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੬

ਜੇ ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਿਆ ਫੇਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਲਦਾ।

ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਸੁਣਿ ਜੈਸੇ ਬੇਦ ਅਖਰਬਣ ਗਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੬

ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਦਾ, ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਭਾਉ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਪਰਵਾਣ ਨੇ -

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਵਾਣ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮ ਤੇ ਪੁਰਬ ਕਮਾਈ।
ਕਰਿਕੇ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ ਤਾ ਪ੍ਰਭ ਲੇਖੈ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੯

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਕਹਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਦਿਲੋਂ ਹੀ ਕਹਾਂਗੇ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੋ ਸਭ ਕੋਇ ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਲੇਖੈ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਕਲਜੁਗਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੧੯

ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰਾ। ਸੋ ਇੱਕ ਨਾਮ ਹੀ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੇਤਪੁਣੇ 'ਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਛ ਸਿੱਖ ਆਏ, ਡੱਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੇਮੀ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਪਾਰੇ ਸੀ। ਬੰਦਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਸੇਡੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ ਸਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਉਹਨੇ ਅਸਟਾਂਗ ਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਸਮ ਤੇ ਦਮ, ਯਮ ਨਿਯਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਨਾ ਮਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਕਰਨਾ, ਇਹਨੂੰ ਸਮ ਤੇ ਦਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਜਾ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਜੇ ਥੈਰ ਮਾੜੇ ਥਾਉਂ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਥਾਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੱਥ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸਮ ਦਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ। ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। 12 ਸੈਕਿੰਡ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। 'ਮੂਲ ਮੰਤਰ' ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਜੇ ਮਨ ਰੁਕ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਿੱਤ 'ਚ ਲਗਨ ਹੈ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗਦੇ ਨੇ ਉ, ਅ ਤੋਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਧਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਰੂਂ ਸੈਕਿੰਡ ਵਾਸਤੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਘੜੀ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿ ਬਾਰੂਂ ਸੈਕਿੰਡ ਸੈਂਸ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਇੱਥੇ ਸੈਂਸ ਕਰਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਬਾਰੂਂ ਸੈਕਿੰਡ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੱਚੋ-ਸੱਚੀਂ ਦੱਸਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਐਹ ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਓਧਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਸੀ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਸਭਾਅ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਆਏਗੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ ਇਹਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸਿਆ ਉਥੋਂ ਦੀ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ ਇਹਨੇ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਸੋਚ ਲਿਆ, ਪੁਰਾਣੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ, ਉਥੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਕਿਸੇ ਭਵਿੱਖਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ

ਤਾਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਜਪੇਗਾ, ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨੋਠਿਆ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਰੂਂ ਸਕਿੰਟ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇਣਾ ਇਹ ਹੱਠ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬਾਰੂਂ 'ਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਅਗਲੇ ਬਾਰੂਂ ਹੋਰ ਲਾਓ, ਹੁਣ ਚੌਵੀ ਸਕਿੰਟ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਚੌਵੀ ਸਕਿੰਟ ਮਨ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਹ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨੋਠਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸੁਚੇਤ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ 'ਚ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗਾ, ਚਲੋ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇਣਾ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਚੌਵੀ ਸੈਕਿੰਡ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਦੋ ਧਾਰਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 144 ਸੈਕਿੰਡ, ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਧਿਆਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾ। ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਮਨ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਕਿਤੇ ਵੀ। ਇਹਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਕਿ ਹੁਣ ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਦੋ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਅਖੰਡ, ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਜਦੋਂ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕੱਠਾ, ਇਹਨੂੰ ਫੇਰ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਸਮਾਧੀ ਵਧਦੀ-ਵਧਦੀ ਆਮ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬੰਦਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਧੋਆ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੋਆ ਦੀ; ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਤਾ, ਗਿਆਨ, ਗੋਯ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਕੇ, ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਸਾਮੁਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਏ ਫੇਰ ਸਾ-ਵਿਕਲਪ, ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ; ਇੱਕ ਨੂੰ ਸੰਪਰਗਿਆਤ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਸੰਪਰਗਿਆਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਉੱਤੇ ਅਖਰੀ ਸਮਾਧੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਰਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਹਜ ਸਮਾਧੀ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬

ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਐਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਏਸ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪਰਮ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸੁਣਨਾ ਕਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਿਰਸਾ

ਦੱਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਅਸਟਾਂਗ ਯੋਗ ਕੀਤਾ, ਤੀਰਥ ਵੀ ਕੀਤੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਹੱਠ ਯੋਗ ਵੀ ਮੈਂ ਕਰਿਆ, ਸਭ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਪਰ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ 'ਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਸਥਿਰ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਮੌਨ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਈ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਸਮਾਂਧੀ ਲਾ ਰੱਖਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਲਪਨਾ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਕੋਈ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਮਨ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ -

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਪਾਸਿ।

ਹਾਥ ਜੋੜ ਕੀਨਸਿ ਅਰਦਾਸਿ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮਹੰਸ ਹੁਇ ਕੌਨ?

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਪਰਮਹੰਸ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਨੇ?

ਲੱਛਨ ਮੌਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੌਨ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਨ ਦੱਸੋ -

ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਅਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਨਾਮ ਵੀ ਸੁਣੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ -

ਨਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਹਮ ਨਿਰਧਾਰੇ।

ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿੰ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਚਨ ਸੁਣਾਂਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਹੋਣਗੇ।

ਕੋ ਗੁਨ ਤੇ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਬਖਾਨੈ?

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵੱਡਾ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਪਰਮ ਹੰਸ, ਸਾਧਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਰੀ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪਰ ਪਰਮ ਹੰਸਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਧਕ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸੀ ਸਾਹਿਬਾ! ਪਰਮਹੰਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! 'ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮਹੰਸ ਹੁਇ ਕੌਨ? ਲੱਛਨ ਮੌਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਤੌਨ।' ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਆਪ, ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂਕਿ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਰਹੋ। 'ਸੁਨੇ ਨਾਮ ਅਰ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ। ਨਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਹਮ ਨਿਰਧਾਰੇ।' ਦੇਖੇ ਵੀ ਨੇ ਅਸੀਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਨੇ, ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੁਮ ਤੇ ਸੁਨਹਿੰ ਜਥਾਰਥ ਜਾਨੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋਗੇ, ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਾਂਗੇ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਹੈ। 'ਕੋ ਗੁਨ ਤੇ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਬਖਾਨੈ?' ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਅਧਿਕ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਵਾਧੂ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਵੱਡੇ ਲਗਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਗੁਰਸਿਖਾ! ਪਰਮਹੰਸ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪਰਮਹੰਸ ਸਾਧੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਹੈ ਕਿ ਯਥਾਰਥ ਸੁਣਨੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਬਚਨ ਦੱਸੋ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕਿ ਪਰਮਹੰਸ ਦੀ ਜਮਾਤ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹੈਂਗੇ ਕਿ ਪਰਮਹੰਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ? ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਹੰਸ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਿਹੜਾ ਹੰਸ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਹੰਸ ਜਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰਹੈਂ।

ਮੁਕਤਾ ਕਰਹਿੰ ਅਹਾਰ ਜਿ ਲਹੈਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਜਾਬ - ੧੩੫੯

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੌਤੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ। ਡੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਉਹ ਮੌਤੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ। ਢੂਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਰਲਾ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਉਹ ਚੁੰਝ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁੱਧ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਛੁੱਟੀਆਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਪਾਣੀ ਅਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰ ਕੀ ਸੀ? ਦੁੱਧ। ਉਹਨੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਅਸਾਰ ਚੀਜ਼ ਸੀ, ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਉਹ ਪਾਣੀ ਉਹਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਹੰਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹੀਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮੌਤੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਖਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ, ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਮੌਤੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੌਤੀ ਚੁਗਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਰੋਵਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਰੋਵਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਗਰ ਸਰੁ ਸਾਗਰੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸੋਣੀ ॥

ਸੰਤੁ ਚੁਗਹਿ ਨਿਤ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈ ॥

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਵਣਿਆ ॥

ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ॥ ਗਰੀ ਸਰੀ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯

ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਵਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤੱਤ ਕੱਢਦੇ ਨੇ। ਤੱਤ ਚੁਗ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਬਦਿ ਸਾਚੈ ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੯

ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬਾਣੀ ਵਿਚ
ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਚਨ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਚੁਣ ਕੇ
ਫੇਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦੇ
ਦੋ ਰੂਪ ਨੇ, ਨਿਰਗੁਣ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ-
ਨਿਹਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਆਪੇ ਸੋਈ ॥ ਤੱਤ ਪਛਾਣੈ ਸੋ ਪੰਡਤੁ ਹੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵੇ, ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ
ਅਧਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਪੰਡਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-
ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ
ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਤੱਤ ਪਛਾਣ ਲਿਆ
ਕਿ ਇੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਆਧਾਰ ਹੈ ਸਭ ਦਾ। ਆਪ ਹੀ -
ਏਕ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹੈਂ।

ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਫਿਰ ਏਕ ਹੈਂ।
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ। (ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਓਹੀ ਸੀਗਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ
ਹੈ। ਵਿਚਾਲੇ-ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਲ੍ਹ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ
ਨਿਹਕਰਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ
ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਕੋਈ ਫਲ ਦੀ ਇਛਿਆ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਉਹ ਤੱਤ
ਵਿਚਾਰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਨਿਹਕਰਮੀ ਜੋ ਸਬਦੁ ਬੀਚਿਰੇ ॥
ਅੰਤਰਿ ਤੱਤ ਗਿਆਨਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਅੰਦਰ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਗਿਆਨ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ
ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਪਛਾਣਦੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਨਾਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ
ਨਉਨਿਧਿਆਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਏ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮੌਟਿ ਸਮਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ - ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਮਾਰ
ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਨਿਹਕਰਮੀ ਨ ਹੋਵੈ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਹਉਮੈ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨਿਹਕਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦਾ -

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਉਮੈ ਖੋਵੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕੁ ਸਦਾ ਆਪੁ ਵੀਚਾਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੁਣ ਗਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ

ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤੱਤ ਚੁਗ
ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ॥
ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਨੇ -
ਅਹਿਨਿਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਬਦਿ ਸਾਚੈ ਹਰਿ ਸਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਉਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੁੱਕੇ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ।

ਮਨਮੁਖ ਸਦਾ ਬਗੁ ਮੈਲਾ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਈ ॥
ਮਨਮੁਖ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਬਗਲਾ ਹੈ ਮੈਲਾ। ਹਉਮੈ ਮੈਲ
ਲਾਹੀ, ਉਹਨੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੈ ਪਰੁ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਉਸੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੰਸ
ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨੀਆਂ
ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ
ਐਨਾ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਾ
ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਹਿੰਦਾ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ
ਤੱਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਮੈਲ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੈ ਪਰੁ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਵਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨਮੁਖ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਜੇ ਜੀਉਂਦਾ
ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ,
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਵੀ ਮੈਲ
ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਘਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥
ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਭਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਕਿਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ ਜਿਹਨੂੰ
ਆਤਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਸਭ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਵਾਸੁ ॥
ਸੁਨੁ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੩

ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਘਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥
ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਭਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ
ਘਟਿ ਚਨਨੁ ਆਪੁ ਪਛਾਨਣਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ
ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ,

ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਨ੍ਤੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਉਹਦਾ। ਸੋ ਹਨ੍ਤੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ -

ਆਪੁ ਉਪਾਏ ਤੈ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯

ਜਦੋਂ ਹਨ੍ਤੇਰਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਫੇਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਸੈ ਜਨੁ ਲੇਖੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯

ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਨਨਕ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਵਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯

ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਗੁਰੂ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਮੌਤੀ ਜਿਹੜੇ ਚਗਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰਮ ਹੰਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ-

ਪਰਮਹੰਸ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਇ।

ਮੁਕਤਾ ਮੁਕਤੀ ਚਹਤਿ ਸਦਾਇ।

ਮਾਨਸ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਲੇਤਿ ਅਹਾਰ ਅਪਾਰ ਰਹਾਂਹੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਆਹਾਰ ਉਹ ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਦੇਹ ਆਤਮਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਭਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਹ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਧਨ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ 19 ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ *ethical body*, ਆਹ *physical body* ਹੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਏ ਅਸੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਿਲ ਗਈ ਭੁਮੀ ਨਾਲ, ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ।

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੫

ਜਦੋਂ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਂ ਦੇਹ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਮੰਟੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭੂਮੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇੱਕ ਇਹਦੇ 'ਚ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਆਤਮਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੈਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੁਆਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭੱਠ ਦੀ।

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੫

ਹੁਣ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕੌਣ ਕਰੇ ਇਹਨੂੰ, ਗਲਤੀ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਹ ਮੰਨ ਬੈਠੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ -

ਦੇਹ ਆਤਮਾ ਮਿਲਿ ਇਕ ਭਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੭

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਬਣ ਗਏ, ਸੈਂ ਬਣ ਗਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਰਲ ਕੇ। ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਦੇਹ ਮੰਨੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਹ ਦੀ ਤਾਂ ਅਵਸਥਾ ਹੈ -

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਭੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲ ਸੀ, ਫੇਰ ਜੁਆਨ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਕਿਹਾਂ ਹੋਏਗਾ? ਫੇਰ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਵੀਂ ਦੇਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਹ ਜਿਹੜੀ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸ਼ੀਸੇ 'ਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀਗੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਹੁਣ ਹੈਗੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਇਹਨੂੰ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਮੰਨੀਏ? ਆਹ ਕਮੀਜ਼ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੇਰੇ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਵਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਨਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਦੋਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਤੇ ਇਹ ਜਦੋਂ ਫਟ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕਿਉਂ ਮੰਨਾਂ, ਗਲਤੀ ਨਾਲ। ਏਥੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸੋਚੋ ਜ਼ਗ ਕੁ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਓਂ, ਸੁਣਦੇ ਓਂ, ਉੱਚਾ ਉੱਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਗੇੜੇ ਖਾਈ ਗਏ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਏ। ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ।

ਮੈਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਬੀਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਿਲਿਆ, 1934 ਜਾਂ 1935 ਸੰਨ ਸੀਗਾ। ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬੜੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਮੈਲੇ-ਮੈਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਬਿਆਈਆਂ ਪਾਟੀਆਂ ਹੋਈਆ, ਹੱਤ ਖੁਰਦਰੇ ਜਿਹੇ ਹੋਣ, ਐਵੇਂ ਮੈਲਾ ਜਿਹਾ ਪਰਨਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵਲੇਟਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਏ, ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਹਣੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਨਾਲ ਸੋਹਣੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਿਗੁਹ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੈਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਏ, ਬੇਬੇ ਸਾਡੀ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੀ ਚੱਲ ਤੂੰ ਅੰਦਰ,

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਲਏ, ਉਹ ਫੇਰ ਚਲੀ ਗਈ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਦੂਹਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਤੀਹਰੀ ਵਾਰੀ ਉੱਠਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਗੇਲ? ਕਹਿੰਦੀ, ਜੀ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰਾ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਸੈਨੂੰ ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿਚਿਆ, ਤਕਤੀ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਡਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਫ਼ਿਅਾ ਹੋਇਆ, ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ, ਝਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੀ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਤੇਰੇ 'ਚ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਛੱਡ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ, ਤੂੰ ਸੈਨੂੰ ਧੂੰਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ।

ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮੂਣੇ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਸੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਇਹ ਸਵਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਦੇ ਸੁਣੀਆਂ ਸੀ।

ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਮੈਂ

ਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ।

ਇੱਕ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹਦੇ 'ਚ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੁੱਪ, ਖਾਮੋਸ਼। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ। ਡੇਵ ਮਿੰਟ ਫੇਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਚੁੱਪ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਬੋਲ ਪਏ ਕਾਹਲੇ ਬੰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੇ ਨਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੁੱਪ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ।

ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ ਪਰ ਮੈਂ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਖੜ੍ਹ ਰਿਹਾ, ਸੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਫੇਰ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ! ਸੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂ ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ! ਮੈਂ ਦੇਖੋ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਓਵੇਂ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮੂਣੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਪੰਗਤ 'ਚ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜ੍ਹਕਾਉਂਦਾ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ, ਹਨੂੰਰਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪੁੱਛੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ

ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਸਾਮੂਣੈਂ ਖੜ੍ਹਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜੇ ਸੱਕੀ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਜੀ ਮੈਂ ਮੁੰਡਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਨਾਉਂ ਦੱਸਾਂ?

ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਉਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸਾਂ? ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਨਿਆਣੇ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੀ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜਾ! ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਅੱਨੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਆਹ ਸੀ, ਅੱਨੇ ਸਾਲ ਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੇਬੇ ਸਾਡੀ ਦੱਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਪੱਛੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਸੀਂ ਧਉਣੀ ਘੁੰਮਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ, ਇਹਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਲੈ ਜਾਓ। ਓਦਣ ਲੈ ਜਾਓ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਬਣੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਓਦਣ ਵੀ ਸੀਗਾ ਤੇ ਓਦਣ ਬਣਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਬਹਿ ਜਾ, ਤੂੰ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ, ੪੫ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ, ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਰਨ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੱਸ, ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਪੁੱਟ ਲੈ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿਰਨ ਅੱਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾ, ਪੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੀ ਗਿਆਨ ਦੀ। ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਤ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਭਾਈ? ਚੁੱਪ ਨੇ ਸਾਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਸੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਨੂੰ ਦਸ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਦੀ ਤੂੰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਸੀ ਬੂੰਦ -

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੧

ਇਹ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲੀ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲੀ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਮਾਇਆ ਇੱਥੇ ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੇ ਗੁਣ; ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਕੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸਤਿਜ਼ਗ, ਤੇਤਾ ਅਤੇ ਦੁਆਪਰ ਜਗ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਇਆ ਜਗਿਆਸੁ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਤਿ, ਤੇਤੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਯੱਗ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੂਜਾ ਸਨ ਪਰ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਆਪਣਾ ਫਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਪ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨ ਰਾਜੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਰਿਹਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਗੁਆ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦਾ ਧਰਮ ਛੁੱਡ ਕੇ ਕਸਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਾਖੰਡ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅੰਧ-ਕਰਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਏ। ਸੱਚ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕੂੜ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਸੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਪਾਰ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਸਤਕ ਮਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਧਰਮ ਰੰਖਾਂ ਦੇ ਸੁਚੇ ਅਰਥ ਮਨਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਏ।

ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁਖ ਦਾ ਬੁੱਡ ਪੂਜਾ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਅਤੇ ਸਤਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਆਦਿ ਤਰਸਯੋਗ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਥੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਧ ਸੰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਰਾਹ ਰੋਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਅਲਾਹ-ਅਲਾਹ, ਗੋਬਿੰਦ, ਨਰਾਇਣ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਪੁੰਗਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਾਧਨ ਐਨੇ ਬਿਖੜੇ ਸਨ ਕਿ ਆਮ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਗਤੀ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੰਨਣ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਨਦੀਣ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜੋਤਣਾਂ ਤੇ ਮਨ ਹਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ

ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਖੇਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਬਾੜ ਨਿੰਮ੍ਤਾ ਭਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੀ; ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

ਮਨ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ
ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨ ਬੇਤੁ ॥
ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥
ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੫

ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਖੇਤੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੰਤਰ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿ ਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੮

ਅਤੇ ਐਸਾ ਭੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾ ਧਰਤੀ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸਚੁ ਨਾਮ ਦੇਇ ਦਾਣ ॥
ਨਉ ਨਿਧਿ ਉਪਜੈ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣ ॥

ਅੰਗ - ੧੯੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਦੀਣ ਰੂਪੀ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਕਾਰ, ਸੰਕੋਚ, ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤ ਨਿਹਚੇ ਕਢਣੇ ਅਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਰਹਿਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਵਸ਼ਕ ਹਨ -

੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ - ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਮਸਤ ਏਕ ਜੋਤਿ ਹੈ॥
ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਘਾਟ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਉਸ ਦੀ ਸੱਤਾ, ਸਤਯਤਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ, ਪੂਰਨ ਨਿਸਚਾ ਹੋਵੇ ਕਿ -

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ
ਮੈ ਮੁਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਅਤੇ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀਂ ਬੀਛੜੇ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਥ ਮਹਿ

ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖ ਭਨੀਐ॥

ਅੰਗ - ੬੭੭

ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸਧਾਰਣ ਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁਖ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੌਨਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮੰਤਵ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਲਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਬੂਤਰ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਨ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਇਕ ਚੇਲਾ ਤਾਂ ਦੌੜ ਕੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਮਕਾਨ ਦੇ ਪਿਛੇ, ਉਹਲੇ ਜਿਹੇ ਗਿਆ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਝਟਪਟ ਮਰੋੜ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਕੌਲ ਲਿਆ ਸੁੱਟਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪੀਤ ਦੂਸਰਾ ਚੇਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਗੰਨਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਟਿੱਡੀਆਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਦੇਖਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਕਬੂਤਰ ਸਮੇਤ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪੰਛੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ; ਫੇਰ ਇਕ ਟੋਏ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕਪੜਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਹੁਣ ਕੌਣ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਭੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਕਬੂਤਰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ! ਮੈਨੂੰ ਐਸੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਉਤੇ ਐਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਉਹ ਸੁਰਤਿ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹਨੂੰ

ਹੀ ਬਾਪਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਚੇਲਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨੈਣ ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਮੀ ਦੇ ਬਚਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਣ, ਉਹ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।

2. ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ - ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਬਚਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਧਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਰੋ ਹੋ ਅਤੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਦੇ ਰਹੋ ਹੋ; ਸੋ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋ ਹੋ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸੰਗ ਰਹੋ ਹੋ?

ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸਨ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, “ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਹੋਏ।” ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿਗੀਆਨੀ ਸਨ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ।” ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ।” ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪ ਨਾਗਇਣ ਹੀ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਆਦਿ ਆਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਗਏ ਹੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਪਾਵਨ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਮੁਦਾ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਸੋ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਭੇਦ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਿਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ। ਵੈਸੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ; ਦੂਸਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਤ ਹੈ, ਤੀਜਿਂ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਚੌਥਾ ਧਾਰਨਾ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨੋਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਕਦਾਚਿਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗ ਸਕਦਾ।

੩. ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ - ਗੁਰੂ ਜੋ ਮੰਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਕਰਕੇ ਐਵੇਂ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮੰਤਰ ਉਚਤਮ ਹੈ ਜਾਂ ਫਲਾਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮੰਤਰ ਛੇਤੀਂ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਡੋਲਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਤਰ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਵਿੱਚ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਸ ਪਰਬਾਇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਾਂ ਅਤੇ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਟ ਜਾਵਾਂ।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਕਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਹ ਜੀਵ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਮੈਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮੈਲ ਨਾ ਉਤਾਰੀ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੈਲ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ ਪਠਨ ਪਾਠਨ, ਸਵਣ ਅਤੇ ਮੰਨਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਮ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਇਆ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਦੋਸ਼ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦਾ, ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਤੀ ਕਰੜੇ ਅਤੇ ਘਣੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੈਈਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂੰਲੋਂ ਹੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਰਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਮੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਿਹਿ ਦਹਿਦਿਸ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ

ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥

ਅੰਗ - ੯੯

ਅਤੇ

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨਾ ਪਾਇ ਮਾਇ॥

ਅੰਗ - ੫੦

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਹਰ ਵਕਤ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ, ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ‘ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ - ਇਕ ‘ਬਹਿਰੰਗ ਉਪਾਸਨਾ’ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਅੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ‘ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਉਪਾਸਨਾ’ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਉਪਰ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੁਰੂਪ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿਆਨ ਧਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ਜਦੋਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੋਂ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ‘ਅਵਰਨ’ ਦਾ ਪਰਦਾ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਿਆ ਕਰਦਾ।

ਸੋ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣੇ, ਪਾਣੀ ਭਰਨਾ, ਝਾੜੂ ਦੇਣਾ ਇਤਿਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਨ, ਕਰਿਆ ਕਰ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਗਲੀਚੇ ਵਿਛਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਪੈਰ ਲਿਥੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ - ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ

ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਉਪਰ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਅਖੰਡ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਦੀ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗਿਆ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇ, ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੁਸਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਭੇਜਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਫਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁਝ ਚਿਤਵਨੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕੁਛ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਰ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਉਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਇਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਐਨੀ ਛੇਤੀਂ ਫਲ ਕਿਵੇਂ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਉਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਾਧਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਪੁਜੇ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਆਪ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ‘ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ’ ਕਹਿ ਕੇ ਹਰਦਾਸ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਭੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ? ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਮੈਨੂੰ ‘ਅਪਰੰਪਰ’ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਮਾਨ ਅਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਪਰ੍ਵੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ‘ਪਰ੍ਵੇ-ਪਰ੍ਵੇ’ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਜਾਪਿਆ ਹੈ।

ਸੋ, ਅਸੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਮੰਤਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਨ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੰਤਰ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

8. ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ - ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਸਤਾ ਜਿਹਾ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਦਾ ਹੈ - ਜਗਿਆਸੂ। ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੇਵਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਮੇਲਕ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਉਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਮਨੁਖ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸਭ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ‘ਰਾਮ’ ਕਹਾਇਆ

ਸੀ। ਪਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ‘ਰਾਮ’ ਕਹਾਉਣਾ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨ ਭਾਇਆ ਅਤੇ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ‘ਰਾਮ’ ਕਹਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ; ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ‘ਰਾਮ’ ਉਸ ਦੇ ਰੋਗੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਹਾਇਆ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ‘ਰਾਮ’ ਉਸਨੂੰ ਮੰਤਰ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।”

ਸੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਡਿਗਰੀ ਤਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ, ਜਗਿਆਸੂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵੇਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹੀਂਦਾ ਹੈ।

4. ਪੰਜਵਾਂ ਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣਾ - ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ‘ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ’ ਅਤੇ ‘ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੌ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇਂ।’ ਐਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਨਾਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੌਰਾਨ ਭੀ ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹੇ।

੬. ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਛੋਹ ਰੱਖਣਾ-ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਹੇਤੂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਐਨਾ ਗਹਿਰਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਯੋਗ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ, ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹੱਸਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਕੀਝੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਦੀਵਾਰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਸਚਰਜਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੧੪ ਵਾਰ ਸਵਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਚੁਗਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਅੱਜੇ ਭੀ ਘੁਮੇਠਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜੇ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ

ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਨੁਖ ਦਾ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕ ਸੌ ਜੱਗ ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਇੰਦਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਪਰਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।

ਸੋ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਛੁਪੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਾਂਈਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਯੁਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਪੁਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸਵਰਗ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਅਨੁਸਥਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਤਿਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀਘ੍ਹ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

੨. ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਦਿੜ੍ਹੁ ਲਗਾਨ - ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਅਤੇ ਭਗਤ ਧਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿੜ੍ਹੁਤਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਅਗਾਧਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਗਤ ਧਰੂ ਨੇ ਨਾਰਦ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਜਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਸਦੀ ਦਿੜ੍ਹੁਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਾਰਦ ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਧੂਆ ਬਾਰਿਕ
ਭਜਨ ਮਾਹਿ ਲਿਪਟਾਨੋ॥ ਅੰਗ - ੮੩੦

ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਊ ਅੰਕਸੁ ਹੈ
ਅਹਰਣਿ ਜਿਊ ਸਿਰੁ ਦੇਇ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਉਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ॥ ਅੰਗ - ੬੪੭

ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਮੈਲ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਧੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੀਘਰ ਹੀ ਸਿੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ-

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥ ਅੰਗ - ੨੮੭

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ। ਆਪਣੀ ਉਸਤਤਿ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨੁਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨੁਖ ਦਾ ਮਨ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ - ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ, ਰਾਗ ਅਤੇ ਦਵੈਸ਼ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਚਲਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੁਰਨੇ ਉਠਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦਵੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੋ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਦਾਨ, ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ, ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਨਿਰਮਾਣਤਾ, ਭਜਨ ਬੰਦਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਤਿ ਉਤਮ ਭੂਸ਼ਣ (ਗਹਿਣਾ) ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਦੱਸੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ ਰੁਧੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰ੍॥ ਅੰਗ - ੨੭੪
ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪
ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ
ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥ ਅੰਗ - ੧੩੯

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥
ਘਰ ਘਰ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯
ਬਿਨ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਿਗ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਣੀ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਵਾਕ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣ॥ ਅੰਗ - ੧੫

ਫੇਰ -

ਨਾਨਕ ਫਿਕੈ ਬੋਲਿਐ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ॥
ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ॥
ਫਿਕਾ ਦਰਗਹਿ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ॥
ਫਿਕਾ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ॥ ਅੰਗ - ੮੧੩

੮. ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ - ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੀ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨ ਰਖੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਚਿਤਵਣੀ ਨ ਕਰੋ, ਬੁਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਫਰੇਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਝਾਉ ਨ ਦੇਵੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿੰਸਾ ਰਖੋ, ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 65 'ਤੇ)

ਸਟੀਕ

ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਪਉੜੀ ਪਹਿਲੀ)

ਅਰਥ ਨੰ: ੧

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 45)

॥ਜਪੁ॥

੧. ਜ+ਪੁ=ਜ=ਜੀਵ ਨੂੰ ਪੁ=ਪੁਨਤੀ=(ਪਵਿੱਤਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੌ ਕਰੀਏ ਜਪੁ।

੨. ਅੰਨਵੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁ+ਜ=ਪੁਜ=ਇਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਉਸ ਤੱਕ ਪੁੱਜ (ਅੱਪੜ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸਚੁ=ਸਚੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਦਿ=ਮੁੱਢ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ=ਸਚੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਜੁਗਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ। ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ=ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਭੀ=ਹੀ ਹੈ=ਵਰਤਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ=ਕੇਵਲ ਸਚੁ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੀ=ਹੀ ਹੋਸੀ=ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਦੀਵ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵਖਿਆਨ ਪੰਜਵੇਂ ਅੰਗ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਸੰਕਾ) ਤੇ ਛੇਵੇਂ 'ਚ ਉੱਤਰ (ਸਮਾਧਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅੱਗੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜਪੁ = ਜਪਣਾ ਕਰੋ ਜੋ ਆਦਿ ਸਚੁ = ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਦਿ = ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਸੀ। ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ = ਜੋ ਜੁਗਾਂ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ = ਹੁਣ ਭਾਵ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਚੁ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਸਾਡੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਲੱਖਣ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਿੱਧ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਫਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਅੰਨਵੇ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ = ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ੧੯੮ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਪੁਰਖੁ = ਜੀਵ ਗੁਰਪੁਸਾਦਿ = ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਨਿਰਭਉ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਕਰਤਾ' ਨਿਰਭਉ = ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ = ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ਮੂਰਤਿ = ਸਰੂਪ ਕਰਤਾ = ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਪੁ = ਜਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਆਦਿ = ਮੁੱਢ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸਚੁ = ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਜੁਗਾਦਿ = ਜੁਗ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਚੁ = ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ = ਹੁਣ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ = ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਸੇ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜਪਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋਚੈ, ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ॥

ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਾਹਰੋਂ ਸੋਚੈ = ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਚੀ = ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਨ ਹੋਵਈ = ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੋਚੀ = ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਗਿੱਡ, ਨੱਕ ਤੇ ਰੋਮਾਂ 'ਚੋਂ ਸੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਵੇ ਛਿੜ੍ਹ ਸ੍ਰਵਹਿ ਅਪਿਵੜਾ॥

ਅੰਗ - ੯੯੮

ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹ ਅਨੀਤਿ॥

ਸੁਧ ਕਹਾ ਹੋਇ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪਾਖੰਡ ਵਾਲੀ ਸੁੱਚ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਜੇ ਧੋਵੈ ਦੇਹੀ॥

ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਸੁਧੁ ਨ ਤੇਹੀ॥

ਮਾਟੀ ਕਾ ਕਿਆ ਧੋਪੈ ਸੁਆਮੀ

ਮਾਲਸ ਕੀ ਗਤਿ ਏਹੀ॥

ਅੰਗ - ੮੮੨

ਜਲਿ ਧੋਵੈ ਬਹੁ ਦੇਹ ਅਨੀਤਿ॥

ਸੁਧ ਕਹਾ ਹੋਇ ਕਾਚੀ ਭੀਤਿ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੯੫)

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਕਲੀ ਪਾਖੰਡ ਰੂਪ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਧਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਚੁਪੈ, ਚੁਪਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ॥

ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਜੇ = ਜੇਕਰ, ਲਿਵ = ਬਿਰਤੀ, ਤਾਰ - ਇਕ-ਰਸ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗੂ ਲਾ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਠ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮੌਨਪਾਰੀ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਬਰੜੋਂਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਚੁੱਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਣ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਬੋਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਲਭੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ॥

(ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੯੧੮)

ਪਾਖੰਡ ਰੂਪ ਮੋਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਭ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਭੁਖਿਆ, ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ; ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ॥

ਭੁਖਿਆ = ਭੁੱਖੜ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਦਾਰਥ - ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਭੁੱਖ - ਤੁਸ਼ਨਾ, ਨ = ਨਹੀਂ, ਉਤਰੀ = ਉਤਰਦੀ। ਜੇ = ਜੇਕਰ, ਪੁਰੀਆਂ = ਇਹ ਪਦ ਪੁਰੀ ਦਾ ਬਹੁਵਾਚਕ ਹੈ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦੇਵਧੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰੀ, ਸਿਵਪੁਰੀ, ਇੰਦੁਪੁਰੀ ਆਦਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭਾਰ = ਬੋੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ।

ਤੁਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੋ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੧੩

ਸਹਸ ਖਟੇ ਲਖ ਕਉ ਉਠਿ ਧਵੈ ॥
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਇਆ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ ੨੯)

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ; ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ॥

ਜੇਕਰ ਸਹਸ = ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗੰਥਾਂ ਦੀਆ, ਲਖ = ਲੱਖਾਂ ਹੀ, ਸਿਆਣਪਾ = ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਹੋਣਾ। ਤ = ਤਾਂ ਭੀ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ ਅਥਵਾ ਅੰਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਪਰ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੌਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਜੇ ਜਨਮੇਜੇ ਨੂੰ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਇਕ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਸੋਚੈ, ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ॥

ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੋਚੈ = ਸੁੱਧਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸੋਚੈ = ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੋਂ ਲਖ ਵਾਰ = ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਗੰਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੁਮੜੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਗ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯

ਲਉਕੀ ਅਠਸਠਿਨ ਤੀਰਥ ਨਾਈ॥

ਕਉਰਾਧਨ ਤਉ ਨ ਜਾਈ॥ ਅੰਗ - ੬੫੬

ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਈ॥

ਵਡਹੰਸ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੫੫੮

ਸੋਚੈ - ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਸੋਚੈ = ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰ ਕਰੀਏ। ਸੋਚੈ = ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੋਚੈ = ਚਿਤਵਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਭਾਵੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰੀਏ।

ਚੁਪੈ, ਚੁਪਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ॥

ਚੁਪੈ = ਮੁੱਖ ਦੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ-ਵਿਕਲਪ ਬੰਦ

ਹੋਣ ਰੂਪੀ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲਿਵ = ਬਿਰਤੀ ਭਾਵ ਜੇ = ਜੇਕਰ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਰੂਪ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਵੋਂ ਤਾਰ = ਇਕ ਰਸ ਤੇਲ ਧਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਲਾ ਰੱਖੋ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਮੌਨੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਇਕਾਂਤੀ ਹਿਰਦੈ ਕਲਪਨ ਗਾਠਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੩

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਤਾਰ = ਸੁਤ ਜਾਂ ਡੋਰੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕ-ਰਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੌ ਇਕ-ਰਸ ਤੈਲ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ।

ਭੁਖਿਆ, ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ; ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ॥

ਦਿਖਦੇ ਮਾਤਰ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਰੱਖਣੇ ਜਾਂ ਕਈ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਭੀ ਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਆਦਿ। ਐਸਾ ਪਾਖੰਡ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ = ਤੁਸ਼ਨਾਵਾਂ: ਆਸਾ ਰੂਪ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਜੇ ਪੁਰੀਆ = ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨਾ = ਦਮਨ ਕਰ ਦੇਈਏ ਭਾਵ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭਾਰ = ਬੋੜ ਵੱਲੋਂ, ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ।

ਸਹਸ, ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ; ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ॥

ਜੇਕਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ = ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਕ ਭੀ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ ਭਾਵ ਕਿ ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭਾਵੋਂ ਐਸੀਆਂ ਸਹਸ = ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੁਸਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣੀਆ ਗੱਲਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭੀ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਨ ਵਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਦਸ ਦਿਸ ਖੋਜਤ ਸੈ ਫਿਰਿਓ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਇ॥

ਮਨੁ ਬਸਿ ਆਵੈ ਨਾਨਕਾ, ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ॥

ਰਾਗ ਗਉੜੀ, ਅੰਗ ੨੯੮

ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਨ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਇਸੁ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੈ॥

ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੈ॥

ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੌਨਿਧਰੀ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ

ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨ ਦਿਖਾਵਣਿਆ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪

ਸੰਜਮ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਪਿਆਰੇ ਇਕ ਨ ਚਲੀ ਨਾਲਿ॥

ਅੰਗ - ੬੪੧

ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਆਣਪਾਂ ਕਿਤੈ ਕਾਮਿ ਨ ਆਈਐ॥

ਤੁਠਾ ਸਾਹਿਬੁ ਜੇ ਦੇਵੈ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ॥ ਅੰਗ - ੩੯੯

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਨਹ ਸਿਲੈ ਸੇਰੀ ਸਿੰਦੁੜੀਏ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਤਾ ਰਾਮ॥ ਅੰਗ - ੫੪੧

ਅਰਥ ਨੰ: ੩ (ਸਾਧਨ ਰੂਪੀ ਅਰਥ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਿੱਖ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ : ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਬਾਣੀ ਮੌਨਤਾ, ਵਰਤ ਰੱਖਣ, ਲੱਖ

ਸਿਆਣਪਾਂ ਕਰਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਸਾਰਥਿਕ ਹਨ?

ਉੱਤਰ : ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :

ਸੋਚੈ, ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ॥

ਸੋਚੈ = ਸੋਚਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸੋਚਿ = ਸੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇ = ਜੋਕਰ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵੀ ਸੋਚੀਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ ਹਨ।

ਛੁਪੈ, ਭੁਪਿ ਨ ਹੋਵਈ; ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ॥

ਬਾਣੀ ਦੇ ਚੁਪੈ = ਚੁਪੈ ਕਾਰਨ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਚੁਪੈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੇ ਤੇਲਧਾਰਾ ਵਤ ਵੀ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖੀਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਰੋਕਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭੁਖਿਆ, ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ; ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ॥

ਭੁਖੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭਾਰ = ਬੋਝ ਪਾ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੈਰਾਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ; ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ॥

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਹੋਹਿ = ਹੋਣ, ਤਦ ਵੀ ਮਨ ਦੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਿਬੋਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ; ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਵ = ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ = ਸੋਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਕੁੜੈ = ਝੂਠ ਦੀ ਪਾਲਿ = ਵੱਟ ਕਿਵੇਂ ਤੁਟੈ = ਟੁੱਟੇ?

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ; ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ॥

ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਕਮਿ = ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਜਾਈ = ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਇਸ ਕੁੜੈ ਦੀ ਪਾਲਿ = ਵੱਟ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਸਰਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਕੇ ਕੁੜੈ ਦੀ ਪਾਲਿ = ਵੱਟ ਟੁੱਟਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਨਿਵਾਰੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੧, ਪਉੜੀ

੪)

ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਨਾਲਕਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਪਰਨਾਲਕਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲੋ।

ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ : ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਮੋਨਤਾ, ਵਰਤ ਰੱਖਣੇ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ,

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਮਨ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਕਮੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਨਿਵਾਰੀ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਿਥਿਆ ਅਧਿਆਸ ਦੀ ਪਾਲਿ = ਵੱਟ ਟੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ਦੂਸਰੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਤੌਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਸਾਧਨ - ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਬਾਣੀ ਮੋਨਤਾ, ਵਰਤ ਆਦਿ ਰੱਖਣੇ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ (ਰਜਾਈ) ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਣੇ ਕਰਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮੀ ਆਪ ਹੀ ਕਥਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ। (ਪੰਗਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਅਨਵੈਲ ਕੇ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ)

ਗੁਰ ਉੱਤਰ :

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ: ਹੁਕਮ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ॥

ਉਸ ਹੁਕਮੀ = ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮੁ = ਆਗਿਆ ਦਾ ਕਥਨ ਕਹਿਆ = ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਈ = ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਕਥਨੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ? ਹੁਕਮੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਕੱਥ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਕਥਨ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰੋ। ਉੱਤਰ - ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਆਕਾਰ = ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ, ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ, (ਦਿਬਿਚਿਪਾਤ ਖਾਣੀਆਂ ਉਹ ਹਨ, ਜਿੰਨਾ ਤੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਬਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ - 'ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ ਕੇਤੀਆ ਖਾਣੀ') ਦੇ ਸੂਖਮ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਅਸਥੂਲ ਜਿੰਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ; ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ॥

ਹੁਕਮੀ = ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਬੈਲ ਆਦਿ ਜੀਅ = ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੋਵਨਿ = ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ =

ਸੋਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਤੰਗ ਬਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਰਭ ਦੀ ਅਗਨੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹੁਕਮੀ = ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਅ - ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਵਡਿਆਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ :

**ਜੈਸੇ ਜਨਨਿ ਜਠਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ, ਓਹ ਰਹਤਾ ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ॥
ਅਨਦੁ ਕਰੈ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੈ, ਨਾ ਪੋਰੈ ਅਗਨਾਰਿ॥**

ਅੰਗ - ੩੯੯

ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ; ਹੁਕਮਿ ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਅਹਿ॥
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਮੁ = ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੀਚ = ਨਿਖਿਧ ਮੰਦ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ ਵਾ: ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉੱਤਮ ਤੋਂ ਨੀਚ ਅਤੇ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਜਿਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਰਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ: ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਮੀਰ ਹਨ ਭਾਵੇਂ: ਭੰਗੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਾਂਤਕੀ ਉੱਤਮ, ਰਾਜਸੀ ਮੱਧਮ, ਤਾਮਸੀ ਨੀਚ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਕਾਰਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸਜਾਵਟ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੰਗੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤੋਂ ਗੁਣ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ। ਰਜੋਂ ਗੁਣ ਸ਼ਾਹੁਕਾਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅਤੇ ਤਮੇ ਗੁਣ ਭੰਗੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਜੋਂ ਗੁਣ ਬੁਝਮਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਰੋਜ਼ੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਮੇ ਗੁਣ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਰਨ ਰੂਪ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨੇ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸੁੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਨੀਚ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁਕਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਭੋਗਣਾ ਅਤੇ ਨੀਚ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

**ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸ਼ੀਸ; ਇਕਿ ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ
ਭਵਾਈਅਹਿ॥**

ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ੀਸ=ਬਖਸ਼ਿਸ ਬੁਝਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਇਕ ਹੁਕਮੀ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਦਾ = ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਵਾਈਅਹਿ=ਚੱਕਰ ਕਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਜੂਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਜੂਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ; ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੋ ਕਿ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮੈ=ਹੁਕਮ ਅੰਦਰਿ=ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਸਭ ਜੀਵ ਪ੍ਰਤੰਤਰ ਹਨ, ਸੁਤੰਤਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ; ਤ ਹਉਮੈ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਪਉੜੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਈ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਜੀਵ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਬੁਝੈ=ਸਮਝ ਲਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਗਾਥਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਹਾਕਮ ਦੇ ਝਿੜਕੇ ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਦੇ ਤਿਲਕੇ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ। ਇਉਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਰਹੇ ਵਾ: ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਟੀ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝੈ=ਸਮਝ ਲਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮੇਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਦ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜਿਹੜਾ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਮਹਿਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ; ਤਾ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਸੀ॥

ਅੰਗ - ੪੭੧

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿਹ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ, ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੫੯੦

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਂਗ ਸਭ ਉਪਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਆਦਿ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਬੁਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਨੀ ਪਛਾਤਾ ਹੁਕਮੁ, ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਰੋਵਣਾ॥

ਅੰਗ - ੫੨੩

'ਚਲਦਾ.....।'

ਪਦਮਾ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 63

ਅੱਜ ਪਦਮਾ ਨੂੰ ਮਾਲਵੀਹ ਪਰਬਤ ਪੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਈ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਰਾਤ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਦੇਖ ਤੇ ਸੁਣ ਆਈ ਸੀ, ਅੰਦਰ ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਰੀ ਅਕਲ ਦੇ ਗੋਰਖਧੰਦੇ ਤੇ ਵਲ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਢਿੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਸੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਸਮਝੌਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਧਾਉਂਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਧੂਹ ਜਿਹੀ ਵੱਜਦੀ ਜੋ ਧੁੰਧ ਮਚਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਨੀਵੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਚਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਤੁਣਕਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਸੋਚਾਂ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੁਛ ਤੁਣਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਨੀਂਦਰ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਛ ਅਕਹਿ ਗੱਲ ਅੰਦਰ ਰਚਦੀ ਢੂੰਘੀ ਲਹਿੰਦੀ ਗਈ, ਅੱਜ ਸੌਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਮਨ ਨਾਲ ਮਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਦਮਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) - ਪਿਆਰੀ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਵਰਤੀ? ਸਉਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ। ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸੁਭ 'ਵਾਕ ਰਚਨਾ' ਸੀ, ਧਰਮ ਫਿਲਸਫਾ ਕਾਵਯ, ਵਿਦਿਆ, ਵਿਗਿਆਨ, ਨੀਤੀ, ਸਭ ਕੇਵਲ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਸੀ। ਛਿੱਲੜ ਹੀ ਛਿੱਲੜ। ਪਿਆਜ਼ ਹੀ ਪਿਆਜ਼। ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਵਗ ਗਈਆਂ? ਹਾਇ! ਮਨਾਂ! ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਚੀਚ ਗਲੇਲਾ ਕਈ ਸੈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ 'ਵਾਕ-ਰਚਨਾ' ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਨਿਰਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਾਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ 'ਵਾਕ ਰਚਨਾ' ਹੀ 'ਵਾਕ-ਰਚਨਾ' ਸੀ, ਪਰ ਹੈਂ ਕੀ ਇਹ ਉਹੋ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਇਹੋ 'ਹੈ' ਹੈ, ਜੋ ਚੰਨੇ ਉਸ ਖਿੜੇ ਚਮਨਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਲੋਕ ਨੇ ਕਹੀ ਸੀ? ਇਹ 'ਹੈ' ਕੇਂਦਰ ਉਦਾਲੇ ਭੋਣ ਦਾ ਗ੍ਰਹਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸੈਥੋਂ ਘੁੱਸ ਗਿਆ ਸੀ? ਪਰ ਹਾਇ! ਇਹ ਡੋਬ ਕੇਹਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਗਈ ਵੇ ਸਾਈਆਂ। (ਫੇਰ ਬੇਸੂਧੀ ਜੇਹੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ) ਵਾਹ ਵਾਹ! ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੀੜ ਹੈ। ਕਲੋਜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਸ਼ਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੈ, ਚੀਸ ਪੈਂਦੀ, ਕਸਕ ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਸਿੱਠੀ ਪੀੜ ਤੇ ਢੇਰ ਸਿੱਠੀ; ਹਾਇ! ਸੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਵਾਕ ਸੂਣੇ, ਪਰ ਰੇਵਾਲ ਜੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਿਹਾ ਕੁ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ, ਕਿਹਾ ਕੁ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਸੀ। ਹੈਂ! ਮੇਰੀ ਕੰਨੀਂ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਛੋਡਿ ਬਹੈ ਤਉ ਛੁਟੈ ਨਾਹੀ ਕਿਉਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਹੈ! ਵਾਹਵਾ! ਸਵਾਦ ਆ ਗਿਆ, ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਮੈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਿਆ, ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਸਮਝ ਕੇ ਸੁਣਿਆਂ। ਗੁਸਤਾਖ ਤੇ ਸੋਖ ਪਰ ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਆਖਣ ਵਾਲੀ ਡਚਵਾਲਣ ਦੀ ਚੰਚਲ ਪਰ ਸਿਦਕ ਭਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਜੰਖ ਜੋਖ ਕੇ ਸੁਣੀ, ਗੁਲੇਰਨ ਦੇ ਵਾਕ ਤੋਲੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਸੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਰਤਾਵੇ ਕਰਨੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਕੌਣ ਕੁਛ ਕਰੋਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੰਦਰ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੰਦਰ 'ਵਾਕ ਰਚਨਾ' ਗੰਦ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਗੀਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਗਾਉਂ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਚਿੜ੍ਹਕਾਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ ਕਿ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਖਤ ਖਾਲ ਨਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਕਿ ਨਿਰੇ ਉਭਾਰ ਉਭਾਰ ਦੇ ਕੇ ਟੀਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਗ-ਤਰਾਸ (ਬੁੱਤ ਸਾਜ਼) ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਬਰੀ ਹੱਥੜੀ ਨਾਲ ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਪੱਥਰ ਪਰ ਖੇਲ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੋਈ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲ ਹੈ, ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਕੋਈ ਟਿਕਣਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਤੇ ਜੋ ਸੈਨੂੰ ਵੀ ਪਕਤਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਂਦਾ, ਉਹਲੇ ਉਹਲੇ ਅਫੇਤ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਾਇ! ਇਹ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਇਹ ਉਸ ਮਾਦੇ ਤੋਂ ਬੀ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਸਵਪਨ-ਦਰਸ਼ਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਨਣ ਦੀ ਰੇਖਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਮਵਤਨੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਉਡਣ-ਪੰਖੇਰੂ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਢੋਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਥੇ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਏ! ਇਹ ਕੀ ਹੈ! ਉਈ! ਕਸਕ ਪਈ, ਮੈਂ ਗਈ ਵੇ ਲੋਕੋ! (ਬੇਸੂਧ ਜੇਹੀ ਹੋ ਗਈ) ਫਿਰ ਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ) ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ, ਪਰ ਬਲ ਕਿਧਰ ਗਿਆ! ਕੇਹੀ ਸਿੱਠੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਸੜ ਜਾਏ ਬਲ ਜੋ ਇਸ ਪੀੜ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਸੜ ਜਾਏ ਅਕਲ ਜੋ ਇਸ ਮਰਮੀ ਦਾ ਚੁੰਧਯਾਉ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਆਹਾ! ਵਾਹ ਵਾ! ਰੱਬਾ ਹੇ ਰੱਬਾ! ਅੱਜ 'ਰੱਬਾ' ਕੇਹੀ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਕੁੱਠੀਏ! ਹੁਣ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਤੋਤਾਂ ਦੇ ਆਪੇ ਚਸਮੇ ਵਾਂਗ੍ਰੂ ਅਗੰਮੀ ਵਾਕ ਪਏ ਅੰਦਰੋਂ ਛੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਹੈਂ! ਉਈ ਰੱਬਾ! ਦੱਸ ਸੈਨੂੰ ਤੇ ਰੱਖ ਸੈਨੂੰ। (ਉੱਠ ਕੇ ਟੁਰ ਪਈ, ਤੇ ਫੇਰ ਹਨ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਘੁੱਮ ਕੇ ਆ ਗਈ) ਭੱਠ ਰਾਜ ਤੇ ਅਮੀਰੀਆਂ, ਪੈਰ ਟੁਰਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਦਿਲ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਨੈਣ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਚੰਘਾ (ਮੁੱਠ ਕਾਲਜੇ ਦੀ ਭਰ ਕੇ) ਇਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ! ਆਹ! ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ, ਸੁਆਦ ਆ ਗਿਆ। (ਸਿਥਲ ਹੋ ਕੇ ਲੇਟ ਗਈ) ਵਾਹ ਵਾਹ ਜੀਉ! (ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ) ਹਾਇ!

(ਇਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਮਾਨਕੌਰ ਆ ਗਈ)

ਮਾਨ (ਪੜ੍ਹਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ) - ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਬਸੈ॥ ਪਭ (ਅਖੂ ਹੂੰ), ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਦੂਖੁ ਜਮ ਨਸੈ॥" ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੀ ਜੀ! ਜਾਗਦੇ ਹੋ!

ਪਦਮਾ - ਮਾਨ ਜੀ! ਜਾਗਦੀ ਹਾਂ।

ਮਾਨ - ਮੈਂ ਲੰਘ ਆਵਾਂ?

ਪਦਮਾ - ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੋ।

ਮਾਨ (ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ) - ਅਜੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਗ ਪਏ ਹੋ।

ਪਦਮਾ - ਤੇ ਸੁੱਤਾ ਕੌਣ ਹੈ?

ਮਾਨ - ਸਾਰੀ ਰਾਤ?

ਪਦਮਾ - ਇਕ ਪਲ ਨਾ।

ਮਾਨ - (ਸੁਖ ਹੈ? ਪਿੰਡਾ ਵੇਖ ਕੇ) ਪਿੰਡਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਜ਼ਰਾ ਚਮੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਵੇਖ ਨਾ।

ਮਾਨ (ਹੱਸ ਕੇ) - ਹੱਛਾ! ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਪਹੁੰਚੇਂ ਜਾਂ ਤੇਰਾ ਨੱਕਾਸ਼।

ਪਦਮਾ - ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਿਤਾਣਪੂਣੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਦੱਸ ਮੈਨੂੰ ਕੀਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ?

ਮਾਨ - ਤੇਰੀ ਮੂਰਛਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੈ, ਜਾਗ ਆਈ ਹੈ, ਆਪਾ ਮਹਿਕਦਾ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਟੁੱਟੀ ਹੱਡੀ ਜੜਨ ਵੇਲੇ ਦਰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਲੀ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਵੇਲੇ ਚਟਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਦਰਦ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਵਰਦਾ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਹਾਇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਮਾਨ - ਉੱਠ ਨਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ।

ਪਦਮਾ - ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਫੇਰ ਨਾ ਚੱਲ, ਸਵੇਰੇ ਚੱਲ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲਿਏ।

ਪਦਮਾ - ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਾਲ ਵੀ ਪਰਬਤ ਤੇ ਲੈ ਚਲਦੀ ਏਂ?

ਮਾਨ - ਪਰਬਤਾਂ ਵਾਲਾ ਦਸਾਂ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਹੈ, ਹੁਣ ਚੜ੍ਹਾਈ ਉਤਰਾਈ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਦਮਾ - ਭੈ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਫੇਰ ਛੱਡ ਖਹਿੜਾ।

ਪਦਮਾ - ਛੱਡਣ ਲਈ ਰਾਤ ਬੀਤੀ, ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਉ-ਜਿਉ ਛੱਡੇ ਫੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਛੱਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।.....ਦਰਦ ਹੈ।

ਮਾਨ - ਫਿਰ ਚਲੋ ਵੈਦ ਦੇ, ਦਰਦ ਦੀ ਦਵਾ ਲਈਏ।

ਪਦਮਾ - ਇਸ ਘੜੀ ਜਾਣਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸਮਝਣਗੇ।

ਮਾਨ - ਉਹ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਚੱਲੇ ਹਨ।

ਪਦਮਾ - ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ?

ਮਾਨ - ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਿਰ ਪੀੜ ਨਾਲ ਪਏ ਹਨ। ਡਚਵਾਲਣ ਦੀਆਂ ਬਿਅਦਬੀਆਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਪਰਸੋਂ ਦੇ ਹੀ ਸਿਰ ਪੀੜ ਲੈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਦਮਾ - ਫੇਰ ਆਗਿਆ ਲੈ ਆਓ?

ਮਾਨ - ਆਗਿਆ ਤਾਂ ਮਿਲ.....ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਡਰ ਹੈ?

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਨ ਜੀ 'ਪ੍ਰੰਭੁ' ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਕਾਲੁ ਪਰਹਰੈ। ਪੜ੍ਹਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜਾ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਆਪ ਅੱਗੇ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਬੋਲੇ -

ਮਾਨ ਜੀ! ਕਾਕੀ ਜਾਵੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਜ਼ੀ, ਪਰ ਬੱਚੀ! ਤੂੰ ਨਾਲ ਜਾਵੀਂ, ਉਹ ਅਨਜਾਣੂੰ ਹੈ। ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੀਂ। ਪਿਆਦੇ ਬੀ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਤੱਕ ਨਾਲ ਜਾਣ ਜੋ ਬਾਹਰ ਠਹਿਰਨ, ਜਦੋਂ ਮੁੜੋ ਨਾਲ ਆਉਣ, ਮੇਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਭੀੜ ਹੈ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਸੱਤ ਬਚਨ ਜੀਉ ਜੀ!

੯

ਇਕ ਭਾਰੀ ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠ ਇਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਵਿਛਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਪਰ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤਖਤ ਪੋਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਿਰਦ ਚਬੂਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਸਾਮੂਣੇ ਪਾਸੇ ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਲਗੀਪਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਵਾਤੇ ਜਾਨ ਨਫਾਵਰੇ ਬਹਾਦਰ ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਈਆਂ ਸਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ; ਸਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰੰਗ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਮਾਨੋਂ ਬੁੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੂਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ, ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਰਾਗ ਦੀ ਰੱਬੀ ਸਦ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਹੋ ਆਇਆ, ਸੂਰਜ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਛੱਡੀ; ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਰਾਗੀਆਂ ਭੋਗ ਪਾਇਆ; ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਿਆ। ਇਕ ਸਿੰਘ ਦੂਲਾ ਸਿੰਘ ਫਰੁਖਾਬਾਦ ਦਾ ਲੁਹਾਰ ਆਇਆ; ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਾਨੀ ਤੌਰ; ਦੋ ਕਮਾਨ; ਦੋ ਬਾਘ ਬਚੇ; ਦੋ ਤਮੰਚੇ ਤੇ ਦੋ ਦੁਨਲੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਪੋਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾਈਆ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬੰਦੂਕ ਚਾਈ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਭਰੀ, ਰਾਜੇ ਅਚਰਜ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬੰਦੂਕ ਭਰੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਬੋਲੇ -

ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣਾ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਕੁਛ ਸਰੀਰ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ। ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਿੰਨੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਚਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਚਾਲੀ ਪੰਜਾਹ ਸਿੱਖ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਗਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ - ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋ ਜਾਓ।

ਸਾਰੇ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋ ਗਏ, ਠਾਗ ਕਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਚੱਲੀ, ਪਰ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੱਜੀ, ਰਾਜੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਹਨ, ਕਿਸ ਚਿਰਾਗ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਰਤਾਵਨਹਾਰ ਸਨ ਅਕਾਰਨ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੇ।

ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਆਏ, ਭੇਟਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ। ਮੰਡੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਿਨੈ

ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਰਤਦੇ ਹੋਏ ਮਹਿਲੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਕਈ ਸੱਜਣ ਆਏ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਵਿਹਲੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਨ ਕੌਰ ਜੀ ਆਏ, ਬੋਲੇ -

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੇ ਵਿਛੁੜੇ ਦਰ ਆਏ ਹਨ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਦਮਾ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਕਾਲੋਂ ਉਤਾਹਾਂ ਚੜ੍ਹੁ ਚੜ੍ਹੁ ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਚਰਨੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਾਲ ਨੂੰ ਮਾਂ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਹੈ ਇਕ ਮੁਗਧ, ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਗਧ; ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੈ; ਜਾਂ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਜਾਣੂੰ ਹੈ, ਯਾਂ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣੂੰ ਆ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ - ਵਾਕਬ ਹਾਂ, ਜਾਣੂੰ ਹਾਂ, ਉਧਰੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹੈ। (ਨਵੀਂ ਆਈ ਕਮਾਨ ਚਾ ਕੇ ਤੂੰ ਮੌਹੇ ਤੇ ਰਤਾ ਕੇ ਠਕੋਰਵੀ ਮਾਰ ਕੇ) ਉੱਠੋ ਬੇਟਾ ਜੀਉ!

ਪਰ ਪਦਮਾ ਪਈ ਹੈ ਮਾਨੋਂ ਚਰਨੀਂ ਪਈ ਸ਼ਰਨ ਸਮਾਗਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਵਿਛੁੜੇਗੀ।

ਤੈ ਵੇਰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਠਕੋਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਪਦਮਾ ਪਈ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ - ਨਿਹਾਲ ਕਾਕੀ! ਉੱਠ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਨ। ਉੱਠ ਟਿਕ ਬੇਟਾ!

ਪਰ ਉਥੇ ਮਾਨੋ ਸੁੱਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਮਾਨ ਕੌਰ ਨੇ ਉਠਾ ਕੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੋਦੀ ਲੀਤਾ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਪਦਮਾ ਪਿਆਰੀ! ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ। (ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਪਦਮਾ ਨੇ ਸੁਰਜ ਤੱਕਿਆ, ਤੱਕਿਦਿਆਂ ਸਾਰ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਫੇਰ ਚਰਨਾਂ ਢਹਿ ਪਈ) ਪਦਮਾ ਪਿਆਰੀ! ਉੱਠ ਅਰ ਆਪਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਾ ਲੈ। ਪਿਆਰੀ ਉੱਠਾ! (ਫੇਰ ਪਦਮਾ ਉੱਠੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ)

ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਉਸ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਰੱਖੀ। ਪਦਮਾ ਸੌਂ ਗਈ। ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਬਾਦ ਸੁਰਤ ਪਰਤੀ। ਠੰਢ ਵਰਤ ਗਈ। ਹਲਕੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਾਣੋਂ ਸਰੀਰ ਰਿਹਾ ਈ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੂੰ-ਲੂੰ ਵਿੱਚ ਫੁਹਾਰੇ ਛੁਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਸ ਭਰਘੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਠੰਢ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਆਲੇ-ਦੂਆਲੇ ਸਾਮੂਣੇ ਸਰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਂਗੂੰ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਸੁਹਾਉ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਦਮਾ ਹੁਣ ਰਸ ਆਪ ਹੈ; ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਚੁਫੇਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਠੰਢਾ ਰਸ ਹੈ, ਸੁਹਸੁ ਸਹਾਉ ਹੈ, ਮਿੱਠਾ, ਤੇਲ ਭਿੰਨਾ ਸੁਹਾਉ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਨਿਮਗਨ ਨੈਣ ਬੰਦ, ਅਡੋਲ ਬਿਗਾਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਪ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਹਨ ਉਥੋਂ ਦਾ ਜਲ ਪੌਣ ਇਥੇ, ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਰੰਗ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਨੈਣ ਕਟੋਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਖੁਲ੍ਹਿਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਗੰਮੀ ਸ਼ਰਬਤ ਦੀ ਮੋਹਲੇ ਧਾਰ ਬਰਖਾ ਹੋਈ, ਦੋਇ ਜੀਵ ਸਰਸਾਰ ਹੋਏ।

ਆਪ ਬੋਲੇ - ਪਦਮਾ! ਸਭ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ

ਚੰਦ ਹੈ ਤੇ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ?

ਪਦਮਾ (ਹਉਲੇ ਜਿਹੇ) - ਸਭ ਤੂੰ ਹੈਂ।

ਫੇਰ ਆਪ ਬੋਲੇ - ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਪਦਮਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈਂ, ਪਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਣਾ।

ਪਦਮਾ - ਸਭ ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! (ਕਹਿੰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨੈਣ ਮੁੰਦ ਗਏ, ਦੋ ਮੌਤੀ ਕਿਰੇ ਤੇ ਫੇਰ ਡੁਬ-ਡੁਬਾਏ, ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ, ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਤੇ ਇਸ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਨੈਣ ਮੁੰਦ ਗਏ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਗੁੰਜਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ)

ਮਾਨ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦੇਖ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਗੁੰਜਾਰ ਹੈ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਜੀਭ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਗੁੰਜਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਆਵਾਜ਼ ਅਗੰਮ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ)

ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰਿ ਕੁਈ॥

ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ॥

(ਨਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਧੁਨਿ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਧੁਨਿ ਨਾਦ-ਗੁਨ ਅਨੰਦ ਬੇਦ ਉੱਠੁੱਠ ਰਹੀ ਹੈ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਸੁਰਜ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁਣ ਕੇ)

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਜਦੁ 'ਤੂੰਈਂ ਤੂੰਈਂ' ਦੀ ਗੁੰਜਾਰ ਤੋਂ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਦੁਧਹਿਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਜੇ ਭੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੁਹਾਰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ -

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

ਸਤਿਗੁਰ - ਪਦਮਾ! ਪਦਮਾ ਵਿੱਚ ਪਦਮਾ ਬੋਲੇ, ਮੈਂ, ਮੈਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲਗ ਗਏ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ, ਪਦਮਾ ਉਡੀ ਤੇ ਗਈ ਗੁਆਚ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਮੈਂ ਸਿਆਣ ਦੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਜਾਚਾ।

ਵੱਜੇ ਆਨ ਕਿਸ਼ਮਾ ਕੋਈ, ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਟੱਟ ਜਾਣ ਪੰਖ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਟਿਕੇ 'ਮੈਂ' ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਰਚੇ 'ਮੈਂ' ਵਿੱਚ, ਫੇਰ ਲਿਵ ਦੀ ਬੱਝੇ ਤਾਰ, ਜੱਫਾ ਪਵੇ ਮੈਂ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ ਜਾਏ ਧੂਰ ਅੰਦਰਾ। ਮੈਂ ਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇਵੇ ਲਾ, ਫੇਰ ਗੁਟਕੇ ਮੈਂ ਤੇ ਆਖੋ - ਤੂੰਈਂ! ਤੇ ਦੇਖੋ ਤੂੰਈਂ! ਤੇ ਸੁਣੋ ਤੂੰਈਂ!

ਤੇ ਸੰਗੀਤ - ਬਰਾਟ-ਨਾਦ ਧੁਨ ਕੰਨ ਪਵੇ -

ਅਸਤਿ ਏਕ ਦਿਗਰਿ ਕੁਈ॥

ਏਕ ਤੁਈ ਏਕ ਤੁਈ॥

ਚੁਪ

ਪਦਮਾ (ਤ੍ਰੂਬਕ ਕੇ - ਹੋ ਅਕਹਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਬਖਸ਼ੀਓ! ਬਖਸ਼ੀਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਾਲ। ਬਖਸ਼ੀਓ ਦਿਆਲ ਲਾਲ। ਮਾਨ! ਮੈਂ ਗਈ!

ਸਤਿਗੁਰ - ਬੇਟਾ ਜੀਓ! ਮੈਂ ਗਈ?

ਪਦਮਾ - ਮੇਰਾ ਚੰਦਰਾ ਤੱਖਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ।

ਹੋ ਦਾਤਾ! ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਫੇਰ ਯੁੱਧ ਆਪ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਏਸ ਤੂੰਈਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋੜੇ। ਕਰ ਦੇਹ ਮਿਹਰ? (ਰੋਪਈ)

ਸਤਿਗੁਰ - ਦੁਲਾਰੀ ਜੀਓ! ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਉਹ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਗੇ।

ਪਦਮਾ - ਸੁਕਰ! ਸੁਕਰ! ਸੁਕਰ! ਤੂੰਈਂ ਏਹ ਲਗੀ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਸਮਾਈ ਰਹਾਂ ਏਸ ਵਿਚ।

ਮਾਨ ਕੌਰ (ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ) - ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਜੀਓ। ਮੇਰੀ ਪਦਮਾ ਦੇ ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਢੋਹ ਢੂਰ ਯਾ ਸਮਾਪਤ ਹੈ?

ਸਤਿਗੁਰ (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕੰਨ ਵਿਚ) - ਮਾਨ ਕੌਰ ਬੇਟਾ! ਪਦਮਾ ਦੇ ਦਿਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਮੇਰੀ ਪਦਮਾ! ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਗੰਗਾ। ਭਰ ਲੈ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਬੱਕ। (ਹੁਣ ਬੇਵੱਸ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਪਟ ਗਈ, ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚ ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਗੁੰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਕਰ ਕਮਲਾ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਦਿੱਤੀ।)

ਸਤਿਗੁਰ - ਨਿਹਾਲ ਪੁੱਤਰੀ! ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ ਪੁੱਤਰੀ! ਕਲਿਆਨ ਪੁੱਤਰੀ।

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ!

ਪ੍ਰਭ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰਿ।

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਦੁਆਰਿ।

ਸਤਿਗੁਰ - ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ॥

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਬੇਟੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਦੇਖਣ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ।

ਸਤਿਗੁਰ - ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖੇਗੀ। ਫੇਰ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਤੀ ਆਵੇਗੀ, ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਾਰੁ ਹੈ। ਮਾਨ ਕੌਰ! ਸ਼ੇਰ ਹੋ 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ' ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈਏ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹੀਏ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਈਏ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਈਏ!

ਮਾਨ ਕੌਰ - ਧੰਨ ਦਾਤਾ।

ਪਦਮਾ - ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ! ਤੂੰਈਂ!

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪ ਦਿਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗਿਨ੍ਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ

ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈ

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥

ਅੰਗ - 205

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥

ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ

ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥

ਅੰਗ - 124

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੀਲਾਪ ਪੁਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਧੂਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ

ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ

ਸੁਖੁ ਪਾਈ ਜੁਗ ਚਾਰਿ॥

ਅੰਗ - 649

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥

ਅੰਗ - 204

ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੂਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ

ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥

ਅੰਗ - 450

ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਾਪਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਵੰਡੋੜੇ ਵਿਚ ਰੋਣਾ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁਝਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ॥

ਪੰਨਾ - 134

ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਨਿਗੁਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੈ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪੁੱਹੁੰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮੌਖੀ ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਹਰੀ ਰੂਪ ਅੰਨੰਦਾਇਕ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਵੇਂ ਕੜਕਦੀ ਪੁੱਪ, ਗਰਮ ਲੁਹ ਕਰਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਨੰਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਪਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਅੰਨੰਦ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਾਣੀਏ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨

(PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਜੀਵਨ ਦੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਉਹ ਹੈ ਦੁੱਖ, ਮੁਸੀਬਤ। ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਮਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਣ, ਜਿਹੜੇ ਪਦਾਰਥ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਭੋਗਣ ਲਾਇਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ਜਵਾਬ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਭਲੀਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਸਮਝ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਲਵੇਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਲਿਪਤ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ਇਹ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ, ਨਿਰਲਿਪਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਵਾਸਤਵ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਹ, ਸੰਤਾਪ ਹੈ ਦਰਦ ਹੈ। ਮੌਹ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸੰਤਾਪ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ।

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਕਾਰਣ ਫਸਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰਕ ਭੋਗ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭੋਗ, ਭੋਗ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਭੋਗ ਭੋਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਦੇਖਣਾ, ਭੋਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸਮੱਸਿਆ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹੋ ਜਾਂ ਭੋਗੀ ਹੈ, ਸਮੱਸਿਆ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਜਾਂ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਾਚ ਲਵੇ, ਘੋਖ ਲਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਜੇ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਚਾ ਲੈਣ ਦੀ, ਆਤਮਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਨ ਦੀ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਸਮਝਣ ਦੀ। ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੋ ਹੀ ਨਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ, ਨਖੋਪੀ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨਖੋਪੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ, ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ, ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ, ਯਾਦ ਕਰਾਓ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ, ਇਛਾਵਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਮਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਘੋਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਅਭਿਆਸ ਪੱਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਗਲਤੀ ਕਾਰਣ ਤੁਸੀਂ ਡਿੱਗ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਖੋਪਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਕਦੀ ਵੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਅੱਜਕਲੁ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਮੂਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗਤੀ ਦੇਖੋ, ਮਨੋਵੇਗ ਦੇਖੋ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਓ।

ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦਸਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸੰਤਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ, ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖਦੇ ਹੋ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦਾਰੂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ -

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸਿਰਜਨਾ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤਾਪਿਆ ਸੁਖ, ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀਆਂ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਗਾਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਇੱਕ ਕੈਪ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਥੇ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਏਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਏਥੇ ਮੌਜ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸੰਸਾਰ ਭੋਗਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਇਹ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਚਾਹੇ ਦੁਖ ਹੋਵੇ ਅਫਸੋਸ ਹੋਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਨਿਰਾਸਤਾ ਹੋਵੇ। ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਮੈਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀ, ਦੇਖਿਆ ਮੈਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਾਹਿਆ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਬੋਧ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼, ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਗਏ ਹੋ, ਸਮਝ ਗਏ ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧਨ ਤੁਹਾਡੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਨਿਰਲਿਪਤ ਰਹੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਨ ਵਰਤੋਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣੋ, ਪਿਆਰ ਕਰੋ। ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇਦਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਨੋਹ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਰਗ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਖਰ ਤੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ, ਚੋਟੀ ਤੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਖੇਧੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਅਗਿਆਨੀ ਹੀ ਨਖੇਧੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ਹਨ, ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੋਨੋਂ ਮਾਰਗਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਿਰਲਿਪਤ ਹੋਣ ਦੀ।

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਏਥੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹੋ। ਉਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ, ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਣੋ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਲੁੱਟੋ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ

ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋ, ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਰਤੋ, ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋ, ਮੌਜ ਕਰੋ ਪਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਪਾਓ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਇਹ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਨਖੇਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੁਹਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਵੇਂ ਪੂਰਨੇ ਪਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫਿੱਕੇ ਕਰਕੇ ਮਿਟਾਉਣੇ ਪੈਣਗੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਣੀਗੀਆਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੂਰਾ ਚਰਿੱਤਰ ਆਚਾਰ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਅਭਿਆਸ ਦੀ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆ ਆਦਤਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਦਤਾਂ ਦੀ, ਭਾਵ ਇੱਕ ਆਦਤ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਸਰੀ ਰੱਖੋ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਲੋੜ ਹੈ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਕਰਨ ਦੀ। ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਲ ਜਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬਦਲੋ। ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲੋ? ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋਵੋ ਕਿ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ, ਕੇਵਲ

ਆਦਤਾਂ ਬਦਲਣ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਕਾਰ ਤੇ ਮਨੁਖ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸੁਧਾਰ ਦੀ, ਬਦਲਣ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹੋ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਤਾਣਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚਿੰਤਾ ਹੋਰ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਰੋਗੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿਓ, ਯੋਗ ਕਰਾਓ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਿਕਤਿਸਾ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਆਦਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਆਦਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਕਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ, ਇਹ ਆਦਤ ਬੜੀ ਢੂੰਘੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ ਹੋ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਏ। ਇੱਛਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੂੰਘੇ ਟੋਏ ਖਾਈਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਹੋਰ ਢੂੰਘੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮਨੁਖਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾਪਨ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਵੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਐਪਰ ਉਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਜੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ।

ਮੌਤ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ, ਸੰਤਪਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਗੂੜੀ ਨੀਂਦ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਆਰਾਮ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ

ਨਖੋਪੀ ਦੀ ਆਦਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਪੱਕੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਏਸੇ ਨੂੰ ਆਪਾ ਸੁਧਾਰਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਵਰਗ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਖਿੱਧ ਹੈ, ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਇਹ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅੱਗ, ਸੇਕ, ਦੁੱਖ, ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਮਨ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਘੋਖਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਓਪਰੀਆਂ-ਓਪਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ। ਓਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਢੂੰਡਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਮਨ ਤਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਏਜੰਟ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਚਾਹ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਉਠਦੇ ਹੋ, ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਚਾਹ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਏਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਦੇ ਹੋ, ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਮਾਨ ਲੱਭਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਆਕੁਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ ਹੋ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਿਆਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ

ਖਿਲਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਤਪ ਕਰਕੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸੁਖ ਦੀ, ਦੁੱਖ ਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਕੰਧ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਨੇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਫੈਦ ਹੈ, ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਵੇਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਪੂਰਾ ਤਰੀਕਾ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਕਮਾਲ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਮਨੁਖੀ ਮਨ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰੋ, ਜੋ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ, ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਮਹੀਨਾ ਲਗ ਜਾਣੇਗਾ, ਮਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ, ਉਸਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ, ਲੋੜ ਹੈ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਅਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਨ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਾਵਿਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਮਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਮਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਡੂੰਘਾ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ, ਇਹ ਦੋ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਹਨ।

ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵ ਨੂੰ, ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲੋ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਨਾ ਆਓ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਭੋਗ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਪਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬ ਨਾ ਜਾਓ। ਇਹ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮੰਨਿਆ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦੇ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਲੋੜਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਨਾ ਜਾਓ, ਏਥੇ ਤਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਓ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੂਰਾ ਦਿਨ, ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੱਈ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ, ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ।

ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ, ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ, ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਇਕ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਮਾਰਗ ਜੋ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲਿਪਤ ਰਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੌਹ ਨ ਪਾਓ। ਨਿਰਲਿਪਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਜਾਓ, ਨਿਰਲਿਪਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਨਿਰਲਿਪਤ ਵੀ ਮੌਹ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਯਥਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਯਥਾਰਥਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਰਗ ਤਿਆਗ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਨਿਰਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣ ਦੀ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਗੀ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣਾ ਹੀ ਦੋਨੋਂ ਮਾਰਗਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਲੋੜ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ, ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਚਿੱਕੜ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ, ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਚਿੱਕੜ ਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੰਖਤੀਆਂ ਉਪਰ ਰੱਖੋ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਆਪ ਉਪਰ ਰੱਖੋ, ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲਿਬੜ ਨਾ ਜਾਓ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਰੋ, ਅਣਲੱਗ ਰਹੋ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਯੋਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਾਰਗ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਮਝ ਜਾਓਗੇ, ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ, ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੱਧ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦੇਣ ਗੁੱਲਰ ਬਿਛ

ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਚ ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਧ ਵਾਲੇ ਬਿਛਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਢੁੱਲ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਖੂਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁੱਲਰ, ਪਿੱਪਲ, ਬਰੋਟਾ, ਅੰਜੀਰ, ਜਾਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਿਛ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ 10-12 ਮੀਟਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਛਿਲਕਾ ਕੁਝ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕੱਥੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਬਰੋਟੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੇ ਢੁੱਟਦੇ ਹਨ ਇਹਦੇ ਢੁੱਟਦੇ ਹਨ ਅੰਜੀਰ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਹਰੇ ਪੱਕ ਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਚ ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਗੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ -

1. ਗੁੱਲਰ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ, ਕਸੈਲਾ।
2. ਭਾਰੀ, ਰੁਖਾ, ਠੰਡਾ, ਕਢ, ਪਿੱਤ ਲਈ ਲਭਕਾਰੀ
3. ਗਰਭ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
4. ਜਖਮਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ।
5. ਰੰਗ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
6. ਦਸਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ।
7. ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਭਕਾਰੀ ਹੈ।
8. ਇਹ ਸੋਜ, ਦਰਦ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਿਚ ਲਭਕਾਰੀ ਹੈ।
9. ਇਸ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਠੰਡਾ ਤੇ ਦੁੱਧ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ, ਫਲ, ਪੱਤੇ, ਜੜ੍ਹਾ, ਛਿੱਲ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਤਣੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਕੱਥੇ, ਪੱਕੇ ਫਲ, ਦੁੱਧ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁੱਲਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲਭਕਾਰੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਰਕਤ ਸ਼ਰਾਬ (ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੂਨ ਪੈਣਾ) ਸਫੈਦ ਪਾਣੀ ਪੈਣਾ, ਗਰਭ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਮਾਸਿਕ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੂਨ ਪੈਣਾ ਆਦਿ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ।
10. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ 4-5 ਬੂੰਦਾਂ ਦੁੱਧ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੋਕੜਾ, ਦੰਦ ਨਿਕਲਣ ਵੇਲੇ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ, ਉਲਟੀ, ਦਸਤ, ਬੁਖਾਰ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਲਿਕੋਰੀਆ) ਤੋਂ ਲਾਭ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

2. ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਲ ਨੂੰ ਤੌੜ ਕੇ ਵਿਚ ਦੋ ਚਮਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਚੂਰਣ ਦੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਖਾਵੇ, ਇਹ ਰਕਤ ਪ੍ਰਦਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪੀਸ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਫੈਦ ਪਾਣੀ (ਲਿਕੋਰੀਆ) ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

4. ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਵਾਸਤੇ - ਗਿਲੋ, ਅੰਬ, ਜਾਮਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਬਰੀਕ ਚੂਰਣ ਰਗੜ ਕੇ ਛਾਣ ਲਵੇ, ਫਿਰ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਕਾਓ, ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲਵੇ। ਕੋਸੇ-ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੁਰਲੇ ਕਰੋ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕੈਸਾ ਵੀ ਜਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਲੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਚੋਟ ਲੱਗ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖੂਨ ਨਾ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਖੂਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਖਮ ਵੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

6. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ 10-20 ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਬਵਾਸੀਰ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

7. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ 10-20 ਬੂੰਦਾਂ ਪਤਾਸੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

8. ਗੁੱਲਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਾਖ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੁੱਧ (ਪਾਣੀ) ਟਾਪੁਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤੱਕ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਮਾਤਰਾ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਿਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮਧੂਮੇਹ (ਸੂਗਰ) ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

9. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ 4-5 ਬੂੰਦਾਂ ਦੁੱਧ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੋਕੜਾ, ਦੰਦ ਨਿਕਲਣ ਵੇਲੇ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ, ਉਲਟੀ, ਦਸਤ, ਬੁਖਾਰ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

10. ਗੁੱਲਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ 10-20 ਬੂੰਦਾਂ ਛਹਾਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਧਾਤੂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

'ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ'

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ, ਫੋਨ ਨੰ: 160-2255007, 88724 85694

ਡਾ. ਦਾ ਨਾਮ

ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ

ਦਿਨ

1.	ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2.	ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
3.	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4.	ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
5.	ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
6.	ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
7.	ਡਾ. ਜੇ ਲੁਧਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8.	ਡਾ. ਮੇਨਾ ਪਾਲ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ
9.	ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ
10.	ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11.	ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

Subscription form

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬਿਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨੀਓਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨੀਓਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

with in India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual Membership	2500/-
1 Year	Rs. 200/280	Rs. 450/530		
3 year	Rs. 500/580	Rs. 1250/1330		
5 Year	Rs. 700/780	Rs. 2450/2530		
life	Rs.2000/2080		Life Membership	25000/-

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone.....E-mail :

ਮੈਂ ਰੂਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰਮਿਤੀ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

(ਪੰਨਾ 50 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸੁਖਰਾ ਰਖੋ। ਨ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਹਿੰਸਾ, ਨ ਹੀ ਵਾਕ ਹਿੰਸਾ, ਨ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਬੁਧੀ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਸਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤਨੋ ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੋ ਕਿ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਵੈਰ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਭਾਵਨਾ ਨ ਰਖੋ, ਸਗੋਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੋ। ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ, ਗੁਰ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਹਨ। ਦਾਨ ਦੌਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਹਿਰਦੈ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਮੌਨ ਦੀ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਉਡਾਗੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਲਵਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਨ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਰੂਪੀ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਸੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਛੇਤੀਂ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਨਿਧੀਆਂ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪਿਛੇ ਲਗੀਆਂ ਫਰਨਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਅਤੇ ਦਿਬਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਪਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ, ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋ ਨਿਬੜੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੀ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-
3. ਬਾਤ ਅੰਗੀ ਕੀ-ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੧	30/-	35/-	80/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੨	60/-	65/-	80/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-	110/-
7. ਹੋਵੈ ਅੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	
8. ਚਾਉਂਦੇ ਪਹਿ ਸਥਾਰ ਕੈ	55/-	60/-	70/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਗਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	
11. ਸਰਬ ਪਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੁਹਾਰ	10/-	10/-	
13. ਅੰਗੀ ਅੰਗੀਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	
15. ਅਮਰ ਜੇਤਾਂ	15/-	15/-	20/-
16. ਚਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		
18. ਅਮਰ ਗਾਬਾ	100/-	100/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਈ	50/-		
20. ਪਾਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਿਹਾਦ	10/-	10/-	

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਡਮਜ਼ਾ ਬਲੋਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਮਈ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸੀ - 25 ਮਈ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਤ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

- ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿਵਾਂ
- ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬੇਨੇਤੀ
- ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰਾਸਿਡ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਲ
- ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੇਸਟ
- ਵਾਲੇ ਲਿਫਾਡੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰਿਨਿਊਵਲ ਡੇਟ ਚੈਕ
- ਕਰਕੇ ਮਨੀਆਰਡਰ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ
- 9417214391, 9417214379, ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ
- ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਰੂਹਾਨੀ
- ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੇ।

	22. ਵੈਸਥੀ	10/-	10/-	5/-
23. ਰਾਜ ਯੋਗ		40/-		
24. ਸਾਜ਼ਿਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	10/-	
25. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੇਤ ਭਾਗ-1		90/-	90/-	
26. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੇਤ ਭਾਗ-2		90/-	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 1		60/-	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2		60/-	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਤਿਯਮ		50/-		
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		80/-		
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ		50/-		
32. ਭਗਵਾਤ ਗੀਤਾ.....।		100/-		
33. ਅੰਦਰਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		50/-		
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਪੁਸ਼ਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਤਰ 25/-				
35. ਅਨੁਭੂਵੀ ਪਵਚਨ		50/-		
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ		35/-		
37. ਅੰਦਰਲੀ ਯੋਗ		130/-		
38. ਸਿਸਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ		135/-		200/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪਵਚਨ		35/-		
41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਸਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'		150/-		
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪੱਧਰਨ'		160/-		
43. 'ਯੋਗ ਉਪਰ ਲੈਕਰਦੇ',		30/-		
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-		30/-		
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		300/-		
46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ		60/-		
47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		50/-		